

METODERAPPORT

SKUP 2013

Mysteriet

«Scandinavian Star»

**Øystein Larsen-Vonstett, Anne Stine Sæther,
Tim Peters og Hilde Skjølberg.**

Mysteriet «Scandinavian Star»

Innsendere:

Øystein Larsen-Vonstett, Anne Stine Sæther, Hilde Skjølberg og Tim Peters.

Takk til:

Kenneth Lauveng, Rune Thomas Ege, Eirik Mosveen, Thomas Nilsson, Axel Haugan, Kristoffer Brabrand, Sigrid Helene Svendsen, Mathias Jørgensen, Benjamin Ree, Kristoffer Kumar, Natalie Remøe Hansen og Silje Ensrud.

Publisert:

Fra 28. august 2013. Ikke avsluttet

Kontaktperson:

VG ved Anne Stine Sæther
PB 1185 Sentrum
0107 Oslo
TLF: 91600238

Redaksjon:

Verdens Gang
Pb. 1185 Sentrum, 0107 Oslo
Sentralbord: 22 000 000

VG, papir:

28. august 2013: Side 16, 17 og 18

- Etterlatte krever svar
- Ny granskning

29. august 2013: Side 18 og 19

- De andre brannene
- Hva skjedde egentlig: - Hvem står bak dødsbrannen? Hva var motivet? Hvor mange isolerte branner var det? Saboterte noen brannslukkingen? Og hvem eide skipet?

30. august 2013: Side 2

- Ny etterforskning

3. september 2013: Side 13, 14 og 15

- Som å miste en arm. Halvor Harsem forteller om tapet av moren.
- Kun en og en halv time, av et brannforløp på trettiåtte timer, ble gransket.

4. september 2013: Side 1, 20, 21, 22 og 23

- I 23 år har maskinsjef Heinz Steinhauser på «Scandinavian Star» vært taus. Nå snakker han ut om ryktene og påstandene rundt brannen som tok 159 liv.

5. september 2013: Siden 14, 15 og 16

- Åpner for granskning: Jan Bøhler (Ap) tror at en politietterforskning ikke er nok for å gi svar på hva som skjedde da «Scandinavian Star» brant.
- Dette ble altfor stort for meg. En svensk lokalpolitimann sto for store deler av den første branntekniske etterforskningen av «Scandinavian Star».

6. september 2013: Side 4 og 5

- “Kan ha gått glipp av viktige spor. Tidligere kriminalsjef Magnar Aukrust ser store hull i etterforskningen.

24. september 2013: Side 1, 12, 13 og 14

- «Scandinavian Star»-kaptein Hugo Larsen og kona om de vanskelige årene: Ble ropt MORDER etter - Snakker ut etter 20 år - Vil ha ny etterforskning - Forsøker å fortrenge

Mysteriet «Scandinavian Star»

- Var kaotisk og fælt

11.oktober 2013: Side 20

VANSKELIG GRANSKING Skal sjekke om økonomisk motiv kan ligge bak brannen * Vil gå gjennom danske dokumenter *

Mystisk rørbøy sentral i arbeidet

8.november 2013: Side 24 og 25

DERFOR LEVER MYSTERIET Scandinavian Star

17.november 2013: Side 8

ENKEN VIL RENVASKE MORDMISTENKT EKTEMANN Krever fri rettshjelp i Norge

27.november 2013: Side 28 og 29

HER DØDE 159

Se bildene som viser brannens herjinger

VG nett:

29.august 2013: Den digitale historien: Mysteriet «Scandinavian Star»

<http://scandinavian-star.vg.no/>

29.08.2013 Undersøkelse til en million kan løse gåten

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10134658>

29.8.2013: De uløste gåtene

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10134654>

4.9.2013: Maskinsjefen: Anklagene er absurde

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10143096>

05.09.2013 Advarte mot pyroman før dødsbrannen

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10134728>

06.09.2013 Politiet slapp da det begynte å bli vanskelig

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10100196>

07.09.2013 Gåten på lugar 315: Sengene som forsvant

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10134724>

02.10.2013 Scandinavian Star på nordisk dagsorden:

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10126752>

11.10.2013 Mystisk oljerør må granskes på nytt

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10136053>

18.11.2013 Går gjennom danske saksdokumenter

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10128236>

27.11.2013: Tabbejakten på brannstifteren

Mysteriet «Scandinavian Star»

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10140571>

28.11.2013: Etterforskningen gikk galt fra starten av
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10140580>

28.11.2013: Stabell til Riksadvokaten: Si unnskyld til enken
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10140686>

04.12.2013 Spesialenheten henlegger Scandinavian Star-sak
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10148353>

20.12.2013: Politiet fortsetter undersøkelsene
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10148881>

20.12.2013 Jan Bøhler: Stortinget må rydde opp
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10148750>

VGTV:

28.08.2013 Tidligere sakkyndig: - «Scandinavian Star»-brannen må granskes på nytt
<http://www.vgtno.no/#!/video/67206/tidligere-sakkyndig-scandinavian-star-brannen-maa-granskes-paa-nytt>

28.08.2013: Mistet fem i «Scandinavian Star»-brannen: - Sorgen slipper aldri taket
<http://www.vgtno.no/#!/video/67208/mistet-fem-i-scandinavian-star-brannen-sorgen-slipper-aldri-taket>

28.08.2013: «Scandinavian Star is on fire!» - de første nødanropene
<http://www.vgtno.no/#!/video/67241/scandinavian-star-is-on-fire-de-foerste-noedanropene>

02.09.2013: OPPTAK: Politimester Hans Sverre Sjøvold om gransking av «Scandinavian Star»-brannen
<http://www.vgtno.no/#!/video/67468/opptak-politimester-hans-sverre-sjoevold-om-gransking-av-scandinavian-star-brannen>

02.09.2013: Politiet undersøker «Scandinavian Star»-brannen på nytt
<http://www.vgtno.no/#!/video/67469/politiet-undersoeker-scandinavian-star-brannen-paa-nytt>

02.09.2013: «Scandinavian Star»-stiftelsen: - Ny gjennomgang betyr svært mye
<http://www.vgtno.no/#!/video/67475/scandinavian-star-stiftelsen-ny-gjennomgang-betyr-svaert-mye>

04.09.2013: Slik er VGs «Scandinavian Star»-dokument
<http://www.vgtno.no/#!/video/67472/slik-er-vgs-scandinavian-star-dokument>

04.09.2013: Derfor ønsker de «Scandinavian Star»-brannen gjenopptatt
<http://www.vgtno.no/#!/video/67429/derfor-oensker-de-scandinavian-star-brannen-gjenopptatt>

Mysteriet «Scandinavian Star»

04.09.2013: Hele videoen fra svensk politi om bord «Scandinavian Star»
<http://www.vgtv.no/#!/video/67345/hele-videoen-fra-svensk-politi-om-bord-scandinavian-star>

04.09.2013: Mistet fem på «Scandinavian Star»: - Tre generasjoner er borte
<http://www.vgtv.no/#!/video/67323/mistet-fem-paa-scandinavian-star-tre-generasjoner-er-borte>

03.09.2013: 3D-animasjon: Slik spredte dødsbrannen seg
<http://www.vgtv.no/#!/video/67433/3d-animasjon-slik-spredte-doedsbrannen-seg>

04.09.2013: Michael Schildger: Slik var den dramatiske brannflukten

<http://www.vgtv.no/#!/video/67448/michael-schildger-slik-var-den-dramatiske-brannflukten>

04.09.2013: Slik så korridoren ut etter dødsbrannen
<http://www.vgtv.no/#!/video/67432/slik-saa-korridoren-ut-etter-doedsbrannen>

04.09.2013 Ekspert slakter offisiell forklaring på brannforløpet
<http://www.vgtv.no/#!/video/67428/ekspert-slakter-offisiell-forklaring-paa-brannforloepet>

04.09.2013 Tre nekter å svare på VGs spørsmål - maskinsjefen gir eksklusivt intervju
<http://www.vgtv.no/#!/video/67335/tre-nekter-aa-svare-paa-vgs-spoersmaal-maskinsjefen-gir-eksklusivt-intervju>

04.09.2013: Polititekniker om Dantest og SINTEFs mandat: - Uforståelig
<http://www.vgtv.no/#!/video/67332/polititekniker-om-dantest-og-sintefs-mandat-uforstaelig>

04.09.2013: Tidligere politimester om transporten av de døde
<http://www.vgtv.no/#!/video/67331/tidligere-politimester-om-transporten-av-de-doede>

04.09.2013 Etterlatt bror: - Lagde mange teorier om at hun var i live
<http://www.vgtv.no/#!/video/67324/etterlatt-bror-lagde-mange-teorier-om-at-hun-var-i-live>

04.09.2013 Brigadesjef: - Helt opplagt at noen manipulerte brannene
<http://www.vgtv.no/#!/video/67322/brigadesjef-helt-opplagt-at-noen-manipulerte-brannene>

04.09.2013 Brigadesjef: - Det lå døde mennesker over alt
<http://www.vgtv.no/#!/video/67320/brigadesjef-det-laa-doede-mennesker-over-alt>

04.09.2013: Se hele SINTEFs fullskala rekonstruksjon av dødsbrannen
<http://www.vgtv.no/#!/video/67316/se-hele-sintefs-fullskala-rekonstruksjon-av-doedsbrannen>

04.09.2013: Brannmester om slukningsarbeidet: Et helvete på havet
<http://www.vgtv.no/#!/video/67311/brannmester-om-slukningsarbeidet-et-helvete-paa-havet>

Mysteriet «Scandinavian Star»

04.09.2013: Truet med å kaste elektriker på sjøen <http://www.vgtv.no/#!/video/67309/truet-med-aa-kaste-elektriker-paa-sjoen>

04.09.2013: Slik forklarer SINTEF spredningen av dødsbrannen <http://www.vgtv.no/#!/video/67306/slik-forklarer-sintef-spredningen-av-doedsbrannen>

04.09.2013: Kay-Vidar Jensen om det ikoniske bildet <http://www.vgtv.no/#!/video/67302/kay-vidar-jensen-om-det-ikoniske-bildet>

04.09.2013: Svensk politi viser stedet der den første brannen oppsto <http://www.vgtv.no/#!/video/67301/svensk-politi-viser-stedet-der-den-foerste-brannen-oppsto>

04.09.2013: Ekspertene tviler på offisiell forklaring om følgebrann <http://www.vgtv.no/#!/video/67270/ekspertene-tviler-paa-offisiell-forklaring-om-foelgebrann>

04.09.2013: Gisle Weddegjerdes teori: Slik startet hydraulikkoljebrannen <http://www.vgtv.no/#!/video/67269/gisle-weddegjerdes-teori-slik-startet-hydraulikkoljebrannen>

04.09.2013 Vidar Skillingsås: Trosset røyken for å varsle vennene <http://www.vgtv.no/#!/video/67266/vidar-skillingsaas-trosset-roeyken-for-aa-varsle-vennene>

04.09.2013: Arvid Rusten: Så tjukk røyk at vi ikke klarte å se veggene <http://www.vgtv.no/#!/video/67264/arvid-rusten-saa-tjukk-roeyk-at-vi-ikke-klarte-aa-se-veggene>

04.09.2013: Passasjer Arvid Rusten: - Slik var den første brannen <http://www.vgtv.no/#!/video/67263/passasjer-arvid-rusten-slik-var-den-foerste-brannen>

05.09.2013: Halvor overlevde «Scandinavian Star»-brannen, men mistet moren <http://www.vgtv.no/#!/video/67480/halvor-overlevde-scandinavian-star-brannen-men-mistet-moren>

24.09.2013: Scandinavian Star-kaptein: - Det har ennå ikke gått opp for meg <http://www.vgtv.no/#!/video/70953/scandinavian-star-kaptein-det-har-ennaa-ikke-gaatt-opp-for-meg>

18.11.2013: Jette Andersen: - Sønnen min spurte om ikke far kom hjem snart <http://www.vgtv.no/#!/video/74552/jette-andersen-soennen-min-spurte-om-ikke-far-kom-hjem-snart>

28.11.2013: DIREKTE: «Scandinavian Star» debatteres på Stortinget <http://www.vgtv.no/#!/video/75000/direkte-scandinavian-star-debatteres-paa-stortinget>

28.11.2013: Giæver om «Scandinavian Star»: - Viktig for hele norgeshistorien <http://www.vgtv.no/#!/video/75019/giaever-om-scandinavian-star-viktig-for-hele-norgeshistorien>

Mysteriet «Scandinavian Star»

28.11.2013: Pårørende: - Vanskelig å trekke seg tilbake nå
<http://www.vgtv.no/#!/video/75017/paaroerende-vanskelig-aa-trekke-seg-tilbake-naa>

28.11.2013 : Tidligere kriminalsjef: - Noe kunne vært gjort bedre
<http://www.vgtv.no/#!/video/75018/tidligere-kriminalsjef-noe-kunne-vaert-gjort-bedre>

28.11.2013: Etterforskningsgruppen: - Nå har vi politikerne i bakhånd
<http://www.vgtv.no/#!/video/75022/etterforskningsgruppen-naa-har-vi-politikerne-i-bakhaand>

28.11.2013: Tidligere Kripos-etterforsker tror ting kunne vært løst annerledes
<http://www.vgtv.no/#!/video/75026/tidligere-kripos-etterforsker-tror-ting-kunne-vaert-loest-annerledes>

Mysteriet «Scandinavian Star»

Tente noen på sengene lenge etter at den mistenkte pyromanen var død?

Noen ganger kommer gåsehuden krypende. Terje Bergsvåg hadde i fem timer dratt oss gjennom fortellingen om hvorfor han mener «Scandinavian Star»-saken bør etterforskes på nytt. Punkt for punkt hadde han gjennomgått hovedtrekkene i materialet han og «Stiftelsen Etterforskningen mordbrannen «Scandinavian Star» hadde levert Oslos politimester Hans Sverre Sjøvold et fire uker tidligere. Her var det sterke påstander.

Det var 22.mai 2013 og vi var i Bergen for å vurdere om VG skulle gå inn i «Scandinavian Star»-saken enda en gang.

Fergen brant i Skagerak natt til 7.april 1990. Rett før klokken 02 om natten slukket passasjerer og mannskap et branntilløp ved lugar 416. Denne var utvilsomt påsatt. Ca 02.15 ble det tent på en brann ved lugar 219, i en korridor ved nedre bildekk. Denne var avstengt fordi den ble pusset opp. Flammene fikk utvikle seg uten at noen oppdaget brannen. I løpet av et par minutter brant det i veggpaneler og tak. Brannen tok seg opp trappeløp, gjennom sentrale korridorer og ned på den andre siden av skipet. I løpet av en halv time hadde giftig gass tatt livet av 158 mennesker. En passasjer døde på sykehus et par uker etter brannen.

I møterommet i Bergen beveget vi oss rundt i skipet gjennom Terje Bergsvågs fortelling, støttet av bilder fra politiets etterforskning og granskingsarbeidet. Bildene var stygge. Brann etterlater forvridde metall, takplater hadde falt ned, på sotete gulv var det tydelige merker etter plassen der døde kroppene hadde ligget.

Bergsvåg fortalte om det knekte oljerøret i taket utenfor lugar 315: Der hadde to søstre med sine menn og den tretten år gamle sønnen til det ene paret, bodd. En av kvinnene våknet av røyklukten litt over klokken 02 brannnatten. Det reddet alle fem som flyktet gjennom giftig røyk og ut på dekk.

Oslo-familien tok ikke med seg sengene da de rømte ut av lugar 315. Hvorfor viste da bildet som ble tatt etter brannen at lugaren var tom for senger? Andre bilder viste fire utbrente senger i korridoren rett utenfor lugaren? Ingen av de fem passasjerene hadde sett senger i den smale korridoren de løp gjennom. Et av sengevrakene stod rett under et bøyd oljerør i gangen rett utenfor 315. Der kom flammene på merkelig vis voldsomt tilbake mange timer etter at den første dramatiske brannen om natten.

- **Skumgummi brenner voldsomt**, sa Bergsvåg.

- **Sengene er brukt til bevisst å fyre opp i korridoren for andre gang. Det er helt ulogisk at de står i gangen og ikke inne på lugaren der fem mennesker bodde**, hevdet han.

Det er da tittelen kommer: «Mysteriet på lugar 315» sier vi til hverandre. Håret reiser seg på armene. Saken er 23 år gammel. Straffespørsmålene er enten for lengst foreldet eller blir det 7.april 2015. Etter den dagen kan ingen lenger straffes for massedrapet om bord i fergen på Skagerak. Riksadvokaten i både Danmark og Norge har gått gjennom saken i flere omganger. Deler av den er behandlet i rettsapparatet, i Danmark gikk den til Høyesterett.

Er det mer å hente i denne saken?

23 år og fortsatt en gåte

10.april 2013 offentliggjorde «Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen «Scandinavian Star» en rapport der de mener å bevise at den mistenkte brannstifteren Erik Mørk Andersen umulig kan ha stått bak mordbrannen. De hevder at deler av mannskapet tente på fergen på oppdrag fra eierne.

Mysteriet «Scandinavian Star»

Konklusjonene i rapporten er oppsiktsvekkende og blir gjengitt bredt:

5.april VG: Ny «Scandinavian Star»-gjennomgang: Mistenkte var død ett døgn før siste brann

6.april NTB: - Mannskap stiftet «Scandinavian Star»-brannen

6.april Aftenposten: - Dødsbrannen var forsikringssvindl

6.april NTB: - Overforsikret uken før brannen

6.april: Sveriges Television: Den pensjonerte brannmannen Ingvar Brynfors sier at det var helt umulig at personen som ble mistenkt for å ha stiftet brannen - en dansk lastebilsjåfør - kunne ha vært ansvarlig. Årsaken var at han omkom under den andre av tilsammen seks branner som oppsto om bord i skipet. Brynfors kritiserer den norske etterforskningen, som han kaller helt undermåls.

6.april: Dagbladet: Ekspertgruppe: Likskjending og forsikringssvindl på «Scandinavian Star»

6.april: Politiken (Danmark) Ekspertgruppe: Dødsbrannen på Scandinavian Star var forsikringssvindl, der løb løbsk

Stiftelsens rapport ble overlevert politimesteren i Oslo mandag 12.april.

VG gjorde som alle andre: Vi bragte påstandene videre. Tilsvaret fra de som ble beskyldt for massedrap, var fullstendig fraværende.

Dette var en av de utløsende faktorene for hele satsingen: Vi så et skrikende behov at noen gikk i dybden og søkte svar. Det var ikke greit å sitere oppsiktsvekkende påstander uten i det minste å forsøke og etterprøve dem .

I slutten av april sendte Støttegruppen for etterlatte og overlevende etter «Scandinavian Star» et krav om gransking av saken til justisministrene i Norge, Sverige og Danmark. Ting skjedde på flere kanter. Riksadvokaten hadde henlagt saken en gang for alle 30.januar 2012. Nå hadde han likevel åpnet for at Oslo-politiet kunne foreta en selvstendig vurdering av de nye momentene som var spilt inn.

Midt i mai ble Øystein Larsen-Vonstett og Anne Stine Sæther bedt om å bruke to uker på å sette seg inn i saken. VG dekket selvsagt fergekatastrofen bredt i 1990/1991 og har også vært innom saken flere ganger etter dette.

Nyhetsredaktør Helje Solberg ønsket at vi skulle sette oss inn i saken på nytt. Det var naturlig å starte med et møte med bergenseren Terje Bergsvåg og hans støttespillere i Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen «Scandinavian Star».

VG-prosjektet «Scandinavian Star»

Etter to uker var det ingen tvil om hva konklusjonen var: Her er det mer å hente. Dette er det største massedrapet Norden i moderne tid. Saken er trolig dårlig etterforsket, mange «sannheter» er aldri etterprøvd, vi må undersøke hvordan riksadvokaten har vurdert saken. Det må være en grunn til at etterlatte fortsatt ikke har fått ro. Saken den er 23 år gammel. Vi må skaffe oss mer kunnskap.

Mysteriet «Scandinavian Star»

«Scandinavian Star» har kommet og gått i offentligheten i 23 år. Nå ville vi sette ny dagsorden og få saken etablert grundig på nytt - også for yngre lesere.

Målet vårt var ikke å løse mysteriet. Vi ville gå bredt og systematisk inn i saken mange alvorlige påstander og jakte på bekreftelser eller avkreftelser.

Vi visste at Oslo-politiet jobbet med Stiftelsens rapport. Straks etter sommeren skulle Oslo Politimester Hans Sverre Sjøvold bestemme seg om han ville gå videre med «Scandinavian Star». Det ville i tilfelle bety nytt politiarbeid på saken for første gang siden 1991, noe som ville være oppsiktsvekkende.

Vi ville ha nyhetssaker klare fram mot dagen da Sjøvold skulle offentliggjøre sin beslutning.

Men ville også bruke en for oss ny og leservennlig presentasjonsmåte for å dra leserne med inn i historien. Allerede tidlig i juni ble utviklingsavdelingen koblet på og vi startet planleggingen av den digitale fortellingen om fergekatastrofen.

Dokumentdykk

Det er skrevet en rekke bøker, laget dokumentarer og skrevet utallige spaltetelemer med tekst om «Scandinavian Star». Materialet i Riksarkivet inneholder drøye 40 000 dokumenter. I tillegg kommer fotodokumentasjonen og videomaterialet som i stor grad er tv-klipp og en lengre film som mannskapet på «Stena Saga» filmet brannatten.

I SKUP-rapporten ønsker vi å fokusere på arbeidet med de mest sentrale påstandene som gjennom flere år er blitt etablerte sannheter i denne saken. Vi vil vise hvordan vi valgte noen av dem og systematisk lette etter og fant primærkilder og dokumenter som kunne bringe ny informasjon til saken.

Vi vil også forklare hvordan journalister og utviklere samarbeidet om den digitale fortellingen. Den ble både en metode som strukturerte arbeidet for journalistene og en presentasjonsform som på en oversiktlig måte ledet leseren gjennom den dramatiske brannen og etterspillet.

Vi vil også vise hvordan arkivmaterialet, hundrevis av tidligere upubliserte åstedsbilder og hittil ukjente dokumenter ble brukt i forskjellige faser av prosjektet. Dette var tilgjengelig hos Riksarkivet, men har aldri tidligere blitt gjennomgått systematisk.

Blant annet ble bildemateriale fra 1990 sortert og lagt inn på riktig sted i skipet i en digital løsning. Leseren fikk på den måten muligheten til selv å klikke seg rundt i korridorene på ulykkesbåten - noen utbrente og noen urørte.

Påstander og sentrale problemstillinger

I 22.juli-saken var det tidlig full enighet om at alle steiner skulle snus. Etterforskning og granskning var så grundig at konklusjonene er godtatt.

Det samme gjelder ikke «Scandinavian Star» der dobbelt så mange døde. Påstandene og teoriene rundt mordbrannen er etter 23 år så mange og sterke, at det er all grunn til å tro at alle steiner ikke er snudd.

Mysteriet «Scandinavian Star»

«Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star» hevdet på møtet i Bergen 22.mai 2013 at:

- Flere nye branner ble stiftet lenge etter at den antatte brannstifteren var død.
- Et hydraulikkør var knekt med makt av mannskapet. Deretter var oljepumpen startet og hydraulikkolje rant ut i gangen. Deretter ble skumgummimadrasser tent på. Det brant etter hvert voldsomt.
- Branner ble tent på mens slukking pågikk andre steder på skipet.
- Bak det hele stod maskinsjefen, sjefselektrikeren og 3.maskinisten. De var blitt rike av operasjonen. Steinhauser har et stort hus ved Miamis vannveier og en 80-fots yacht, han har også et hus på Bahamas.
- Mannskapene hadde manipulert med slukking og lensing ved å påstå at skipet bare tålte 12 graders krenkning. Stiftelsen mente skipet tålte mye mer og at 12 grader ble brukt for å stanse slukkingen. Hver gang det skjedde blusset brannene opp igjen og skadeomfanget ble større.
- Flere steder på skipet ble det tilført brennbar væske for å utvide og forlenge brannen. Dette skjedde også på steder der det lå døde passasjerer.
- Danske Erik Mørk Andersen kunne umulig være gjerningsmannen. Politiets rapport drar vitneforklaringene altfor langt. Et kronvitne hevder at politiet legger ord munnen på henne.
- Stiftelsen hadde meldt både sakens politiadvokat Nicolai Bjønness og riksadvokat Tor Aksel Busch til Spesialenheten.

Opplysningene var overveldende og var fire uker tidligere i stor grad slukt uten forbehold av skandinavisk presse. Mye var knapt til å tro. Hvis det vi ble fortalt var i nærheten av sant, var skandalen enorm. Samtidig hadde riksadvokater i to land i 22 år nektet å gjenoppta saken. Her måtte vi holde hodet kaldt.

Vårt fokus

Vi angrep fra to kanter:

1. Det knekte hydraulikkørret i 300-korridoren var bokstavelig talt et knekkpunkt i saken. Dette ble Øysteins hovedfokus de første ukene.

Han jaktet på eksperter som kunne vurdere varmepåvirkning av stålrør og hva som måtte til for at rør av denne dimensjonen skulle knekke.

Var det slik at dette 63,5 mm tykke røret måtte bøyes ut fysisk for å knekke, ville det endre bildet totalt. Den mordbrannmistenkte Erik Mørk Andersen døde lenge før brann nummer to startet i denne korridoren. Hvis røret var bøyd av menneskehånd, måtte noen andre på skipet stå bak.

Røret var første gang fremme i media tidlig på 2000-tallet. Daværende SINTEF-direktør

Mysteriet «Scandinavian Star»

Kjell Schmidt Pedersen uttalte da i media at han mente røret var for dårlig undersøkt. Han ville ha nye tekniske undersøkelser. Dette har han senere gjentatt offentlig flere ganger.

I tillegg til Schmidt Pedersen var det så langt vi kunne se bare personer med en tilknytning til saken som hadde uttalt seg om rørbøyen:

- Skansen Consult stod bak Stiftelsens vurderinger som ble levert Oslo-politiet i april i 2013. Her er røret og hydraulikkoljebrannen et viktig punkt.

- Det branntekniske ingeniørfirmaet Pantektor med ingeniør Pierre Palmberg, la i 2006 frem en forstudie blant annet for det danske Folketingets Rettsutvalg. Dette ble omtalt av en lang rekke norske, svenske og danske medier. Palmberg påpeker at det med stor sannsynlighet er tent på seks forskjellige branner på skipet. Han mener at det omtalte hydraulikkoljerøret sannsynligvis er bøydd av mennesker. Kildene til Palmberg er blant andre brannmester Ingvar Brynfors.

Palmbergs arbeid ble omtalt i norske medier, blant annet i VG, som om det var en rapport med to streker under svaret.

I dette prosjektet behandler vi Palmbergs prosjekt som det det var, en forstudie og ikke en konkluderende rapport.

- Brennpunkt/NRK har lagd flere programmer om «Scandinavian Star». I 2006 var begge de to sakkyndige fra granskningsutvalget i 90/91 med i et NRK-prosjekt som handlet om oljerøret.

Andre omfattende vurderinger av rørbøyen finner vi ikke.

2. Anne Stine gikk inn i en annen sentral problemstilling: Hvorfor er det ikke ro rundt Scandinavian Star-saken? Hvorfor lever den fortsatt? Hvordan har riksadvokaten og andre myndigheter håndtert saken? Er det aktører vi bør få i tale? Hvem kan gi liv til historien når den skal fortelles? Hvem må vi få i tale?

Vi brukte de første ukene til en intens og systematisk gjennomgang av dokumenter, videomateriale, bilder og kartlegging av personer vi ville få i tale.

Vi hadde fått tusenvis av dokumenter på møtet med Stiftelsen. Vi jobbet med disse, samtidig som vi bestilte de tilsvarende dokumentene fra Riksarkivet.

Vi leste NOU`en fra granskingskommisjonen med vedlegg, rapporter og politiavhør, mediedekning, sjøforklaring og møtereferatene fra granskingskommisjonen.

Vi hentet inn flere esker med paprikopier og negativer fra NTB/Scanpix og leste bildetekster nøye for å finne navn på aktører. Hele tiden så vi etter noe som kunne knyttes til påstandene vi var blitt servert og bekrefte dem eller gi dem en naturlig forklaring.

Vi besøkte også den pensjonerte brannmesteren Ingvar Brynfors hjemme i Onsala og Uddevalla-politiets pensjonerte branntekniker Agne Knutsson.

- Min branntekniske ekspert var en kar oppe i Smøgen som lagde de små vedovnene som ofte tok fyr i disse båtene. Jeg kjente fra starten av at dette ble altfor stort for meg, sa Knutsson til oss.

Han utførte mye av det polititekniske arbeidet mens fergen lå i Lysekil. Knutsson for-

Mysteriet «Scandinavian Star»

talte oss at han sa i fra til sin sjef om at han ikke følte han hadde hverken kompetanse eller kapasitet.

- Jeg fikk beskjed om at Oslo-politiet ikke hadde noen som kunne overta. Den tekniske etterforskningen som ble gjort i Lysekil var ikke god nok, sa pensjonisten fra Uddeval-la-polisen.

Det var en tankevekkende melding å ta med hjem.

Metode

1. Vi møtte og snakket med «Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star» og Støttegruppen for etterlatte og overlevende for å få alle påstander på bordet.

2. Vi begjærte innsyn i dokumenter hos Riksarkivet.

3. Vi samlet systematisk inn dokumenter som gjaldt henleggelse, gjenopptagelsesbegjæringer og avslag på disse i Norge og Danmark. En del av dem var tilgjengelige i Støttegruppens arkiv.

Vi fikk nei fra riksadvokaten på krav om innsyn i en gjenopptagelsesbegjæring fra 1993. Begrunnelsen var at dette nå var politiets materiale. Vi søkte da blant personer vi visste hadde vært involvert i saken lenge. Dokumentet ble funnet i en kasse på loftet til Hasse og Karin Magnusson i Askim. De mistet to sønner og har kjempet i alle år etterpå for å få saken gjenopptatt.

4. Vi systematiserte de danske og norske riksadvokatenes arbeid med gjenopptagelsesbegjæringer i et Excel-ark. Dette gjorde vi for å få oversikt over hvordan saken er vurdert og argumentasjonen i avslagene.

5. Vi undersøkte politi og påtalemyndighetens generelle arbeid med saken. I den forbindelse valgte vi å kontakte de erfarne advokatene Harald Stabell og Frode Sulland. De vurderte dokumenter og argumentasjon sammen med oss. Det var svært viktig for oss å få erfarne juridiske blikk på problemstillinger.

6. Vi innhentet dommer på Erik Mørk Andersen fra ulike rettsinstanser i Danmark og på Grønland. Dette gjorde vi for å kunne dokumentere hans fortid som brannstifter. Vi ville ikke basere fremtidig omtale av dommene mot ham på andre hånds informasjon.

7. Tre dansker er sentrale på eiersiden og driftssiden av «Scandinavian Star». For å finne Sea Escape-eier Niels Erik Lund, reder Henrik Johansen og hans direktør Ole B. Hansen brukte vi en rekke ulike åpne kilder/registre/nettkataloger på dansk. Vi brukte også:

- Flere muntlige kilder som kunne fortelle hva de trodde de ulike aktørene gjorde, hvor de var og hva de hadde gjort de siste årene.

Dette ble sjekket opp mot:

- Det Centrale Personregister (CPR-registeret) i Danmark.
- Det centrale virksomhedsregister (CVR) i Danmark.
- Tingbogsattester fra Tinglysningretten i Danmark.
- Årsrapporter/regnskaper fra selskaper tilknyttet de involverte i Danmark.

Samlet ga dette oss uvurderlig oversikt over roller, tilknytninger, nåværende status, boligadresser, osv.

Mysteriet «Scandinavian Star»

Med god hjelp fra Bo Elkjær, gravejournalist og webredaktør i Journalisten.dk, brukte vi flere ulike spanske registre for å sjekke Ole B. Hansens spanske virksomhet og adresser.

Før vi dro til Danmark, brukte vi også Google Streetview for å skaffe oss en visuell oversikt over nabolagene der de ulike involverte bor, samt være helt sikre på hvordan husene så ut før eventuell TV-konfrontasjon.

8. Bildesøk på baptistkirkers hjemmesider. Vi hadde grunn til å tro at Niels Erik Lund befant seg i Danmark og ikke i Florida. Vi visste at han var sterkt involvert i en baptistkirke. Vi bladde gjennom hundrevis av bilder på forskjellige kirkers hjemmesider før vi fant ut hvor Lund var aktiv. Hans kone hadde blant annet fotografert ham på en sommerfest i kirken.

9. Denne saken skriker etter tilsvaret. Svært alvorlige beskyldninger har i mange år vært rettet mot tre av mannskapet uten at de har fått svare for seg.

Gjennom søk i amerikanske registre fant vi adressene til fergens maskinsjef Heinz Steinhauser og sjefselektriker Hans Rytter. Vi sendte flere eposter til Steinhauser via rederiet Sea Escape. Eirik Mosveen og Thomas Nilsson på New York-kontoret valgte til slutt å oppsøke begge hjemme. Rytter ville ikke snakke med VG. Heinz Steinhauser lot seg intervju på TV og ga for første gang et omfattende tilsvaret på beskyldningene han har kjent til i mange år. Besøkene hos de to gjorde også at reporterne dannet seg et bilde av livssituasjonen deres. Heinz Steinhauser bodde i et lavere middelklassestrøk utenfor Miami.

10. Vi hadde bakgrunn samtaler med flere fagpersoner og miljøer. De hadde store kunnskaper om viktige deler av saken, men ønsket ikke å bli eksponert. Vi brukte dem som sparringspartnere, noe som var svært viktig i en sak der mye handler om tekniske spørsmål.

11. Terje Bergsvåg og «Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star» har samlet dokumenter i saken i 23 år. Vi har ikke kontroll på hvordan de har tilegnet seg dokumentene. For at det ikke på noen måte skulle kunne reises tvil om vår dokumentasjon og hvordan den var skaffet til veie, hentet vi med ett unntak inn alle dokumenter vi fikk fra Stiftelsen på nytt, da fra Riksarkivet eller andre offentlige instanser.

12. Vi brukte ikke dokumenter det var usikkerhet om. Et viktig dokument som vi fikk på det første møtet med gruppen i Bergen, inneholder oppsiktsvekkende uttalelser fra etterforskningslederen i saken, avdøde Øyvind Thorkildsen. Han tar blant annet omfattende selvkritikk på vegne av Oslo-politiet i forhold til flere sider ved etterforskningen.

Vi undersøkte omstendighetene rundt dette dokumentet. Det viste seg at Støttegruppens leder Jan Harsem hadde skrevet to versjoner av Thorkildsen-uttalelsen. Det første ble skrevet etter møtet mellom blant andre den pensjonerte politimannen, Harsem og Bergsvåg. Thorkildsen modererte seg ved gjennomlesning og det endelige skrevet er langt mildere. Vi valgte ikke å bruke noen av brevene.

13. Vi gjorde ett unntak i kravet til dobbeltsjekking av dokumenter. Vi fikk fra Stiftelsen politiets såkalte O-dokument der etterforskningen mot Erik Mørk Andersen ble oppsummert. Dette er et internt politidokument. Vi hadde også tre andre interne politidokumenter som er skrevet i forbindelse med gjenopptagelsesbegjæringen i 2001.

Disse er det ikke mulig å få tilgang til via politiet.

Hasse Magnusson mistet to sønner i brannen. Han fikk som pårørende tilgang til politi-

Mysteriet «Scandinavian Star»

advokat Nicolai Bjønness kontor. Han tok Terje Bergsvåg fra Stiftelsen med seg. Dokumentene er i følge Stiftelsen hentet ut i den forbindelse.

Oslo-politiet ble gjort kjent med at vi har de interne skrivene. Vi ba om tilsvar fra daværende etterforskningsleder Sissel Hammer som hadde signert et av dokumentene. Hun fikk da kopi av dokumentene på mail. Politiet protesterte ikke på at de var ekte. Vi har også konferert politiet med opplysninger i notatet om Erik Mørk Andersen, uten at det har medført påstander om at det ikke er ekte. Vi har ansett det som trygt å referere fra disse skrivene.

14. Politidokumentene ga et lite innblikk i politiets arbeid med gjenopptagelsesbegjæringen i 2001. Da ville Riksadvokaten ha politiets vurdering av de nye momentene i begjæringen. Politiet leide inn sin egen påtaleleder til å vurdere dem. Nicolai Bjønness var på det tidspunktet advokat og argumenterte kraftig i mot alle mye momenter.

15. Da vi fikk Riksarkivets dokumenter i hus, oppdaget vi at det ble henvist til foto- og videomateriale. Dette begjærte vi innsyn i.

Det ga oss tilgang til hundrevis av tidligere upubliserte, unike bilder fra en av de største katastrofene i Europa de siste tiårene. Vi ville la leseren se så mange som mulig av dem. Å legge dem ut usortert ville ikke gi noen mening. Det gjorde de først når de ble plassert der de hørte hjemme på skipet.

Vi tok i bruk moderne verktøy for å gjøre dem tilgjengelige. Dette ble også en metode for å systematisere det journalistiske arbeidet.

Presentasjonsmåten gjorde det spennende for nye lesere å gå inn i saken. I vårt digitale prosjekt kan leseren bevege seg gjennom fergen dekk for dekk. 15. Bildene ble også brukt til å dokumentere skadene på skipet. En plan over dekkene hang på veggen i kontoret vårt. Etter hvert som vi jobbet oss gjennom bildene og dobbeltsjekkhet hvor de var tatt, plasserte vi dem ut på dekkene.

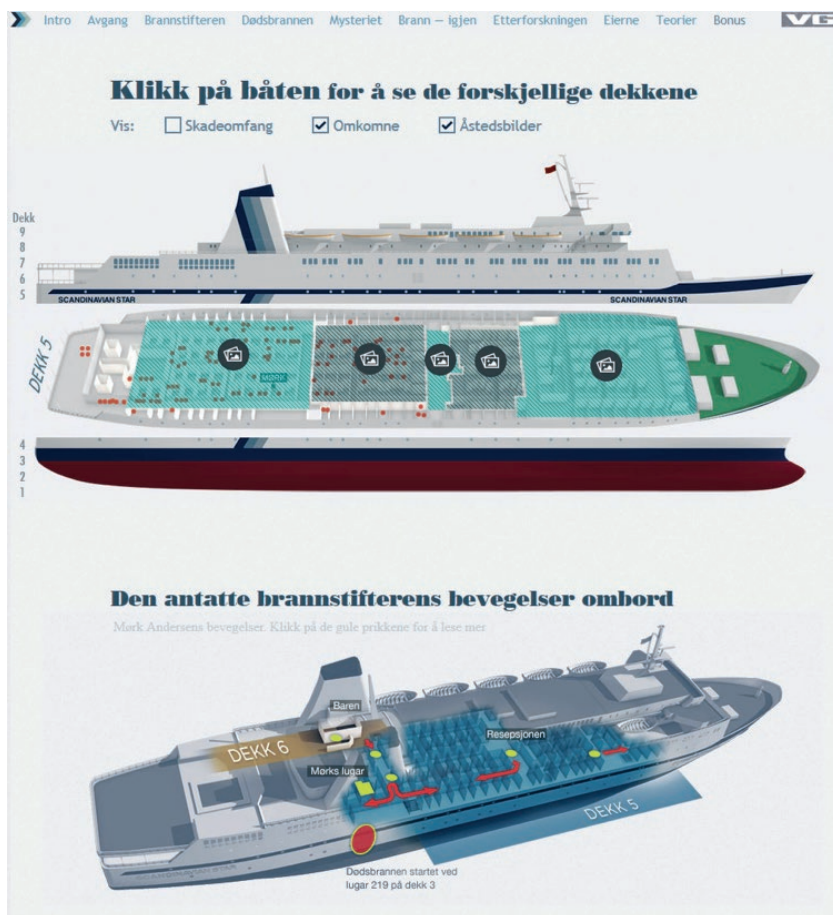
Deretter vurderte vi bildene mot skaderapporten fra granskingsutvalget. Denne fant vi i Riksarkivets materiale. Her dukket det opp nye detaljer.

På et tidspunkt meldte Stiftelsens Gisle Weddegjerde at han hadde funnet et nytt arnested. Med kunnskapene vi etterhvert hadde, kunne vi gå inn i en diskusjon om dette.

Vi fant ut at det mulig nye arnestedet, var en feilmerking av bildene fra Gøteborg Brandforsvar.

I bildearbeidet hadde vi tett dialog med Stiftelsen. De hadde på dette tidspunktet ikke tilgang på det samme materialet. Den tette dialogen var påkrevd for å kunne sjekke ut påstander. Den tette kontakten var i både VGs og Stiftelsens interesse.

Mysteriet «Scandinavian Star»

16. Bildene fra Riksarkivet var merket med dato og klokkeslett. De ble brukt til å lage en tidslinje for fergekatastrofen og til å etterprøve påstander om brannutviklingen. «Hvor ryker det på bildet? Når er det tatt? Hva betyr det for brannutviklingen?»

VG har selv et stort fotoarkiv med historiske bilder fra «Scandinavian Star-brannen.» De bildene er ikke merket med klokkeslett. Vi valgte å gå møysommelig gjennom dem for å finne ut når de var tatt.

På den måten kunne vi se på hvilket tidspunkt det brant i de forskjellige delene av skipet.

- Vi fant bilder der vi så knuste køyer. Vi kunne se hvor på skipet de var knust.
- Vi så bilder med lukket akterport og vi kunne med hjelp av bildene slå fast når den ble åpnet.
- Dette var vesentlig informasjon fordi vi visste at hydraulikkåret som senere bøyd seg og sprang lekk, må ha vært intakt da porten ble senket.
- Vi fant også bilder som viste fergens slagside på forskjellige tidspunkter.

Sammen med loggene ga de en svært god oversikt over hendelser med skipet. Utskriften fra radiosambandet mellom redningspersonalet lå i mappen fra Riksarkivet.

Den ga også unik informasjon:

- Akterporten ble slått ned ved 09.30-tiden på morgenen.

Mysteriet «Scandinavian Star»

- Slepet mot Lysekil startet klokken 11.55.
- Vi kunne se når helikoptre kom med nye røykdykkere og når andre dro.
- Vi fant tidspunktet for når det ble lastet lensepumper over på «Scandinavian Star».
- Vi fikk en oversikt over hvor brannmannskapene beveget seg inne i fergen.

Dette var nyttig kunnskap når vi skulle forsøke å etterprøve påstander om hva som skjedde om bord på skipet.

17. Saken er så omfattende at det å alltid være to reportere i intervjuer og bakgrunns-samtaler ble en viktig metode. Det var helt nødvendig å ha en diskusjonspartner med lik kunnskap.

18. Vi brukte kollegaer bevisst som sparringspartnere. De gikk systematisk gjennom dokumenter på vår oppfordring. At flere kollegaer leste tusenvis av dokument sider, bøker og artikler om temaet, var med på å drive fram nye problemstillinger.

19. Vi var bevisst åpne og gjennomsiktige i arbeidet ved å dele dokumenter med leseren. Tanken med den fleksible digitale historiefortellingen er at den kan tilføres nytt materiale når som helst. De som vil kan etterprøve vårt arbeid og komme med innspill.

20. Vi ville få så mange som mulig av aktørene fra 90-tallet i tale og satte tidlig i gang arbeidet med å spore dem opp og ta kontakt for mulig samtale. En av dem som etter hvert tok i mot oss, var «Scandinavian Stars» kaptein Hugo Larsen. Han uttalte seg for første gang om den nye utviklingen i saken. Arbeidet med å få ham i tale startet i mai og vi traff ham i september. Han snakket siste gang med media for ti år siden da Dagbladet møtte ham.

21. Vi har systematisk lett etter aktører og intervjuobjekter i andre mediers dekning av saken. Disse har vi om mulig oppsøkt på nytt. Dagbladet siterte i 2003 den danske ingeniøren Anders Klingenberg på at han var overrasket over at rapporten han lagde i 1990 ble så kraftig vektlagt av politiet.

Vi visste at Klingeborgs rapport hadde vært avgjørende for både politiets og riksadvokatens vurderinger både i Danmark og Norge. Det var helt nødvendig å få snakke med ham og få ham til å utdype synspunktene.

Vi møtte Anders Klingenberg på arbeidsplassen i København. Han krever nå sammen med tre andre sakkyndige nye tekniske undersøkelser.

22. Til vår store overraskelse viste det seg at det nedover svenskekysten befant seg en lang rekke brannmenn og kystvaktpersonale som aldri var avhørt etter at de hadde deltatt i slukkingen av fergebrannen. På det meste var det 36 brannmenn om bord samtidig. Bare tre av sjefene var avhørt av politiet. Gøteborg Brandforsvars slukningsrapport lå i dokumentene fra Riksarkivet. Vi snakket med åtte av brannmennene. Alle hadde interessante opplysninger å komme med, 23 år etter at de krøp nede i mørke, varme, røykfylte ganger på skipet. Vi valgte å dra til Gøteborg og lagde et VGTV-intervju.

Vi intervjuet også kystvaktskipper Stig Larsson i Lysekil. Han hadde vært om bord i 16 timer som koordinator mellom brannmannskapene, Stena Sagas kaptein og rednings-sentralene. Han var ikke avhørt av politiet.

23. Vi har fått nye kilder i tale. Men enkelte sentrale aktører fra 1991 har ikke ønsket å

Mysteriet «Scandinavian Star»

snakke med oss. Dette gjelder:

- Riksadvokat Tor Aksel Busch. Førstestatsadvokat Harald Strand har to ganger svart på vegne av Riksadvokatens kontor. Vår avtale med ham, var at han i utgangspunktet ikke ville svare på noe på grunn av politiets arbeid med saken, men at vi kunne sende spørsmål på mail som ville bli vurdert.
- Høyesterettsjustitiarius Tore Schei som ledet granskingskommisjonen. Schei avviste oss med at det er lenge siden brannen og at han ikke husker detaljene.
- Advokat Nicolai Bjønness som var politiadvokat på saken, har vært totalt avvisende. Vi fikk ham i tale en gang tidlig i prosjektet og oppfattet ham som svært opprørt og engasjert i saken. Men intervjuavtale var det ikke mulig å få, ei heller tilsvaret på beskyldninger som er fremsatt mot ham. Vi «kunne kanskje snakkes senere», men det har vært nytteløst.

Vi fulgte med på sosiale medier rundt temaet «Scandinavian Star.» Der så vi at Bjønness i april diskuterte med forfatter Kjell Ola Dahl på den åpne Facebook-siden «Ny etterforskning av mordbrannen på Scandinavian Star nå».

Etter gjentatte eposter, sms`er og forsøk på å nå ham på telefon, gjorde vi derfor Bjønness oppmerksom på at vil ville bruke hans Facebook-uttalelser der vi manglet tilsvaret. Dette reagerte han ikke på.

PRESSENS ROLLE I SAKEN

Vær Varsom Plakatens punkt 1.4 sier følgende: Det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold. Det er pressens plikt å sette et kritisk søkelys på hvordan mediene selv fyller sin samfunnsrolle.

7. april 2014 vil Scandinavian Star-saken runde 24 år. Etterforskningen mot brannstifteren ble henlagt 11. mars 1991 etter bevisets stilling. Politimester Willy Haugli sa på pressekonferansen denne dagen at en mann var mistenkt for å ha tent på skipet. Denne mannen var for lengst kjent som danske Erik Mørk Andersen og han døde selv i brannen. Riksadvokaten fulgte opp med å bekrefte at bare en mann var å mistenke for mordbrannen.

Ansvar for etterforskningen var allerede på branndagen delt mellom norsk, svensk og dansk politi. Fungerende riksadvokat Tor Aksel Busch tok selv denne avgjørelsen sammen med daværende kriminalsjef Magnar Aukrust. Det bekreftet Aukrust selv til VG. Fulgte ikke opp

Riksadvokat Georg Rieber-Mohn så ved henleggelsen at ansvarsfordelingen kunne bli et problem. Han og Tor Aksel Busch avsluttet henleggelsesbrevet med å be statsadvokaten kontakte danske påtalemyndigheter for å avklare om delingen mellom norsk og dansk politi fortsatt var hensiktsmessig.

Overraskende nok har aldri norske medier fulgt opp myndighetenes organisering av det videre arbeidet etter henleggelsen i 1991. Denne delen av «Scandinavian Star-saken» slapp man raskt taket i.

Selv ikke når gjenopptagelsesbegjæringene ble sendt mellom Norge og Danmark gjennom 90-årene og tidlig på 2000-tallet, gikk norske medier tilbake til henleggelsesdokumentet og stilte riksadvokaten de opplagte spørsmålene:

Mysteriet «Scandinavian Star»

- Hvordan ble henstillingen fulgt opp, og hva ble norske og danske påtalemyndigheter enige om?

Riksadvokatens nestkommanderende Harald Strand gir et oppsiktsvekkende svar til VG:

- Det siterte avsnittet var et pålegg til Oslo statsadvokatembeter. Ved Riksadvokatembetet har vi ikke oversikt over statsadvokatens oppfølging.

Dette burde norske medier ha spurt om for lenge siden.

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10140580>

16.01.14 13:20

- Etterforskningen av «Scandinavian Star» gikk galt fra start

Først 20 år etter at etterforskningen av «Scandinavian Star» ble delt mellom norsk, dansk og svensk politi, ble nordiske riksadvokater enige om at tredelingen hadde vært uheldig.

Ingen hadde det overordnede ansvaret for etterforskningen

Av Anne Stine Sæther, Øystein Larsen-Vonstett

- Det gikk galt fra start. Arbeidsfordelingen førte til en ansvarspulverisering. Man ser at koordineringen ikke var slik den burde ha vært, sier advokat Harald Stabell.

Selv om riksadvokat Georg Rieber-Mohn og hans nærmeste medarbeider Tor Aksel Busch ved henleggelsen i 1991 så at tredelingen kunne bli et problem, fortsatte delingen av ansvaret for etterforskningen av masseområdet på ferger i Skagerak.

VGTV: [Følg stortingsdebatten om «Scandinavian Star» direkte her](#)

«Scandinavian Star» ble påtatt natt til 7. april 1990, 159 mennesker døde.

Harald Stabell var tidligere advokat for Støtteforeningen for etterlatte og overlevende etter «Scandinavian Star».

- Jeg kjente «Scandinavian Star»-saken ganske godt. Mitt inntrykk var da at saken er meget komplisert og at det er mange ubesvarte spørsmål. Det har skjedd ting de siste årene og jeg tar forbehold om det er kunnskap jeg ikke har, sier Stabell.

Kritisk til ansvarfordeling

Mordbrannen er det verste masseområdet i Norden etter andre verdenskrig. Fortsatt er det svært mange ubesvarte spørsmål knyttet til dødsbrannen.

Når [Stortinget diskuterer «Scandinavian Star»-saken](#) i dag, er ansvarfordelingen et av punktene stortingsrepresentant Jan Böhler (Ap) ønsker å ta opp.

<http://www.vg.no/nyheter/utskriftsvennlig/?artid=10140580>

Side 1 av 3

Mysteriet «Scandinavian Star»

16.01.14 13:20

- Det var ingen overordnet ledelse. Det var en uheldig deling, og det ble brukt for små ressurser, sier Bøhler som mener myndighetene må granske saken for å lære av den.

Allerede 7. april 1990, samme dag som fergen brant, ble daværende kriminalsjef i Oslo Magnar Aukrust og fungerende riksadvokat Tor Aksel Busch enige om en tredeling av etterforskningsansvaret. Norsk politi skulle lete etter brannstifteren. Dansk politi fikk ansvaret for å etterforske eierne og forsikringsforhold. Svensk politi etterforsket åstedet. Få måneder etter sluttet Aukrust for å bli direktør i Justisdepartementet. Tor Aksel Busch ble riksadvokat.

Hadde en minstenkt

Fordelingen mellom [Norge og Danmark](#) ble opprettholdt også etter henleggelsen av etterforskningen 11. mars i 1991. Da mente norsk politi at man hadde en mistenkt. Avdøde Erik Mørk Andersen ble utpekt som den som trolig hadde tent på skipet og tatt livet av 159 mennesker. I Danmark var politiet langt fra kommet til bunns i komplekse eierforhold.

- Ansvarsdelingen har ført til at ingen har eid saken. Det er den første store feilen som ble gjort. Deretter har det meste gått galt. Et av landene burde hatt et overordnet ansvar, sier advokat Stabell.

De siste 23 årene har flere gjenopptagelsesbegjæringer blitt avvist både i Norge og Danmark. Delingen er tydelig: Saken sendes ut av landet så fort gjenopptagelsesbegjæringen handler om et tema som er den andre riksadvokatens ansvar.

Daværende riksadvokat Georg Rieber-Mohn så at ansvarsfordelingen kunne bli et problem allerede i 1991.

Da avsluttet han og assisterende riksadvokat Tor Aksel Busch henleggelsesbrevet med å be statsadvokaten kontakte danske påtalemyndigheter for å avklare om delingen mellom norsk og dansk politi fortsatt var hensiktsmessig.

- Hvordan ble henstillingen fulgt opp, og hva ble norske danske påtalemyndigheter enige om?

- Det siterte avsnittet var et pålegg til Oslo statsadvokatembeter. Ved Riksadvokatembetet har vi ikke oversikt over statsadvokatens oppfølging, sier førstestatsadvokat Harald Strand ved Riksadvokatembetet.

Reagerte 20 år etter

Først i juni 2010, mer enn 20 år etter fergebrannen, tok riksadvokat Tor Aksel Busch opp tredelingen med sine nordiske kollegaer.

- Hvorfor skjedde det først i 2010?

- Tredelingen ble diskutert fordi erfaringene i ettertid har vist at det ville vært en fordel med én etterforskning som dekket alle sider av hendelsesforløpet. Etter vår oppfatning skulle det i så fall innebære at etterforskningsansvaret falt på danske myndigheter, men med den viktige forutsetning at norsk politi og påtalemyndighet ville ha bidratt, men under dansk ledelse, sier Harald Strand.

- Hvorfor mener man at en slik deling bør unngås?

- Erfaringene i ettertid har vi gjort oss på grunnlag av de mange begjæringer om ny etterforskning hvor det har vært påberopt omstendigheter som dels har hørt under dansk, dels under norsk påtalemyndighets ansvar etter den opprinnelige ansvarsdeling.

Det var riksadvokat Tor Aksel Busch som tok opp tredelingen på det nordiske riksadvokatmøtet i København i juni 2010. VG har bedt om å få se referatet fra møtet, men det finnes ikke.

- Riksadvokat Busch tok opp temaet utenfor dagsorden for møtet, og det var full oppslutning til den konklusjon som er omtalt i nevnte avgjørelse, sier førstestatsadvokat Harald Strand.

(VG NETT - 13:35 28.11.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

Mysteriet «Scandinavian Star»

Utover 90-tallet og tidlig på 2000-tallet kom det gjenopptagelsesbegjæringer og rettsaker i Norge og Danmark. Saken verserte i mediene med jevne mellomrom og fra forskjellige vinkler.

En viktig grunn til at Scandinavian Star-saken fortsatt fremstår som uavklart, er mengden dokumenter og kompleksiteten i saksforholdet. Mediene har valgt vinklinger og gått tungt inn i enkelte sider av dem, for eksempel eierforholdene. Men andre opplagte viktige forhold har man knapt nok vært innom.

Mandatet

Allerede i vinteren 1991 kom NOU`en fra granskingskommisjonen der mandatet omtales på de første sidene. Det er overraskende at ingen medier de avgjørende første årene etter brannen, gikk tungt inn i det faktum at bare halvannen time av et 38 timer langt brannforløp ble gransket.

Skipet brant natt til lørdag. Journalister fra flere land og store medier stod på kaien da fergen ble slept brennende til Lysekil sent lørdag kveld. Først søndag ettermiddag ble skipet erklært slukket. Hvorfor stilte ikke vaktbikkja spørsmål ved mandatet til granskerne?

Det var tidlig kjent at man snakket om mordbrann med veldig mange ofre. Hvordan kunne media slå seg til ro med at en så liten del av forløpet ble grundig undersøkt?

Samme sakkyndige og ingen helhet

Ingen medier problematiserte heller at politiet og granskingskommisjonen brukte de samme sakkyndige. Dette er også omtalt i NOU`en. Ga det et uhildet og komplett bilde av etterforskningsarbeidet?

Bergens Tidende og NRK Brennpunkt har jobbet grundig med sider av fergekatastrofen, blant annet i forhold til eierskap, mistanken mot den danske 37-åringen og påstanden om manipulering med ventilasjonen om bord for å styre brannen. Forfatteren Kjell Ola Dahls bok «Dødens seilas» handlet om eierforholdene.

Før vi gikk løs på dette materialet hadde ingen har gått inn i sakens fulle bredde og søkt: Hva var det som gikk galt i denne etterforskningen? Hvorfor blomstrer spekulasjonene fortsatt? Er det hold i påstandene til Bergsvåg? Hva sier egentlig riksadvokaten i sine avslag på gjenopptagelsesbegjæringer? Kan det være at etterforskningen ikke var så god som vi trodde?

Overgrep?

Stortingsrepresentant Jan Bøhler (Ap) har engasjert seg i saken og fulgt vårt arbeid tett.

- Passasjerene på danskebåten er ikke en ressurssterk pressgruppe med makt. De er vanlige folk som fortjener vår støtte slik at de kan få svarene de har søkt i alle år, sier Bøhler.

Dette svaret går rett inn i Vær Varsom-plakaten 1.5: Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre.9»

Fire måneder etter at vi publiserte de første sakene i vårt prosjekt, fikk Bøhler støtte fra øverste hold i justis-Norge.

Justisminister Anders Anundsen sa i en interpellasjonsdebatt at saken er for dårlig opplyst. Han sa også at en gransking initiert av Stortinget kan være aktuelt.

Mysteriet «Scandinavian Star»

Det er dette Bøhler jobber for. Han vil granske myndighetenes håndtering av fergekatastrofen.

Oslo politimester venter i skrivende stund på rapporten fra gruppen som gjennomgår politiets eget arbeid. Skulle politimesteren sette i gang ny etterforskning eller en Stortingsgranskning avdekke kritikkverdige forhold rundt håndteringen av massedrapet, har 159 døde og deres familier vært utsatt for et alvorlig overgrep fra offentlige myndigheter. Da har heller ikke media gjort jobben sin som vaktbikkje.

DOKUMENTASJON

Øystein trålet alt som var av stålmiljøer i Norge og Norden for å få svar på påstandene rundt det mystiske bøyd hydraulikkørret. Han var også i kontakt med eksperter i US Coast Guard og ved canadiske universiteter.

Ståleksperter

Minst 30 spesialister fikk de samme spørsmålene på mail og telefon. Spørsmålene kretset rundt det vi jaktet på: Hva måtte til for at røret skulle bøye seg som bildene viste? Hvor varmt måtte det være? Var det mulig å bøye et slikt rør med menneskekraft, slik Stiftelsen i den nye rapporten – og ble bredt sitert på i media?

Vi søkte ståleksperter som aldri hadde rør «Scandinavian Star»-saken. De var skeptiske. Vi ga dem de bakgrunnskunnskapen vi hadde, blant annet granskingskommisjonens vurdering av varmeutviklingen og varmespredningen på skipet. Vi fortalte om vitneobservasjoner og hva som var sagt i avhør.

Stålrøret ble våren 1990 overfladisk undersøkt av to ingeniører fra danske Dantest. Da lå den utbrente fergen til kai i København.

Stålekspertene ble forelagt rapporten de to skrev. Denne var grunnlaget for politiets konklusjon om at røret var bøyd som følge av varmpåvirkning og ingen kriminell handling.

Vi la også ved rapportene fra Skansen Consult og ingeniørfirmaet Reinertsen som begge er lagd lenge etter fergekatastrofen.

Vi møtte flere av stålekspertene som holder til på Østlandet. Det var nyttig å diskutere stål og varmpåvirkning, temaet er komplisert og små detaljer om hendelsesforløpet var viktige for vurderingene.

Tre av de i utgangspunktet rundt 30 ekspertene lot seg intervju med navn. En var sjef for et stort sertifiseringsforetak med spesialkompetanse på slike rør, en var salgssjef for firmaet som er den største leverandøren av hydraulikkoljerør til oljeindustrien og en var metallurg og spesialist hos Teknologisk Institutt.

Alle konkluderte med at, gitt de premissene de fikk seg forelagt stemte, var det svært lite sannsynlig at røret kunne bøyes av seg selv.

Det er ikke en endelig konklusjon. Det kan man trolig få ved en datasimulering. Denne er ennå ikke utført.

Vi diskuterte også stål og varmpåvirkning med tidligere Sintef-direktør Kjell Schmidt

Mysteriet «Scandinavian Star»

Pedersen og Reinertsen-ingeniør Øystein Jæger Meland i Trondheim. Begge var sakkyn-
dige i «Scandinavian Star»-saken.

De to leverte viktige deler av den branntekniske granskingsrapporten etter fergebran-
nen. Kjell Schmidt Pedersen var en av to hovedsakkyndige.

Siden 2000 har de gjentatte ganger uttalt at seg kritisk til jobben som ble gjort i 1990 og
ønsket nye tekniske undersøkelser.

Øystein Jæger Melands tilbakemelding denne gang var at det er nærmest umulig at det
som er skissert i NOU-rapporten stemmer, altså at røret bøyde seg naturlig som følge av
varmepåvirkning.

Selv om bare tre av ekspertene lot seg intervjuet, var arbeidet nyttig. Vi fikk kontakt med
miljøer med stor kompetanse på området. De mente at saken var viktig og diskuterte
 gjerne tekniske spørsmål med oss. Vi fikk på den måten mye viktig kunnskap.

Hvor varmt var det?

«Scandinavian Star» brant i 38 timer. Det er svært lenge i et skip der stålvegger er
dekket med tynne lag brennbart materiale. Hvordan var det mulig?

Stemte det at det blusset opp følgebranner i halvannet døgn etter storbrannen natt til
lørdag 7. april, eller fikk Stiftelsen støtte i det brannfaglige miljøet på at det måtte være
flere separat antente branner?

En svensk brannmann sa til oss på telefon: «Jeg slo øksen i veggen og så at det glødet i
stålkonstruksjonen. I veggen brant det i isolasjonen».

Andre brannmenn beskrev en varme de aldri hadde opplevd maken til. Stålkonstruksjo-
nen var utvilsomt ekstremt varm.

Vi måtte finne ut hvor varmt det hadde vært der hvor forbrenningen var total. Det
var viktig fordi temperaturen kunne si noe om sannsynligheten for at brannene var
naturlige. Hadde det vært uvanlig høye temperaturer over lang tid i områder med lite
brennbart materiale?

Et område ble kalt krematoriet. Mange døde der og likene ble fullstendig forbrent.

- **Vi fikk datteren vår hjem i en eske**, fortalte Sonja og Hjalmar Hogstad som mistet
Bente (21). Der hun døde raste brannen voldsomt i timevis.

Kunnskap om hvor lang tid det tas før et menneske er bare aske, finnes i anatomimiljøet.
Vi kontaktet en anerkjent anatomiprofessor for å diskutere hvilke temperaturer med
ham. Vi snakket også med Kripos-medarbeidere som hadde deltatt i identifiseringsar-
beidet og som kunne fortelle hvor på skipet forbrenningene var mest omfattende.

Brannspredningen

Det var utvilsomt to arnesteder på «Scandinavian Star». Men var det seks eller flere?

Heldigvis er skipsbranner veldig sjeldne og få har mye kunnskap om slokking av slike
branner. Brannmannskaper beskriver metodene som vesentlig annerledes enn ved
slokking av husbranner.

Flere av dem forteller at de manglet kunnskap, de var usikre på slukketaktikken og de er
i tvil om det var riktig å knuse ruter. De måtte få ned temperaturen og få ut gass og røyk.
Men knusingen tilførte utvilsomt oksygen til brannene.

Mysteriet «Scandinavian Star»

Den svenske branningeniøren Olle Wennstrøm hadde mer kompetanse på skipsbranner enn de fleste i Norden. Han ble flydd ut til det brennende skipet for å bistå med slokkingen.

Navnet hans dukket for oss opp som kilde i Pierre Palmbergs forstudie av hydraulikkkrøret. Vi fant ham også som fotograf på enkelte bilder fra det utbrente skipet. Aftenposten intervjuet ham mandag 9. april 1990. Det er det eneste intervjuet vi har funnet med kanskje den fremste branneksperten som var om bord under katastrofebrannen.

Vi fant ham hverken i sjøforklaringen eller i politiavhørene. Det er ikke spor av Wennstrøm i de sakkyndiges rapport.

Vi fant Wennstrøm i Australia, der han nå bor og fikk hans observatørrapport fra brannen. Han ble i 1990 hentet til det brennende skipet fordi han var Nordens fremste ekspert på skipsbranner. Til tross for dette er hans vurderinger i ettertid knapt nok nevnt hverken av myndigheter eller media.

Svensken viste til brannen på skipet «Sally Albatross» bare måneder før «Scandinavian Star»-katastrofen. Wennstrøm hadde ledet slokningsarbeidet. «Varmen går i stålet» gjentok han mange ganger til oss. Han mente spredningen skyldtes at varme ble ledet gjennom skipet via stålet og varmen førte til stadig oppblussing av branner.

Vi testet teorien på brannmannskapet fra Gøteborg. Ikke en av de åtte vi snakket med, hadde på noe tidspunkt observert noe mistenkelig om bord. De satte brannspredningen i sammenheng med en varme de aldri hadde opplevd maken til og trodde ikke på påstandene om at branner ble antent mens de slukket andre steder på skipet. De mente brannspredningen var naturlig.

Den eneste som konsekvent utelukker dette er Ingvar Brynfors, brannmesteren som hadde ansvaret for slokkingen.

Han er også den eneste brannmannen som har blitt intervjuet i norske og svenske medier om forløpet. Ingen av de åtte kollegaene som er uenige med ham, har fått uttale seg. De er ikke avhørt av politiet, var ikke kalt inn til sjøforklaringen, deres synspunkter er ikke en del av brannvesenets rapport.

Både tidligere Sintef-direktør Kjell Schmidt Pedersen og professor emeritus Bjørn Magnussen ved NTNU mener at informasjonen som er skaffet til veie er viktig. Magnussen jobber for tiden med datasimuleringer av blant annet branner. Han er ikke avvisende til brannmannskapets teori om forløpet.

Vi vet ikke hvem som har rett. Men vi kan konkludere med at kildetilfanget i en av de verste kriminalsakene i moderne norsk historie, har vært ekstremt ensidig. I stor grad har kildene blitt «servert» av Stiftelsen.

Vi har hatt lange og mange samtaler med Stiftelsens eksperter. Det er folk med mye kunnskap og verdifulle innspill. Men de kan ikke bli de eneste premissleverandørene. Det har de vært de siste årene.

Kildekritikk

Utgangspunktet for vårt arbeid var rapporten som Stiftelsen offentliggjorde i april.

Mysteriet «Scandinavian Star»

Det aller første vi foretok oss, var å gjennomføre et åtte timer langt møte med Terje Bergsvåg, Håkon Winterseth og Ståle Eilertsen. De to sistnevnte er begge branningeniører i Skansen Consult.

Vi har også hatt mange telefonsamtaler og møter med Gisle Weddegjerde fra Stiftelsen. Vi har besøkt Oslo brannvesens tidligere brigadesjef Tor Kristiansen som også jobber for Stiftelsen. Han dro selv til Lysekil da «Scandinavian Star» var under slep og dokumenterte fryktelige forhold om bord med videokamera. Han mener brannforløpet er så spesielt at det umulig kan ha oppstått naturlig.

I hele prosessen har vi hatt kontakt med Jan Harsem fra Støttegruppa for etterlatte og overlevende etter «Scandinavian Star-brannen», blant annet fordi han har en litt annen tilnærming til problemstillingene enn den mer offensive Stiftelsen. Vi har bestrebet oss på å holde hodet kaldt i forhold til kraftige påstander og etterprøvd dem systematisk, og en etter en. Det har vært viktig å være to journalister. Uten en å spille på, hadde det vært vanskelig å forholde seg like uavhengig til det vi er blitt forelagt.

Etter møter eller telefonsamtaler, har første spørsmål oss i mellom vært: Kan det være en naturlig forklaring? Finnes det vitner og hva har de sagt om det som blir påstått? Med så kraftige beskyldninger og påstander, har integritet vært svært viktig. Vi har bare offentliggjort det vi mener er materiale som er så gjennomsjekket som mulig i denne gamle saken.

Egne undersøkelser

Finnes det nyheter å hente i en gammel, utskrevet historie? Ja, utvilsomt.

Knuste køyer

I media er det de siste årene blitt en uimotsagt sannhet at mannskaper knuste køyer for å få inn mer luft til branner de antente for å skape total ødeleggelse av skipet. Dette er også en påstand i Stiftelsens rapport som politiet jobber med.

I Gøteborg Brandforsvars rapport er de svenske brannmennene navngitt. De var delt opp i brannlag som ble senket om bord til forskjellige tider. Vi vil snakke med brannmenn i alle de fem forskjellige lagene og spørre dem:

- Hadde politiet noen gang avhørt dem?
- Hadde de knust køyer om bord?

Brannmester Ingvar Brynfors ledet det praktiske slukningsarbeidet om bord. I 1990 skriver han i rapporten hvordan røykdykkerne «försöker via ventiler ventilerat ut värmen». Ventiler er køyer på norsk. De er lagd av tykt glass og kan ikke åpnes med mindre de slås hull på.

Nå hevder han bestemt at brannmannskapene bare knuste ruter i restauranten på skipet.

Hva er riktig? Dette måtte det være mulig å finne svar på.

Brannmann Henrik Sjøstrand er en av åtte brannmenn vi snakker med.

- Jeg knuste køyer i lugarer. Vi måtte få ned varmen og slippe ut røyk, damp og gass, sier han.

Flere kollegaer beskriver det samme. Ingen av dem er avhørt av politiet. De deltok heller ikke i sjøforklaringen.

Bildet som tegner seg er at brannlagene som jobbet noen timer ut i forløpet, brukte sine brannøkser til å slå hull på køyer.

Ingen kan bekrefte påstanden om at mannskapet står bak.

Mysteriet «Scandinavian Star»

16.01.14 13:30

Krever svar på hvem som tente på

Oslo/Lysekil/Gøteborg(VG)Etterlatte krever nå å få vite hvem som tente på «Scandinavian Star».

Av Anne Stine Sæther

- Det er svært godt dokumentert at man ikke har det etterforskningsmaterialet som skal til. Det er et press i gruppen etter et svar, sier [Jan Harsem som leder støttegruppen](#) for etterlatte og overlevende.

Informasjonsmøte

I går var etterlatte og overlevende etter «Scandinavian Star»-ulykken samlet for første gang på 18 år. Støttegruppen og stortingsrepresentant Jan Bøhler informerte om arbeidet for å [få saken gransket](#). Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen «Scandinavian Star» fortalte om hvordan de jobber mot politiet for å få åpnet etterforskning.

Utvidet gruppen

Oslo Politidistrikt, Økokrim og Kripos har etter det VG er kjent med, utvidet gruppen fra åtte til elleve medarbeidere og vil levere sin innstilling ved nyttår.

- Mitt inntrykk er at det jobbes bredt og grundig, sier Thor Kristiansen, tidligere brigadesjef i Oslo brannvesen.

Ikke avhørt

<http://www.vg.no/nyheter/utskriftsvennlig?artId=10148009>

Side 1 av 4

Mysteriet «Scandinavian Star»

16.01.14 13:30

En av dem politiet ikke vil finne i etterforskningsmaterialet er Stig Larsson fra Lysekil. Navnet hans er der, men ikke noe avhør. Han var om bord i den brennende fergen «Scandinavian Star» i 16 timer. I 23 år har han lurt på hvorfor politiet ikke var interessert i hva han observerte.

Flere titalls brann- og redningsfolk som deltok i redningsarbeidet på fergen [katastrofedagen 7. april 1990](#), er aldri avhørt av politiet. 159 mennesker omkom. 134 var norske.

- Det er ikke sikkert jeg hadde svar på noe som var viktig. Men jeg var der i mange timer og jeg synes det er merkelig at politiet aldri lurte på hva jeg så, sier den pensjonerte kystvaktskipperen til VG.

25 brannmenn

Heller ikke et stort antall røykdykkere er avhørt. Blant dem er minst 25 fra Gøteborg i tillegg til flere andre grupper svenske og norske brannmenn. VG har snakket med åtte av svenskene. Tre av deres ledere forklarte seg for politi og sjørett.

De menige røykdykkerne så brannutviklingen på nært hold fra posisjoner nede i de trange korridorene og kom i puljer fra 05.30 om morgenen til det siste laget ble satt ned på dekk fra helikopteret klokken 14 brannlørdagen.

- Hvis jeg kan bidra med en liten bit informasjon så de pårørende kan få ro, så gjør jeg det, sier Henrik Sjöstrand på Frölunda brannstasjon i Gøteborg.

Han møter VG sammen med pensjonert brannmann Ola Lie som var gruppeleder for et røykdykkerlag.

Kaste lys

Hadde politiet snakket med dem, kunne de ha kastet nytt lys over noen av uløste gåtene rundt «Scandinavian Star»: Stig Larsson ville ha fortalt politiet om hvordan han kommuniserte med kaptein Lennart Nordgren på Stena Saga om lensing av fergen.

- Nordgren fungerte som skadestedsleder. Jeg spurte om hvor mye krenkning skipet tålte og han sa 12 grader. Jeg fulgte med på et måleinstrument og stanset slukkingen ved 6 grader. Skipet var ustabil. Jeg måtte tenke på brannmannskapenes liv og helse, sier Larsson.

Dermed ble brannmenn som lå klare til å angripe flammene inne i de glovarme korridorene, kalt tilbake. Mange forstod ikke hvorfor og diskuterte det seg i mellom.

<http://www.vg.no/myheter/utskriftsvennlig/?artid=10148009>

Side 2 av 4

Mysteriet «Scandinavian Star»

16.01.14 13:30

Manipulasjons-spekulasjoner

Det har i mange år blitt hevdet at det ble manipulert med brannslukking og lensing for å brenne ut «Scandinavian Star» mest mulig. Problemet skal ha vært at skipets pumper ikke kunne pumpe og lense samtidig. Dette var maskinsjefens påstand som han redegjorde for i sjøforklaringen. VG har ikke fått andre til å bekrefte at dette var et problem.

Det er også hevdet at tre av mannskapene knuste køyer for å tilføre mer luft før nye ildspåsettelser. Dette skal ha blitt gjort for å få mer utbrenning og større forsikringsutbetalinger.

Dette har «Scandinavian Stars» maskinsjef Heinz Steinhauser blankt avvist overfor VG.

Knuste ruter

En rekke røykdykkere forteller nå til VG at de knuste ruter både i lugarer og restauranten.

- Vi knuste køyer for å få ut varme. Midt på fartøyet, der det ikke var så mange døde, krøp vi inn i lugarene og slo ut ruter. Det gjorde vi på begge sider av skipet. Jeg knuste dem ikke selv, men hadde røykdykkere foran meg som krøp inn lugarene og knuste køyer, sier Ola Lie.

- Jeg knuste på et tidspunkt ruter med en øks jeg hadde med meg, sier Henrik Sjøstrand.

- Vi knuste ruter i flere lugaravdelinger. Jeg har aldri opplevd høyere temperatur i noen brann jeg har jobbet med, sier røykdykker Ulf Liw i brannlaget som jobbet fra 11.30 til skipet ble slept til kai i Lysekil klokken 21.30.

Enorm varme

De fleste av brannmannskapene VG har snakket med, beskriver en enorm hete i stålveggene på skipet.

- Ved et tilfelle slo jeg øksen i veggen. Bak veggpanelet var det så varmt at det glødet. Det brant i isolasjonen, forteller Jan-Olof Sandstrøm.

- Stålet ledet varme

Brannmannskapet tror at den ekstreme varmen i skipets stålkonstruksjon, bidro til det mystiske brannbildet.

- Det var så varmt at det brant gjennom både drakten og støvlene. Jeg underviser nå i slukning av skipsbranner og bruker «Scandinavian Star» som eksempel på hvor annerledes brannspredning er ombord i et skip. Det er slik det kan gå når det brenner i en stålkonstruksjon som dette, sier Leif André.

- Det er mange ting ved metodevalget vi må stille oss spørsmål om etterpå. Kanskje var det ikke riktig å slå ut rutene. Den eneste trosten er at menneskene som omkom hadde vi uansett ikke kunnet redde, sier Ola Lie.

Manglet erfaring

Han mener manglende erfaring med skipsbranner gjorde at brannen på ferger ble forsøkt slukket med samme taktikk som ved leilighetsbranner.

- Vi var også altfor få til å få kontroll. Vi var dimensjonert for å slukke branner i leiligheter, forteller Ola Lie og legger til:

- Jeg er overbevist om at det ikke var noen som «løp» rundt på skipet og tente på nye branner.

(VG NETT - 08:14 01.12.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

<http://www.vg.no/nyheter/utskriftsvennlig/?artid=10148009>

Side 3 av 4

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/scandinavian-star/artikkel.php?artid=10148009>

Mysteriet «Scandinavian Star»

Slukking og lensing

Stiftelsen og Ingvar Brynfors hevder også at slukkingen gang på gang ble stanset under påskudd av at de måtte lense ut slukkevaner. De hevder det var maskinsjefen Heinz Steinhauser som satte en krensningsgrense som var langt lavere enn det skipet tålte og dermed kunne det beordres hyppig stans i slukkingen.

Stiftelsen hevder at motivet også her var å sørge for utbrenning av skipet og dermed sikre større forsikringsutbetalinger. Dette er påstander som media har omtalt uten at mannskapene har svart på beskyldningene.

I vår gjennomgang av radiosambandets logg, finner vi kystvaktskipper Stig Larssons navn. Han avviser totalt at det var noe mystisk med slukkingen og lensingen.

- Det styrte jeg. Kapteinen på Stena Saga fortalte oss hvor mye skipet tålte. Jeg måtte passe på sikkerheten til brannmennene. Det var jeg som beordret stans i slukkingen når det måtte lense, sier Larsson.

Vi har lett videre i Riksarkivets dokumenter etter spor av problemstillingen lensing/slukking.

I loggen sier Brynfors selv klokken 09.22:

- Stena Saga. Från Brynfors

- Ja, svarar Stena Saga

- Ja, jag är på bildäck här med chiefen. Vi har ganska mycket problem med vattnet här ombord, vi kan inte få ut det.

- Ja det är uppfattat. Men då skall ni undvika att använda mera vatten än absolut nödvändigt tills ni kan börja pumpa ut.

- Ja, vi har brutit all vattenförsörjning hittills nu, men Cu ser själv hur det ser ut när vi ligger här, va?

- Ja jag ser hur det ser ut. Slagsidan är för närvarande inte rågot att oroa sig för, om der inte blir mer än vad den är nu.

- Jag repeterar - var det inget att oroa sig för?

- Nei, blir det inte värre än sa här, är det inte mycket som ni behöver vara oroliga för.

- Nej, da har vi brutit vattenförsörjningen så länge da.

- Ja, det är bra.

Dette er altså en samtale over radio der Brynfors står sammen med maskinsjefen og snakker om krensningsfaren med kapteinen på Stena Saga. Denne snakker senere om en grense på 12 grader, som også Stig Larsson forteller om.

Vi opplever igjen at vi legger en alvorlig påstand død.

Hvem eide skipet?

Eierskapet til «Scandinavian Star» har vært undersøkt av dyktige journalister og forfattere før. De tre sentrale personene er alle danske: Sea Escape-direktør Niels Erik Lund, reder Henrik Johansen og hans direktør Ole B. Hansen.

Spørsmålet har stått sentralt i hver konspirasjonsteori om dødsbrannen. Norsk presse har tidligere gjort grundige dypdykk i materien, og mer eller mindre konkludert med at Sea Escape og Niels Erik Lund egentlig eide skipet - og tjente på brannen.

Vi betviler det siste.

Noen sentrale elementer i påstandene var: «Scandinavian Star» ble solgt for dyrt,

Mysteriet «Scandinavian Star»

videre overforsikret enda høyere og Johansen var aldri skipets sanne eier.

Vi startet med å ta utgangspunkt i dette tidligere arbeidet og bekrefte det punkt for punkt gjennom de flere hundre sidene med dokumenter vi satt på. Vi satte i gang arkivsøk i det norske riksarkivet og i flere avdelinger i det danske for å få ut alt som kunne finnes.

Vi styrte bevisst unna NOU`ens oppsummering av eierforholdene. Den kunne fremstått som fasit.

Først og fremst handlet det om å systematisere skipets forvirrende reise fra selskap til selskap før det kom i drift - og teste logikken i hvert enkelt bytte.

Her sto kontrakter vi fikk utlevert av riksarkivet sentralt. Johansens gruppe av selskaper er enorm, men etter tre-fire dagers arbeid hadde vi samlet salget, charteren til et selskap i Liberia og charteren videre til driftsselskapet. Selskapene rundt var stort sett støy.

Vi brukte samtidig aktivt fagfolk og mennesker med ekspertise på disse kompliserte overdragelsene, skipspapirene og på forsikring. De fleste ønsket ikke å navngis eller være del av sakene utover å bidra med tolkning og råd.

Hovedpersonene Lund, Johansen og Hansen nektet å svare oss på telefon, sms og epost. I den grad vi fikk svar, var det i form av ønsker om å ikke kommentere og/eller ikke ble navngitt.

Vi fikk likevel innspill og dokumenter fra involverte, uten at det kan gås videre inn på dem.

Salgsprisen ligger i 1990 på 21,7 millioner dollar, vi har gjennom kilder og involverte på den tiden stadfestet at det kom inn flere bud fra flere interessenter opp mot denne summen. Det synes altså ikke å være overpris, slik det i 20 år har blitt hevdet.

Charteren til stråselskapet i Liberia skyldes ut fra kildeinfo og dokumentasjon at man da kunne leie inn billig portugisisk mannskap - før båten med mannskap ble chartret videre til Danmark. Det er en effektiv måte å omgå regelverket på.

Vår gjennomgang av andre skipskjøp viser at det ikke er uvanlig med en slik lang selskapsrekke. Vilkårene til dette mannskapet var så dårlige at fagforeningsleder i Portugal i gamle presseklipp raser mot dem.

Ikke overforsikret

Vi jobbet systematisk for å finne kilder med kompetanse på skip og forsikring. To personer med dyp kompetanse på temaet og som også jobbet med dette på 90-tallet, reagerte ikke på kjøpesummen.

Med tanke på tidligere bud, kjøpesum og båten sin status på vei fra USA til Danmark, var disse klokkeklare på at 24 millioner i forsikringssum ikke var overdrevent eller galskap. Heller ikke kjøpesummen fremsto for dem som voldsomt overdrevet.

Våre undersøkelser viser at bakgrunnen for påstanden om overdreven pris kommer fra saker i en rekke medier om at Sea Escape «kjøpte båten for ti dollar». Dette stemmer for det første ikke, prisen var nær ti millioner dollar, og for det andre hadde Sea Escape siden midten av 80-tallet leaset båten av Stena Line og langsomt, men sikkert nedbetalt store deler av summen. Et annet argument er at prisantydning på «Scandinavian Star»

Mysteriet «Scandinavian Star»

noen år tidligere var langt lavere. Fagfolk er klare på at skipsprisene utviklet seg kraftig oppover i løpet av dette ti-året. Profitten Sea Escape tok da de utløste opsjonen om kjøp synes altså ikke å være unaturlig. Bransjen er den dag i dag styrt av konjukturer.

Det gjensto at «Scandinavian Star» var høyt forsikret - og at Sea Escape var med-forsikret. Unektelig mistenkelig.

Dokumentene fra både det danske og norske riksarkivet, samt sjøforklaringen, viser at Henrik Johansen kjøpte skipet på krita, og kun betalte Sea Escape en liten del av summen. Johansen utsatte flere ganger å betale, men Sea Escape ga likevel fra seg skipet på krita fordi de ellers ville ende opp med å måtte ta det tilbake. Dette forklarer ifølge fagfolkene og direkte involverte på den tiden, at forsikringssummen lå noe over salgsprisen - og at Sea Escape sto som med-forsikret. De sto ellers i fare for å miste alt om skipet skulle havarere eller Johansen skulle gå konkurs.

Vi bejærte innsyn i den danske riksadvokatens dokumenter om «Scandinavian Star», blant dem en flere hundre sider lang rapport om hvorfor han ikke ønsket en gjenopptagelse. Den har vært unntatt offentlighet siden 2004, men vi fikk den fra det danske riksarkivet. I denne mener riksadvokaten å ha dokumentasjon på at kun 14 millioner ble utbetalt etter dødsbrannen. Johansen beholdt også skipet.

I en sending fra riksarkivet lå også et brev som Niels Erik Lund sendte til politiet i Frederiksberg i 2002. Her understreker han at selger fikk det de hadde til gode i utbetalingen, men at de på ingen måte kom godt ut av det. Han anslår at Johansen tapte 10-15 millioner.

På krita

Kjøpet på krita er ellers sentralt i å se eierskapet av «Scandinavian Star» i nytt lys. Sea Escape-topp Lund sto i skipets papirer som «manageing owner» da det brant. I norsk presse har dette blitt oversatt til ansvarlig reder. En oversettelse vi ikke har funnet fagfolk som stiller seg bak. Feilen har fulgt saken både i offentlige papirer og i mediedekningen.

Papirer fra skipsregisteret på Bahamas, som vi først fikk gjennom «Stiftelsen etterforskning av mordbrannen på Scandinavian Star,» viser at Sea Escape også satt med pantet på skipet da det brant. Dette ble først endret fire måneder etter dødsbrannen - og tilbakedatert til fire dager før - 5. april.

Korrespondansen mellom advokatene som organiserte kjøpet, finnes i etterforskningspapirene fra riksarkivet. Her går det klart frem at det skulle blitt omregistrert og overlevert pant før, men at Johansen ikke betalte. Dette er en klar tendens i Johansens forretningsførsel.

Rotete

Etter hvert så vi et rotete eierskap som var dårlig etterforsket og muligens konstruert for å snyte på skatten i Danmark. Alt dette hadde satt fyr på konspirasjonsteorier. Men det kunne ikke forklare noen brann ombord på skipet.

Det finnes bred dokumentasjon i både aviser og registre fra sent 80-tall på hvordan Henrik Johansen solgte fergeselskapet «Vognmandsruten» og startet en ny rute mellom Norge og Danmark i konkurranse med Stena Line.

Det er dette Johansen var god på. Å gå inn mot eksisterende linjer og konkurrere ved å ha et minimum av mannskap, utgifter - og sikkerhetsrutiner. Hele forretningshistorien hans er preget av intenst fokus på å spare så mye som mulig og betale alle så sent

Mysteriet «Scandinavian Star»

som mulig. Gunnar Linstedts bok «Den siste reisen» er et veldokumentert arbeid rundt dette, og opplysningene vi brukte herfra har uten unntak latt seg bekrefte.

Helhjertet

Den nye ruten mellom Norge og Danmark ble drevet helhjertet og forretningsplanen gir mening. Utover det er maktkampen Johansen vant mot de norske partnerne sine ganske irrelevant. Han chartret et italiensk skip for å drive videre, mens hans beste menn ble sendt over Atlanteren for å finne et nytt skip han kunne kjøpe. I sjøforklaringen og avhørene fremgår det at arbeidet med «Scandinavian Star» var helhjertet. De tilbrakte uker med å undersøke skipet før det ble kjøpt. Dette kunne det fremlegges dokumentasjon på. Etter at skipet var kjøpt og ble det sendt til kostbar ombygging i USA før det satte kursen over Atlanteren.

Det finnes grundig papirarbeid på denne ombyggingen, spesielt gjennom Lloyds inspeksjon på skipet.

I Europa ble det installert et nytt EDB-system, nye vegger og salonger ble bygd. Alle lugarene, som i USA ikke var blitt brukt på grunn av dagchartervirksomheten, måtte bygges om og pusses opp. Dette arbeidet foregikk fortsatt for fullt da passasjerene på dødsskipet gikk ombord.

Hastverket med å få «Scandinavian Star» i drift har blitt begrunnet med skattesnusk og i konspirasjonsteoriene med ønsket om å brenne det og innkassere raskt. Samtidig står det klart at det italienske skipet kun var chartret til starten av april og nå skulle hjem. Ruten Oslo-Frederikshavn kunne selvsagt ikke være uten skip. Det fremgår av direktør Ole B. Hansens sjøforklaring at de sannsynligvis kunne chartret skipet lenger, men at det ville påført store ekstrakostnader – da de samtidig hadde «Scandinavian Star» operasjonell og bemannet. Dermed ble det italienske skipet sendt hjem og den nyinnkjøpte fergen satt i drift uten brannøvelser, ferdigbygde lugarer eller godt trent mannskap. Hansen fasthold at han mente skipet var klart for drift.

Ingen ligner «Scandinavian Star»

I løpet av arbeidet med denne delen av mysteriet gikk vi også gjennom kjente og mistenkte forsikringssvindler til sjøs. Disse skjer nesten uten unntak når skipet skal fraktes fra A til B og med et skjelettmannskap ombord. Stort sett skjer det også ved at skipet ble senket.

Brann er åpenbart risikabelt, da det ikke nødvendigvis totalskader skipet og gir forsikringsutbetaling for såkalt «total loss». Å sette skipet i drift, fylle det til randen med passasjerer og brenne det mens de sover, har i dokumentert historie aldri skjedd.

Flere teorier peker mot at Sea Escape har en historie med å miste skip og innkassere store forskningssummer. Vi fikk en liste over selskapets tapte skip fra Stiftelsen. Denne måtte etterprøves grundig. Vi søkte og fant informasjon om hvert forlis gjennom søk på internet. Noen var beskrevet i amerikanske medier. Vi fant opplysninger som bekreftet alle forlisene på Stiftelsens liste.

Ingenting av dem minnet om «Scandinavian Stars» skjebne.

Kan ha mistet erstatning

Samtidig står det klart at Sea Escapes formelle eierskap, om det var kjent, kanskje kunne åpnet for pårørendes søksmål og erstatningssaker i Florida. De kan ha mistet enorme summer på den sene og rotete avdekkingen dette. Det bekreftes av fagfolk.

Forsikringsselskapet Skuld ga alle involverte et tilbud om erstatning allerede 22. juni

Mysteriet «Scandinavian Star»

i 1990. Dette tilbudet fikk vi av pårørende som mottok det. Tilbudet til Skuld utløp 1. desember 1990. 90 prosent godtok, ifølge den danske riksadvokatens rapport, tilbudet ut fra de danske satsene.

Det står også klart at de mange ubesvarte spørsmålene har ført til konspirasjonsteorier som har plaget de etterlatte og gjort Lund til en forhatt mann.

Vi ønsket å stille spørsmål til de tre involverte danskene. Dette var ikke minst viktig i forhold til tilsvarsretten.

Som tidligere nevnt sporet vi dem opp gjennom forskjellige registersøk. Vi reiste til Danmark. Henrik Johansen ble sporet opp i en flott villa i København. Han avviste blankt å snakke med oss etter at vi hadde redegjort for hva vi ønsket.

Niels Erik Lund var ikke til stede i sitt hus, et stykke utenfor København. Vi oppsøkte også hans adresse i Miami, men fant ham aldri.

Ole B. Hansen ble sporet opp utenfor Odense, men heller ikke han ønsket å snakke med oss.

Vi trakk ingen konklusjon ut fra dette materialet. Eierskapet er tidligere omtalt i mange medier i saker om forsikringssvindel, skattesvik og korrupsjon. Vi forsøkte heller å peke på hvor mange spørsmål som står ubesvart, og hva dette kunne eller ikke kunne ha betydning for dem som overlevde eller mistet noen den natten i 1990.

Den digitale fortellingen

Denne omfattende saken skulle presenteres for et bredt publikum der mange lesere ikke kjente saken særlig godt fra før. Vi valgte tidlig en digital fortellerteknikk for å løse leseren gjennom det store «Scandinavian Star-materialet.» Samtidig var vi klare på at vi jaktet nyheter og at disse ikke måtte drukne i fancy innpakning.

Samarbeid

Valget av presentasjonsmåte, påvirket i stor grad våre arbeidsmetoder. Vi var nødt å strukturere det enorme materialet, noe som var nyttig også i arbeidet med saker som ikke var direkte knyttet opp mot den digitale historien.

Vi sorterte opplysninger i såkalte vertikaler og kunne enkelt se hva vi manglet i de forskjellige delene av historien.

Svært mange var involvert i de innledende idémyldringene om presentasjonsformen. Flere hadde latt seg inspirere av «rich media»-satsninger som New York Times' «Snowfall», Bergen Tidendes «Historien om Janne» og flere lignende prosjekter som kombinerte tekst, bilder, video, grafikk og kreative fortellerteknikker.

Vi hadde å gjøre med en omfattende historie med en rekke ubesvarte spørsmål og brann tekniske mysterier, vi hadde tilgang til et omfattende arkivmateriale og det var åpenbart at det var mye her som kunne presenteres mer levende enn i rene artikler. Ved å la journalistene samarbeide med VGs utviklingsavdeling kunne vi ta i bruk nettets rikere presentasjonsformer.

Utviklingsavdelingen ble koblet første uke i juni. Med en interaksjonsdesigner, en grafisk designer og to utviklere, tvang det frem en struktur på alt innholdet. Vi tidsavgrenset historien vi skulle fortelle. Vi måtte finne måten å fortelle en kompleks historie på, til lesere som hadde ulik kunnskap om ulykken og ulike tilnærminger til lesingen. Vi skulle nå lesere som husket ulykken og yngre lesere som ønsket muligheten til å få et overb-

Mysteriet «Scandinavian Star»

likk, men samtidig fordype seg i hva som skjedde april-natten i 1990.

Vertikaler

Ut fra det store materialet som redaksjonen allerede hadde jobbet seg gjennom, kom vi etterhvert fram til en rekke «stolper»: Brannstifteren, dødsbrannen, mysteriet, brann - igjen, etterforskningen og eierne. Hvert av kapitlene handlet om et av mysteriene på skipet.

Man scrollet seg nedover og hvert kapittel endte med en såkalt «cliffhanger», et bilde som skulle få deg nysgjerrig til å gå videre til neste kapittel. Vi forsøkte å kategorisere hva historien i hver vertikal skulle være, og hva som trengtes av bilder, video og illustrasjoner for å støtte historien.

Vi lagde også et kapittel for å etablere at båten gikk fra land, hvor vi introduserte de forskjellige personene.

Vi fikk en god start med to av vertikalene, der historien tidlig ble skissert opp og vi raskt fikk et overblikk over hva som skulle inn av ikke-tekstlig materiale. I historien «Brannstifteren» og «Dødsbrannen» er det lagt på animasjoner på båtgrafikken som viser båtens posisjon, tidspunktet og hvor på båten hendelsene som beskrives i teksten finner sted. I historien om eierne utheves de ulike personene i toppgrafikken etterhvert som de omtales, og vi kunne bygge en interaktiv presentasjon av de tre hovedpersonene i historien.

Designeren startet tidlig med å lage en animert 3D-grafikk som viser hvordan brannen raste gjennom dekkene på båten, og vi fikk på plass en navigerbar grafikk over båtens dekk som skulle huse bildespesialer og angivelser av skadeomfang.

Struktur

En utfordring i samarbeidet mellom journalister og utviklere kan være knyttet til strukturering av data. I dette prosjektet var det enorme mengder bildefiler, videoklipp og dokumenter som skulle sendes frem og tilbake. Vi fant en struktur og filnavnløsning som lettet utviklerarbeidet.

VGTV-teamet hadde stålkontroll fra start, med tydelig oversikt over filmklippene, deres status, unike identifikatorer og krediteringer. Dermed kunne utviklerne tidlig lage plassholdere for de ulike videoklippene, og enkelt erstatte plassholderne med de reelle videoklippene etter hvert som de ble klare. Det er helt åpenbart at god struktur på alt av materiale er en viktig faktor i et prosjekt som dette.

TV ga liv

TV og video var en sentral del av fortellingen i grafikken. I tillegg til intervjuer med sentrale aktører, viste vi frem arkivmateriale fra svensk politi, arkivmateriale fra norsk brannvesen, sambandslyd, 3D-grafikker og rekonstruksjoner.

Vi fikk også maskinsjef Heinz Steinhauser i tale foran kameraet for første gang på 20 år.

Videoene ble redigert inn mellom avsnittene i grafikken, og fortsatte den skrevne fortellingen i TV-format. Den tette integrasjonen med teksten krevde at vi var oppdatert på det arbeidet som ble gjort av de skrivende journalistene og utviklerne.

For å organisere arbeidet med de til sammen 28 videoene opprettet vi et delt regneark på Google Docs. Der kunne de tre videojournalistene oppdatere statusen på filming og redigering, mens utviklere og skrivende kunne oppdatere plassering i grafikken.

Mysteriet «Scandinavian Star»

Mye tid ble brukt på å samle inn arkivmateriale og skaffe tillatelser til å bruke det. Vi gjorde også en egen brannillustrasjon på en låve i Hole. Her tok vi utgangspunkt i ekspertenes alternative teorier. Til slutt ble alt redigert sammen med intervjuer med etterlatte, vitner, etterforskere, brannfolk, stiftelsesmedlemmer og andre sentrale aktører.

Å høre den forvirrede kapteinen rope om hjelp på sambandet, se flammene velte ut av skipet, og se alle de anonyme kistene kjøres ut fra Lysekil gir et annet inntrykk enn det som er mulig i tekst. Alt i alt bidro videoene til å forsterke inntrykket av det enorme omfanget og forferdelige konsekvensene etter mordbrannen.

Dette har prosjektet ført til

Vårt mål med dette arbeidet har ikke vært å løse mysteriet «Scandinavian Star». Vi har gått inn i påstandene og jaktet primærkilder til vesentlige, uimotsagte «sannheter» som er blitt etablert gjennom flere år.

Til vår store overraskelse har vi kunnet avsløre at flere titalls primærkilder til selve brannforløpet aldri er avhørt. VG har snakket med en lang rekke brannmenn i Sverige som tilbragte mange timer om bord i kampen mot flammene. De så på kloss hold hvordan brannene utviklet seg. Ikke engang branningeniøren som ble flydd inn som Nordens ekspert på skipsbranner, er avhørt. Kanskje kunne noen spekulasjoner vært unngått i ettertid med et bredere tilfang av vitner til selve brannforløpet.

Sett i sammenheng med polititekniker Agne Knutssons ydmyke innrømmelse om egen manglende kompetanse i etterforskning av storbranner på passasjerferger, er det grunn til å spørre om hvor godt Nordens verste massedrap i moderne tid ble etterforsket.

Vi har også prøvd å forstå den tydelige motstanden i myndighetsapparatet mot å gå en ekstra runde om det verste massedrapet i moderne tid.

159 drepte har flere tusen pårørende, venner og andre som stod dem nær.

- Det river og sliter i kroppen min, sa Synnøve Nilsen til oss ved graven til datteren, datterdatteren, svigersønnen og hans foreldre.

Stiftelsen iherdige arbeid har ført til at politiet jobber på overtid med å gjennomgå norsk og dansk etterforskningsmateriale fra 1990. På Stortinget har Jan Bøhler (Ap) fått støtte fra justisministeren på at en gransking kan bli aktuelt. Jan Harsem i Støttegruppa opplever gjennomslag for første gang på årevis.

Vi er slett ikke sikre på at det noen gang vil være mulig å finne ut med sikkerhet hvem som stod bak ildspåsettelsene på «Scandinavian Star» rundt klokken 02 natt til 7. april i 1990.

Men kanskje vil det vise seg at mistanken mot Erik Mørk Andersen er så spinkelt fundert som flere hevder, og at enken Jette og stesønnene vil få en form for oppreisning.

Fortsatt gjenstår flere kapitler i denne saken. En gransking av myndighetenes arbeid med det største massedrapet i Norden etter andre verdenskrig, kan ende med kritikk av sentrale personer i politi, rettsvesen og domstol.

Det er på tide at «Scandinavian Star»-saken får en avslutning.

Mysteriet «Scandinavian Star»

Oslo
16. januar 2014

Anne Stine Sæther

Scandinavian Star

■ Er den opprinnelig mistenkte for brannkatastrofen på «Scandinavian Star» i 1990 uskyldig? **En mystisk brann som oppsto ved lugar 315** tolv timer etter hovedbrannen er aldri blitt etterforsket.

Av ANNE STINE SÆTHER og ØYSTEIN LARSEN-VONSTETT

KØBENHAVN/TRONDHEIM (VG) Over 23 år har gått siden den katastrofale fergebrannen i Skagerak.

Politiet konkluderte med at dansken Erik Mørk Andersen (37) var brannstifteren. Han døde selv i flammene, men var en åpenbar moduskandidat ettersom han tidligere var dømt for å ha påsatt flere branner.

Et drøyt år senere, 11. mars 1991, ble saken henlagt etter bevisets stilling. Om drøye halvannet år foreldes saken, men Oslo politidistrikt vurderer nå om de skal åpne ny etterforskning.

Bøyde noen røret?

I dag stiller fire tidligere sentrale sakkyndige seg bak et samlet krav om at en viktig del av hendelsesforløpet i brannen må etterforskes: En mystisk brann som ble oppdaget utenfor lugar 315 – rundt 12 timer etter at den mistenkte brannstifteren allerede var død.

Sentralt i mysteriet står en ekstrem brann og et bøyd hydraulikkør som det har strømmet 400 liter hydraulikkolje ut fra.

I årene som fulgte, har ubesvarte spørsmål rundt denne oljebrannen dukket opp igjen og igjen: Har røret blitt bøyd på grunn av varmen fra dødsbrannen – eller har noen aktivt sabotert det? Er dette en følgebrann av den første brannen – eller har noen tent på en ny brann flere timer senere?

– Ikke på greip

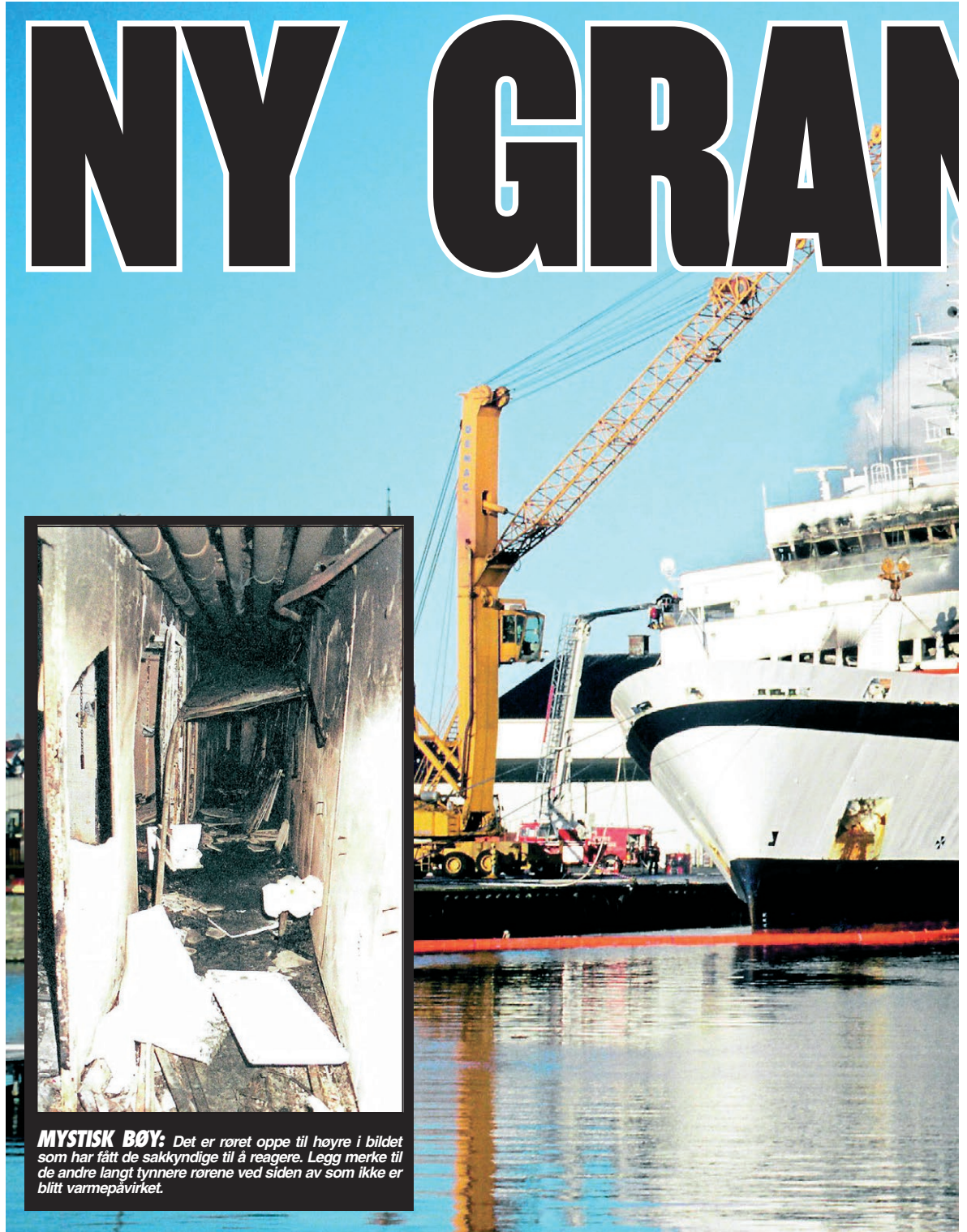
VG møter mangearig Sintef-direktør Kjell Schmidt Pedersen, som ledet den offisielle branntekniske granskningen i 1990 sammen med Øystein Jæger Meland, som var Sintef-forsker og sentral i «Scandinavian Star»-granskningen.

– Brannen er merkelig. Alle er enige om at den må undersøkes, sier Kjell Schmidt Pedersen.

– Det er svært vanskelig å forklare at hydraulikkoljebrannen er en naturlig følgebrann etter det vi kaller startbrannen. Den hadde sannsynligvis ikke nok energi til å påføre røret bøyen der røret ble atskilt. Brannen henger rett og slett ikke på greip, sier Meland.

– Gikk for langt

De første branntekniske undersøkelser av det mystiske røret ble gjennomført da fergen lå ved kai i København. Sivilingeniør Anders Klingenberg og hans kollega John Rabjerg i danske Dantest leverte et kort notat om hydraulikkoljebrannen til politiet. Der konkluderte de med at varmen fra brannen – og senere avkjøling – sannsynligvis

MYSTISK BØY: Det er røret oppe til høyre i bildet som har fått de sakkyndige til å reagere. Legg merke til de andre langt tynnere rørene ved siden av som ikke er blitt varmpåvirket.

BRANNEN VED LUGAR 315: Her ligger «Scandinavian Star» og brenner fortsatt ved kai i Lysekil om dagen den 8. april, 1990. Over tolv

hadde ødelagt røret og sørget for den massive oljelekkasjen.

Dette er fortsatt John Rabjergs konklusjon – men Klingenberg er av en helt annen oppfatning:

– Politiet har trukket vår konklusjon for langt. Oppgaven vår var å fastslå om det hadde vært en oljelekkasje, og

om lekkasjen hadde skjedd før eller under brannen. Vi så ikke etter mulige spor etter en kriminell handling, det var aldri tema. Hadde det vært det, ville jeg selvsagt tatt røret med meg. Jeg mener at det nå bør gjennomføres en ny kriminalteknisk undersøkelse, sier sivilingeniøren.

Konklusjonen ble politio- og påtalemyndighetens sterkeste argument for at brannutviklingen i halvannet døgn var en naturlig følge av den påsatte storbrannen – og uten betydning for straffesaken.

Også tidligere avdelingsdirektør Ejnar Danø i Dantest, som sammen med Schmidt

Pedersen hadde hovedansvaret for den branntekniske granskningen av skipet, ønsker ytterligere undersøkelser av den uforklarlige bøyen og kraftige brannen.

– I utgangspunktet var det nede i korridorene ikke tilstrekkelig brennbart materiale til at det igjen skulle oppstå

■ Om et halvannet år vil dødsbrannen som krevde 159 menneskeliv være foreldet. Fire av de mest sentrale ekspertene i undersøkelsene etter katastrofen i 1990 står nå samlet i kravet om ...

GRANSKNING

HOVEDANSVAR:
Brannteknisk ekspert Einar Danø var hovedsakkyndig fra Danmark.
Foto: MATHIAS JØRGENSEN

BRANNEKSPERT:
Sintef-direktør Kjell Schmidt Pedersen var en av to hovedsakkyndige.
Foto: GEIR ØTTO JOHANSEN

BLE OVERRASKET:
Danske Anders Klingenberg ble overrasket av politiets konklusjoner.
Foto: MATHIAS JØRGENSEN

SINTEF-FORSKER:
Forsker Øystein Jæger Meland var sentral i Scan-Star-granskningen.
Foto: GEIR ØTTO JOHANSEN

timer etter hovedbrannen oppdages en ny, mystisk brann ved lugar 315.

en brann. Dette bør undersøkes på nytt. Det burde vært gjort for mange år siden, sier Danø.

Puslespillet

Er røret bøyd ved makt av mennesker, kan det bety at det har vært flere brannstif-

tere om bord på skipet – eller at den mistenkte dansken er helt uskyldig.

Meland og Schmidt Pedersen har flere ganger de senere årene sendt sine synspunkter til politi- og påtalemyndighet i Norge og Danmark. Hittil har det ikke ført frem. Nå har Meland følgende råd til politiet:

– En ny gjennomgang av hydraulikkoljebrannen vil forhåpentligvis gjøre at også alle de andre brikkene i dette puslespillet faller på plass. Det håper jeg at vi nå kan sørge for.

Oslo Politidistrikts pressesjef Unni Grøndal er forlagt Anders Klingenberg's uttalelser.

– Dette er noe vi ikke kan gå inn i nå. Det må eventuelt fagpersoner komme tilbake til hvis det skulle bli aktuelt, sier hun.

Foto: TOR ARNE DALSNES

E-post: anne.stine.sather@vg.no
oystein.larsen.vonstett@vg.no

Fakta

KATASTROFEN

- Kvelden 6. april 1990 legger «Scandinavian Star» ut fra Oslo med kurs for Frederikshavn med 483 mennesker om bord.
- Like etter 0200 bryter en brann ut. I løpet av 45 dødelige minutter mister 158 mennesker livet. En dør senere på sykehus.
- Brannen var påsatt, og politiet pekte ut danske Erik Mørk Andersen (37), som selv døde i brannen, som gjerningsmann.
- Under sjøforklaringene, i retts sakene og i media etter katastrofen, blir det pekt på svært uklare eierforhold bak dødsskipet.
- Brannsikkerheten om bord var også svært kritikkverdig.
- Kaptein Hugo Larsen, reder Henrik Johansen og direktøren Ole B. Hansen blir dømt til seks måneders fengsel. Hansen rømmer til Spania, og soner aldri dommen.
- Etter ulykken har det kommet en rekke krav om nye granskninger og etterforskning både av brannen og eierforholdene bak dødsfergen. Alle har blitt avvist.

SPØRSMÅLENE

- MYSTISK BRANN**
Ekspertene mener at det er lite sannsynlig at den nye brannen på fjerde dekk har pågått lenge – fordi det er for lite brennbar materiale til å gi den nok energi.
- DET BØYDE RØRET**
Flere tekniske sakkyndige mener den første dødsbrannen hverken har vært kraftig nok eller vart lenge nok til å ha bøyd hydraulikkoljerøret.
- UVANLIG KRAFTIG**
En av teoriene som er kommet fra Stiftelsens skipseksperter er at hydraulikkoljerøret også må ha vært koblet opp mot skipets dieseltank, slik at svært brennbar dieselloje har blitt pumpet ut i korridorløpet. Dette er antent ved å bruke de fire madrassene som ligger under bruddet som veke.
- SENGERAMMENE**
Bilder som er tatt fra brannstedet noen dager senere, viser fire stålsengerammer som stammer fra en av lugarene. Det manglet også fire sengerammer på lugaren ved siden av brannstedet.
- OPPTAK FORSVUNNET**
En norsk politimann tok videopptak av en gjennomgangen av skipet da det ankom København. Dette båndet, som kunne vært en viktig brikke i saken, er ifølge Oslo politidistrikt forsvunnet.
- MULIG SVINDEL**
Opp gjennom årene har teorien om mulig forsikringssvindel fått næring blant annet på grunn av de mange ubesvarte spørsmålene.
Kilde: Dantest, SINTEF, NOU «Scandinavian Star ulykken», Göteborgs Brannforsvars slokningslogg

Scandinavian Star

ETTERLATTE VIL HA SVAR

Av ANNE STINE SÆTHER,
ØYSTEIN LARSEN-VONSTETT

**TRØGSTAD/HØYBRÅ-
TEN (VG) – Vi har hele
tiden sagt at etter-
forskningen har vært
for dårlig. Støtten fra
de sakkyndige er vi
kjempglade for, sier
Synnøve Nilsen.**

Hun og ektemannen Knut mistet fem av sine nærmeste i brannen på Scandinavian Star.

7. april 1990 ble livet endret for alltid: Synnøve og Knut har startet påskeferien på Skeikampen. De får vite at det har vært en massiv brann på fergeren «Scandinavian Star». Om bord er datteren deres Drude (24), forloveden hennes Thomas (25), deres 9 måneder gamle datter Bethina og svigerforeldrene Marit (51) og Bent Prætorius (53), på vei til påskebesøk Danmark.

Med angsten hamrende i brystet setter de kursen hjem til Oslo. Underveis stopper de flere ganger og kaster opp.

Synnøve og Knut orker ikke å sitte hjemme og vente på livstegn. De hører at skipet taes til Lysekil og setter seg i bilen.

På kaia i den lille, svenske kystbyen, blir de stående ved skuteseiden og se på det brennende skipet. I dag, 23 år senere, gjør det fortsatt vondt å snakke om synet som møtte dem.

– Tungt å fortelle

– Det så helt forferdelig ut. Røyk sivet ut fra skipet. De hadde begynt å bære ut døde. Vi møtte flere kjølebiler på veien ned til Lysekil. Jeg vet ikke hvordan vi klarte å holde oss på beina, forteller Synnøve.

VG møter henne sammen med mannen hjemme hos Sonja (65) og Hjalmar Hogstad (67), som mistet datteren Bente (21) i mordbrannen. Det er tungt å fortelle om tragedien. Men de to foreldrepærene og Bentes bror Rune (41), ønsker fokus på saken.

De fem som Knut og Synnøve mistet, ble identifisert raskt. Giftige gasser tok livene deres på lugar 323. Drude hadde datteren Bethina i armene da hun ble funnet. Forloveden Thomas ble funnet på sengekanten inne på lugaren til den lille familien.

MISTET FEM: Graven til de fem Synnøve og Knut Nilsen mistet i «Scandinavian Star-brannen» er velstelt. Ekteparet er sjeleglade for at de tok seg tid et besøk hos den lille familien for de dro på påskeferie i 1990. Foto: HELLE GANNESTAD

MISTET TRE: Bente lyste opp rundt seg, forteller Rune, Sonja og Hjalmar Hogstad. De valgte en lys gravstein for henne. Det var en felles begravelse for Bente, kjæresten Lars og hans bror Lennart. Brødrene er gravlagt i Askim. Bentes kiste ble kjørt til Trøgstad.

Det ble en felles og sterk begravelse med fem kister.

I dag begriper Synnøve og Knut knapt hvordan de kom seg gjennom den.

– Jeg husker nesten ingen ting av det. Jeg tror jeg knelte mellom barnekisten og kisten til datteren vår, forteller Knut.

Fra hjemmet til familien Hogstad kan de se opp til kirkegården ved Trøgstad kirke hvor Sonja og Hjalmar datter Bente er gravlagt under en stor, lys gravstein.

– Den første tiden satt vi på benken ved graven hennes i timevis, sier Bentes lillebror Rune.

Bente var på skipet sammen med kjæresten Lars Henrik Magnusson (24) og broren hans Lennart (26). Ingen av dem overlevde.

– Forsøkte desperat

Bente og Lars ble funnet døde i korridoren utenfor lugaren. Lennart ble funnet på badet. Han hadde desperat forsøkt å varsle broren og kjæresten hans om det som var i ferd med å skje.

– Overlevende har fortalt oss at Lennart satt oppe i baren da brannen ble oppdaget. Han løp rett ned for å varsle Bente og Lars, sier Rune.

Det var danske Erik Mork Andersen (37) som tidlig ble pekt ut som gjerningsmannen bak mordbrannen. Det er en teori de etterlatte aldri har slått seg til ro med.

– Vi har aldri trodd på politiets teori om dansken. Det brant på den ene siden av båten og på den andre like etter. Det brant i madrasser i trappeløp. Det brant flere ganger etter at dansken døde. Vi tror politiet valgte den enkleste løsningen, sier Hjalmar Hogstad.

– Politiet er blitt spurt om hva slags beviser de har mot dansken. De har ingenting. At en mann som selv døde i brannen skal stå bak dette alene, tror jeg ikke noe på. Jeg synes det er utrolig at vi i Norge har tillatt at man ikke har snudd alle steiner i en så alvorlig sak, sier sønnen Rune.

– Vil til bunns

– Vi vil at man skal komme til bunns i dette, sier han.

For moren Sonja betyr det mye at sakkyndige nå vil ha nye undersøkelser.

– Etterforskningen har ikke vært god nok, og vi er glade for at de sakkyndige er enige med oss.

Scandinavian Star

I 23 år har overlevende og pårørende etter dødsbrannen på «Scandinavian Star» spurt seg: Hva skjedde egentlig ute i Skagerak den skjebnesvangre natten i påsken 1990?

Var etterforskningen av katastrofen så slett at kun en ny granskning kan gi riktige svar? Saken er begjært gjenopptatt flere ganger. Men Riksadvokaten har avslått hver gang.

Hva skjedde

Av ØYSTEIN VONSTETT-LARSEN, ANNE STINE SÆTHER, TIM PETERS, SIGRID HELENE SVENDSEN og RUNE THOMAS EGGE

Hvem står bak dødsbrannen? Hva var motivet? Hvor mange isolerte branner var det? Saboterte noen brannslukkingen? Og hvem eide skipet?

Hvem tente på?

Den eneste personen som norsk påtalemyndighet har mistenkt for å ha tent på dødsbrannen, døde selv i brannen. Ansvaret for etterforskningen anslo at det var 50–60 prosent sannsynlig at den 37 år gamle lastebilsjåføren Erik Mørk Andersen var den skyldige.

Han var dømt for flere brannstiftelser tidligere og ble funnet død på lugaren sin. Ifølge den offisielle granskningen, døde Mørk Andersen for klokken 02.45 – bare en drøy halvtime etter at dødsbrannen startet.

En manglende toalettrull på lugaren hans, en nedrevet branninstruks i bagen hans og et VG i restene på et arnested, er blant de svært å tekniske «bevisene» politiet har.

Ingen vitner har observert ham ved arnestedet. Både etterlatte, sakkyndige og flere eksperter har i årene som fulgte ment at bevisene mot lastebilsjåføren ikke holder.

Hvem eide skipet?

Fortsatt vet ingen hvem som faktisk eide katastrofeskipet. Henrik Johansen ble dømt til seks måneders fengsel som antatt eier og ansvarlig reder. Det samme ble direktør i selskapet, Ole B. Hansen. De overtok ifølge papirene «Scandinavian Star» fra amerikanske Sea Escape bare syv dager før dødsbrannen brøt ut.

I skipsregisteret på Bahamas sto imidlertid dansk-amerikanske Niels-Erik Lund svart på hvitt oppført som «managing owner.» Først fire måneder etter dødsbrannen, 30. august, blir Johansen oppført som eier i skipsregisteret på Bahamas. Dokumentene tilbakedateres helt til 5. april – to dager før katastrofen.

Etterlatte mener de på grunn av dette grepet først på siste del av 90-tallet skjønte hvor klart eierskapet egentlig var på papiret – og hvor lite dette ble undersøkt. Lund var konsulent for og styremedlem i det amerikanske selskapet Sea Escape. Han organiserte ifølge ham selv bare selve salget av «Scandinavian Star» til Johansen – og hevdet han ikke hadde noen videre rolle i driften. Selskapet har også på det mest bestemte nektet for at de faktisk eide skipet da det brant.

Politiet avhørte aldri Lund om saken og Sea Escape ble ikke del av rettsaken i Danmark. Konspirasjonsteoriene rundt Johansen,

Hansen og Lund har kokt siden. Ingen av de tre har overfor VG ønsket å kommentere dem nå.

«Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen på Scandinavian Star» kom med sin ekspertrapport i april 2013. De mener forsikringsvindel er det klart mest sannsynlige motivet for brannen. De mener flere medlemmer av mannskapet om bord sannsynligvis antente eller forsterket den. Fordi eierskapet er så uoversiktlig, er det vanskelig å se hvem som kan ha hatt motiv for å beordre mannskapet til noe slikt.

To eller syv branner?

Dødsbrannen, som i løpet av 30 minutter tok 158 menneskeliv, startet ved 02-tiden natt til 7. april. Senere døde ytterligere en person av skadene.

12–13 timer etter startet en voldsom brann i skipet utenfor 315-lugaren. Ytterligere 12 timer senere blusset nye, voldsomme branner opp som odela både broen, restauranten og hele fronten av skipet. Scandinavian Star brenner altså fra klokken 02 natt til lørdag 7. april til den blir erklært slukket 38 timer senere. Opp til fem branner oppsto med mange timers mellomrom flere forskjellige steder på det store skipet.

Flere eksperter mener man står overfor selvstendige, antente branner. Politiet har på sin side tidligere konkludert med at det kun er snakk om følgebranner.

Av halvannet døgn med branner, har de branntekniske ekspertene etterforsket knappe 90 minutter.

Deres mandat sluttet idet kaptein Hugo Larsen forlot «Scandinavian Star» og ble reddet over i Steina Saga, klokken 03.20.

Ble røret brukket?

En av brannene som herjet lenge etter at den antatte gjerningsmannen var død oppsto utenfor lugar 315. Her ble det oppdaget at et rør hadde bøyd seg kraftig, og at det kan ha lekket 400 liter hydraulikkolje.

Det eksisterer en begrenset, halvannens sides rapport om denne hendelsen. Der konkluderes det med at brannen sannsynligvis er en følgebrann.

Sakkyndige, som på oppdrag fra politiet undersøkte skipet i 1990, mener i dag at brannen ikke henger på greip: at det neppe kan være snakk om en følgebrann. Nå

DE SOM KOM TILBAKE: «Scandinavian Star» hadde 483 passasjerer om bord da skipet la ut fra Oslo

sier også en av de sakkyndige bak denne rapporten at konklusjonen deres er dratt for langt av politiet. Han sier videre at røret aldri er undersøkt med tanke på at det kan ha blitt begått en kriminell handling.

I den såkalte 300-korridoren ble det også funnet sengerammer som stammet fra en av lugarene. Passasjerene som bodde i denne lugaren skjøner ikke hvordan sengene deres havnet der.

Et av spørsmålene som er blitt stilt i etterkant, er om sengene ble plassert der for å få disse til å

brenne – og om noen med viten og vilje saboterte hydraulikkjøret for å starte en massiv oljebrann.

Ble vifter skrudd på?

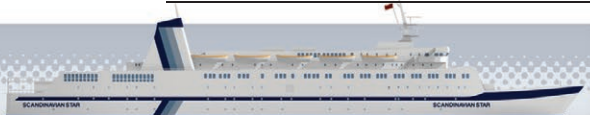
Dødsbrannen på «Scandinavian Star» raste i stor hastighet fra nederste bildekk, opp to «etasjer» via et trappeløp, deretter tvers over skipet, for så å stupe to dekk nedover, mot en åpen dør på bildekket.

Kombinasjonen av åpne brannrør og over- og undertrykk, kan ha dratt brannen i opp til 60 km/t gjennom skipet. Men branner be-

veger seg sjelden nedover. Dette har fått en rekke eksperter til å undres.

Tidligere brigadesjef i Oslo Brannvesen Thor Kristiansen, kan ikke forstå at en brann kan oppføre seg som på katastrofefergen uten at den bevisst har blitt styrt nedover. Han tror skipets kraftige bildekkvifter har blitt skrudd på for fullt for å trekke flammene og den dødelige røyken mot seg og spre brannen mest mulig.

Flere brannrør var også spent opp på skipet med både bjelker og kiler. Hvorfor disse var åpnet, hvem

■ Nå ligger den på Oslo-politiets bord. **Fire fremstående eksperter** med flere års erfaring fra granskningen av skipskatastrofen, har nok en gang krevd nye undersøkelser.

■ Her kan du lese om **de viktigste, og etter manges mening fremdeles ubesvarte, spørsmålene** etter den ufattelige tragedien som krevde 159 menneskeliv i april 1990.

e egentlig?

Den 6. april 1990. Bare 324 av dem kom levende hjem. Foto: JANNE MØLLER HANSEN

EIERFORHOLDENE: Både Henrik Johansen (t.v.) og Niels-Erik Lund har vært trukket frem som mulige eiere av «Scandinavian Star». Forsatt hersker det usikkerhet om dette.

HELT UTBRENT: Her jobber en brannmann med slukking inne i det utbrente dødskipet. Brannslukningsmannskaper mener arbeidet ble sabotert. Foto: FLEMMING HØJER

som åpnet dem og hvorfor brannen oppførte seg så spesielt hører også med til mysteriene om Scandinavian Star.

Saboterte noen?

Tre av mannskapet ble flydd tilbake til det brennende skipet etter først å ha blitt evakuert. Oppgaven var å hjelpe brannmannskapene.

«De usynlige hjelperne», kalte den svenske brannmesteren Ingvar Brynfors dem. Ifølge ham, skal de ha sparket unna kiler som brannvesenet hadde satt i dørene

for å kunne dra brannslangene.

De tre forklarte i sjøforklaringen at dette skyldtes uenighet om brannslukkingen: de ville holde dørene lukket for å kvele brannen.

Den svenske brannmesteren forklarer at han ikke så de tre store deler av dagen.

Mannskapet forklarte at de hele tiden jobbet med lensing av skipet som hadde fått kraftig slagside.

Også de knuste lugarvinduene mener Stiftelsen at mannskapene sto bak. Dette ble ifølge dem gjort for å gi nok næring til brannen.

VG har vært i kontakt med Olle

Wennström, en svensk branningeniør som var om bord på skipet som observatør. Han forteller at brannfolkene knuste lugarvinduene for å lufte ut branngasser.

Noe endelige avklaringer på hva disse tre fra mannskapet foretok seg de mange timene om bord, foreligger ikke.

E-post: oystein.vonstelt.larsen@vg.no
anne.stine.sather@vg.no
tim.peters@vg.no
sigrid.helene.svendsen@vg.no
rune.thomas.egge@vg.no

HVOR MANGE BRANNER?

Mer enn et døgn etter at den første brannen startet blusset det opp en voldsom brann mens båten lå i Lysekil.

De andre brannene

Kan man finne ut hva som skjedde på «Scandinavian Star», så må det gjøres nå.

Det rykende skipet. Det er bildet ingen av oss som var gamle nok glemmer, fra da vi våknet den vakre vårlørdagen ved innledningen til påsken 1990, og nyheten slo mot oss fra radio og fjernsyn:

Røyken som veltet ut av Danskebåten mot den aprilblå himmelen, og skipet som fortsatte å brenne mens det ble slept hele veien til Lysekil. Der brant det helt til ettermiddagen på palmesøndag.

Da hadde de aller fleste av de 159 menneskene som omkom allerede vært døde i halvannet døgn. De døde i løpet av den droye første halvtime av det vi i over 23 år har kalt «brannen på Scandinavian Star».

Men det var ikke én brann – det var flere. Minimum to, maksimalt seks, ifølge konsulentelskapet Sweco. Mannen politiet mente sto bak idspåsettelsen ble kvalt av røyken og døde på sin egen lugar en halvtime etter at brann nummer to startet. Ingen har noen gang sagt at de så ham tenne på noe som helst.

Under 2. verdenskrig studerte to forskere fra Harvard hvordan rykter og panikk kunne oppstå hos sivilbefolkningen i krigsområder. De utviklet en slags formel som fortsatt er allmenngyldig: Rykter = begivenhet + uklarthet.

Det vil si at om en uvanlig begivenhet inntrer, og offentligheten ikke får vite hvorfor eller hvordan det skjedde, så vil rykter oppstå som et slags kollektivt forsøk på å forstå begivenheten.

Den beste måten å motvirke rykter på, ifølge denne teorien, er å skape mest mulig klarhet i situasjonen – raskest mulig.

I tilfellet Scandinavian Star, begynte uklartheten allerede da kapteinen forlot det brennende skipet med mange levende passasjerer om bord noen timer etter brann nummer to. Og uklartheten har fått utvikle seg og vokse i over 22 år.

Det har gitt rom for spekulasjoner og konspirasjonsteorier, og behovet for å skape klarhet er kanskje enda større nå mens det ennå

finnes spor å følge og for katastrofen går inn i historiebøkene.

Det vi vet, er at 159 menneskers død, og enda flere menneskers tap, er et resultat av i hvert fall to forbyttelser: Operasjon av et skip som ikke var sjødyktig, og av brannstiftelse.

Det er på høy tid å etterforske resten av brannene.

Anders
GJAEVER
anders.gjaever@vg.no

Scandinavian Star

HVORFOR?

Kun en og en halv time, av et brannforløp på trettiåtte timer, ble gransket.

DETTE
er gransket

BRANN 6

RESTAURANTBRANNEN: Få minutter etter brann fem, er det full brann i fronten av skipet. En video fra åstedet viser hele brannforløpet. Bare timer før gikk brannfolk rundt i restauranten uten røykdykkerutstyr. Her var det heller ikke varmt, da rutene ble slått ut tidligere på dagen. Broen blir også helt utbrent.

START 01:55

Lørdag 7. april

**BRANNFORLØPET
TIME FOR TIME**

BRANN NR. 1 OG 2

BRANN NR. 3

01-02 02-03 03-04 04-05 05-06 06-07 07-08 08-09 09-10 10-11 11-12 12-13 13-14 14-15 15-16 16-17 17-18

**GRANSKNINGS-
MANDATET**

Av ØYSTEIN LARSEN-VONSTETT,
TIM PETERS, SIGRID HELENE
SVENDSEN, ANNE STINE SÆTHER
og KENNETH LAUVENG. (grafikk)

Da kaptein Hugo Larsen klokken 03.20 satte seg i livbåten med kurs for Stena Saga, stoppet også granskingen av brannforløpet.

Men det neste døgnet oppsto en rekke mystiske brannforløp. Disse ble knapt undersøkt i det hele tatt.

Etter at dødsbrannen hadde tatt livet av 159 passasjerer om bord i «Scandinavian Star», og alle passasjerene og nesten alt av mannskap var evakuert, fortsatte det å brenne i hele 36,5 timer til. Blant de døde var en 37 år gammel danske. Politiet pekte senere på ham på som den eneste mistenkte for brannstiftelsen.

I store deler av denne perioden be-
sto folkene om bord av seks medlem-

mer fra mannskapet og en gruppe
hardt kjempende brannfolk.

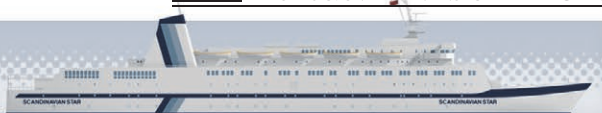
I mandatet til den offisielle grans-
kningskommisjonen var det bestemt at
det bare var brannene den første halv-
annentimen som skulle granskes.

– Riktig der og da

– Det virket riktig der og da. Kaptein-
en går fra borde og da er jo brannen
vanligvis over. Brannfolkene kom-
mer om bord og slukker, sier tidlige-
re sakkynndig og brannteknisk eks-
pert hos SINTEF, Øystein Meland til
VG.

– Men i ettertid, med alt det som
skjer av mulige andre branner, skulle
vi naturligvis ønsket at vi hadde fått
et mandat som varte lenger, men det-
te var mandatet kommisjonen ga oss.
Sammen med danske Dantest hadde
de ansvaret for hele den branntek-
niske gjennomgangen av dødsbran-
nen.

– Fokuset til granskningskommissjo-
nen var ikke en kriminaletterforsk-
ning, men å finne ut hva som hadde
skjedd og forhindre at det skulle skje
igjen. Samtidig hadde vi en avtale om
å dele våre funn med politiet også slik
at de kunne benytte dette i sin etter-

BRANN 1

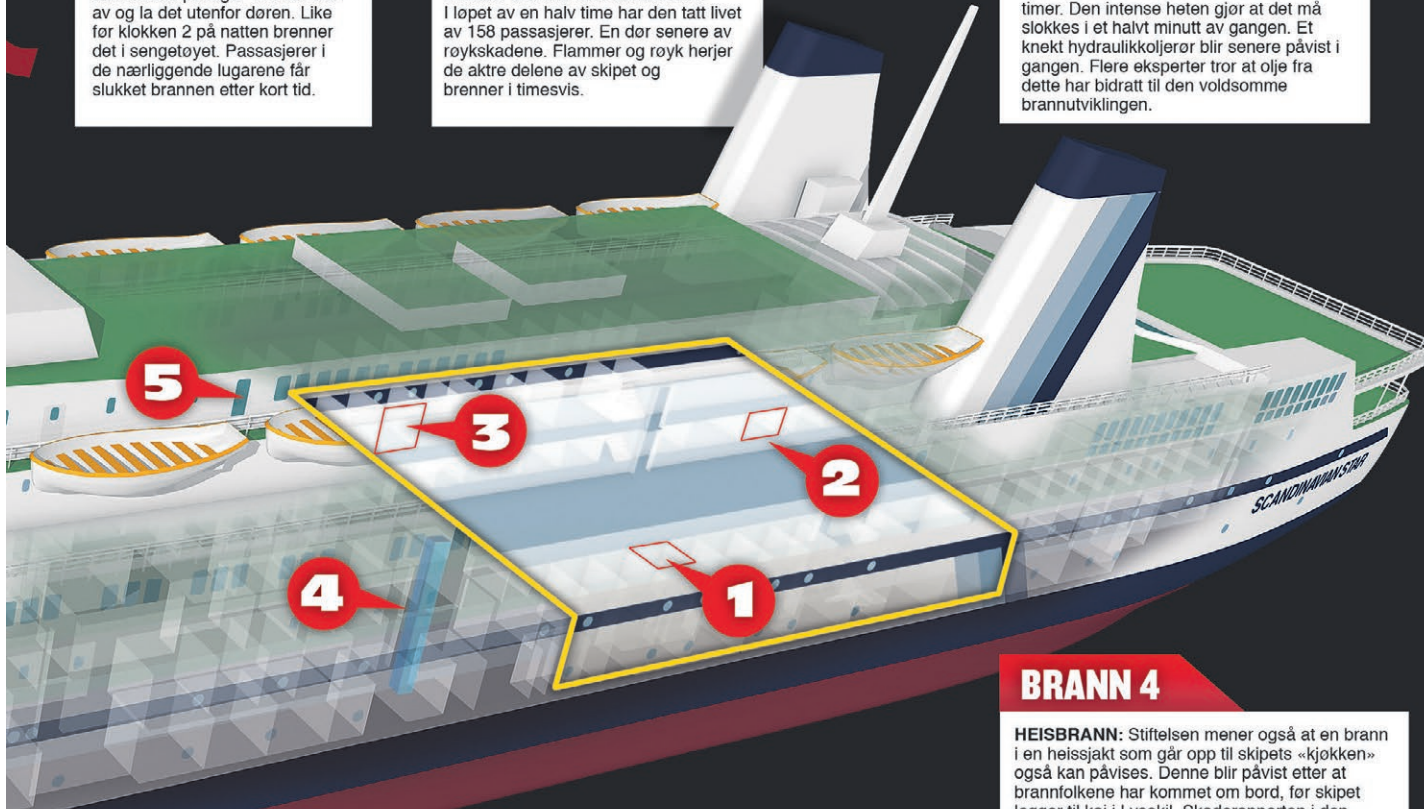
DEN FØRSTE BRANNEN: En brann antennes i noe skittentøy utenfor en lugar på fjerde dekk babord side. Sengenøyet lukket vondt og de som bodde på lugar 416 rev det av og la det utenfor døren. Like før klokken 2 på natten brenner det i sengetøyet. Passasjerer i de nærliggende lugarene får slukket brannen etter kort tid.

BRANN 2

DØDSBRANNEN: Like etter klokken to på natten starter en voldsom brann bak på styrbord side på tredje dekk. I den ubeboede lugaren tenner noen på minst to søplesekker. I løpet av noen minutter brenner hele korridoren. I løpet av en halv time har den tatt livet av 158 passasjerer. En dør senere av røykskadene. Flammer og røyk herjer de aktre delene av skipet og brenner i timesvis.

BRANN 3

OLJERØRSBRANNEN: Rundt klokken 15 den påfølgende lørdagen merker brannfolk en intens hete i en korridor på styrbord side, fjerde dekk. Den voldsomme brannen i den relativt korte korridoren forsøker de å slukke i flere timer. Den intense heten gjør at det må slukkes i et halvt minutt av gangen. Et knekt hydraulikkoljerør blir senere påvist i gangen. Flere eksperter tror at olje fra dette har bidratt til den voldsomme brannutviklingen.

” Det virket riktig der og da. Kapteinen går fra borde og da er jo brannen vanligvis over.

Oystein Meland, tidligere sakkyndig og brannteknisk ekspert

BRANN 4

HEISBRANN: Stiftelsen mener også at en brann i en heissjakt som går opp til skipets «kjøkken» også kan påvises. Denne blir påvist etter at brannfolkene har kommet om bord, før skipet legger til kai i Lysekil. Skaderapporten i den offisielle granskningen viser at det er brannskader inni den lukkede heissjakt. Brannen her blir også omtalt i den påfølgende sjoforklaringen.

BRANN 5

DISKOTEKBRANNEN: Midt på natten til søndag, mer enn et døgn etter dødsbrannen, blusser det opp en voldsom brann i diskoteket på toppen av skipet.

Søndag 9. april

BRANN NR. 4, 5 OG 6

STOPP 16:00

18-19	19-20	20-21	21-22	22-23	23-24	24-01	01-02	02-03	03-04	04-05	06-07	07-08	08-09	09-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

forskning, legger han til. I den offisielle granskningsrapporten fra 1990, har en hydraulikkoljebrann som oppsto klokken 15 dagen etter dødsbrannen blitt viet et par sider i den flere hundre sider lange tekniske gjennomgangen. Et notat på én side fra danske Dantest var grunnlaget for dette. Ellers er lite undersøkt av myndighetene. Politimester i Oslo, Hans Sverre Sjøvold ønsker ikke å si noe den tilsynelatende mangelfulle granskningen og etterforskningen. **– Er det problematisk at bare 1,5 time av 38 er etterforsket?**

– Jeg ønsker ikke si noe mer om det. Nå må de få jobbe i fred, sier Sjøvold, og viser til ekspertgruppen som nå skal vurdere om det er grunnlag for å gjenoppta etterforskningen i saken. **– Ny etterforskning** Advokat Harald Stabell jobbet med overlevende og pårørende på 90-tallet og har fulgt saken siden. Han sier de 36,5 timene med brann som ikke ble gransket, er talende for etterforskningen som ble gjort. Samtidig peker han på at det gir desto bedre muligheter for en ny etterforskning nå.

– De senere brannene har rett og slett ikke blitt sett på så mye, så undersøkelsene nå blir jo omtrent første gang man ser på dette. Det gjør det langt lettere å trekke inn nye momenter og bevis – og å komme frem til andre konklusjoner, sier Stabell. I de siste 22 årene har nåværende nestleder i Stiftelsen for etterforskning av mordbrannen på Scandinavian Star, Terje Bergsvåg, merket det svært korte mandatet på kroppen. – Ja det norske politiet lent seg stort sett på det som ble gjort av SINTEF og Dantest. De fikk noe hjelp av svensk politi men det var ikke

mye. Derfor hemmet det selvsagt politiet i etterforskningen at de bare hadde 1,5 time av en brann på 38 timer gransket. Det virker ikke som de gjorde mye selvstendig etterforskning, sier han til VG. VG snakket med førstestatsadvokat Harald Strand kort tid før politiet offentliggjorde sin avgjørelse. Han hadde da vært i et orienteringsmøte om saken. **– Det er ikke aktuelt for riksadvokaten å kommentere noe i forbindelse med politiets saksgang, sa han til VG da.**

Scandinavian Star

- I 23 år har maskinsjef Heinz Steinhauser
- Nå snakker han ut om ryktene og påstått

”Det er absurd!

USKYLD

UTBRENT: Vraket av «Scandinavian Star».

Fotomontasje: KENNETH LAUVENG, HELGE MIKALSEN

HOLLYWOOD I FLORIDA (VG) For de overlevende og etterlatte har Heinz Steinhauser (56) vært en nøkkelfigur helt siden katastrofebrannen 7. april 1990.

Teoriene om at skipet ble påtent som en del av en omfattende forsikringssvindler, har aldri blitt lagt død. Steinhauser er i løpet av årene blitt anklaget for både å ha antent branner og forhindret brannmannskapet i å slukke dem.

«Jeg tror det allerede er avklart hvem som er de ansvarlige»

Han har ikke besvart brev, telefoner og mange e-poster gjennom årene.

Da VG uanmeldt ringer på døren i hans beskjedne enebolig hjemme i kystbyen Hollywood i Florida, kommer han ut. Han virker overrasket, men blir stående og holde i dørhåndtaket. VG spur om han vil snakke om

«Scandinavian Star». Han sier:

– Jeg trodde dette var over nå. Jeg var med det norske politiet ved fire eller fem anledninger. Det er ikke mer å si. Jeg tror det allerede er avklart hvem som er de ansvarlig, sier mannen som har vært taus i 23 år.

Og han har mer å si, mye mer, blant annet om beskyldningene mot ham:

– Det er absurd! Jeg er uskyldig, jeg ville aldri gjort noe sånt. Jeg kunne ha omkommet selv. Jeg var der for sikkerheten til passasjerene og mannskapet. Steinhauser er blitt et symbol på den muren av taushet som har omsluttet katastrofebåten mannskap og eiere.

– Det vært organiserte grupper blant de pårørende som hele tiden i disse 23 årene har mistenkt selskapet som eide skipet den gang for å være skyldige i å ha tent på båten.

Du er på det rene med disse beskyldningene?

– Jeg har hørt om det, men jeg har aldri fulgt det opp. Jeg får nå og da en e-post, men jeg ignorerer dem, fordi min advokat har sagt at jeg ikke skal svare.

«Vi hørte at vinduer i spiserommet skal ha blitt slått ut»

En av beskyldningene som har hengt ved Steinhauser, er at han skal ha sabotert brannsløkkingsarbeidet da fergen var tauet til Lysekil.

– Det er en feil beskyldning! Vi hjalp jo brannmannskapet.

Vi viste dem rundt!

Et av de største mysteriene knyttet til mordbrannen

i dag, er en brann som ble oppdaget på ettermiddagen 7. april, 12 timer etter at mordbrannen hadde tatt 159 liv. Da var den antatte gjerningsmannen allerede død. Politiet konkluderte med at dette var en følgebrann. Ekspertene som gransket mordbrannen sier i dag at dette er høyst usannsynlig, og at et hydraulikkoljerør kan ha blitt sabotert for å øke skadeomfanget om bord. Steinhauser hevder han ikke er kjent med dette. Han tror brannen som oppsto i etter hovedbrannen kan skyldes at vinduer ble slått ut under sløkkingsarbeidet – at det er snakk om følgebranner.

– Det jeg vet er at det var branner. Vi hørte at vinduer i spiserommet skal ha blitt slått ut. Det bør man ikke gjøre – da re-starter du en brann.

– Noen hevder historien er blitt mer som en konspirasjonsteori.

– Jeg kan bare se at det er en konspirasjon blant de eks-

pertene som vil få oppmerksomhet. Da jeg var sammen med politiet gikk vi gjennom alle aspekter. Jeg fortalte at vi hadde lykket med å demme opp for brannen i to små områder, særlig i byssa og i parfymebutikken. Jeg sa: La oss slukke brannen. Brennevintet brant.

– Hvor stor innvirkning på ditt liv har denne brannen hatt?

– Jeg kunne ikke jobbe på 10 måneder fordi jeg ikke klarte å sove. Jeg så for meg alle ofrene liggende rundt, jeg måtte gå over dem. Det var verst det første året.

«Jeg mener det er for mange rykter som går»

I dag jobber Steinhauser fortsatt for mannen som da brannen oppsto var oppført som «managing owner» i skipsregisteret, Niels-Erik Lund. Lund har senere avvist dette som en formalitet i forbindelse med eierskiftet av båten. Også dette har sør-

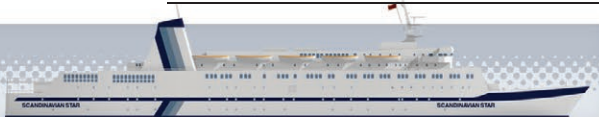

Eirik Mosveen

FOTO Thomas Nilsson

i USA

ser på «Scandinavian Star» vært taus. andene rundt brannen som tok 159 liv.

Jeg er DIG

get for å holde teoriene om en forsikringssvindel i live.

Steinhauser sier at han ikke synes det er rart at pårørende-gruppen har nektet å akseptere situasjonen.

– Det kan jeg forstå. Selvsagt ønsker de å få satt en endelig sluttstrek. Men jeg mener det er for mange rykter som går. Mange vil ikke forstå. Man klarer ikke, og vil ikke, akseptere den enkle årsaken.

Han er ikke engstelig for konsekvensene dersom politiet bestemmer seg for å etterforske saken på nytt. Konklusjonen vil først foreligge rundt nyttår.

– Jeg har ingen frykt. Sjefs-etterforskeren i norsk politi sa til meg den gangen: Det er ingen problemer med deg. Det er grunnen til at jeg er nølende til å gå inn i dette igjen. Hvorfor? For å starte alt igjen? Når jeg nå endelig har klart å glemme, til en viss grad?

– TROR IKKE PÅ HAM

Ame Steen, styreleder i Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star, fester ingen lit til det Steinhauser sier.

– Dette tror jeg ikke på. Ut fra de observasjoner som er gjort om bord i båten og de vitneutsagn som foreligger, er det veldig mye som peker i retning mot Steinhauser, mener han. Da etterforskningen ble henlagt i 1991, avviste politiet at det var andre som kunne mistenkes for brannen enn lastebilsjåføren Erik Mørk Andersen.

– Han var om bord og hadde anledning til å legge forholdene til rette for at brannene fikk slikt omfang som de gjorde, mener Steen.

Steen aviser at beskyldningene mot tyskeren er en konspirasjon blant ekspertene.

– Sludder, kaller jeg det.

BRYTER STILLHETEN:

Maskinsjefen Heinz Steinhauser på «Scandinavian Star» har aldri ønsket å kommentere beskyldningene som er blitt rettet mot ham. Ikke før nå.

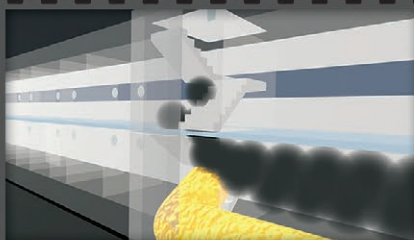
VGs store «Scandinavian Star»-dokument - BLA OM!

Scandinavian Star

3D-ANIMASJON:

I dokumentet på vg.no kan du se en 3D-animasjon som viser hvordan den eksplosive brannen skjøt fart opp fra bildekket, tvers over lugardekket og ned til bildekket igjen.

DØDSS

INTERA

Scandinavian Star: Mysteriet

Avgang Brannstifteren Dødsbrannen Mysteriet Brann – igjen Etterforskningen Eierne Teorier Dokumenter VG

Mysteriet ved lugar 315

Lørdag morgen klokken 05.30 blir brannsjef Ingvar Brynfors og mannskapet fra Gøteborgs Brandforsvar heist ned på det brennende skipet. De er det første brannlaget som ankommer.

– Vi fløy utover havet i helikopter og så skipet på lang avstand. Det så ut som en soloppgang fra vest, sier Brynfors.

I løpet av den neste timen kommer også «Scandinavian Stars» maskinsjef og sjefselektriker tilbake fra «Stena Saga». Der har de oppholdt seg et par timer. Et helikopter tar dem tilbake til katastrofefergen. De kjenner «Scandinavian Star».

SCANDINAVIAN STAR

PÅ INNSIDEN:

Den interaktive grafikken om «Scandinavian Star»-katastrofen på vg.no gir deg historien om det som skjedde på fergen i video, tekst og bilder. VG har gått gjennom flere tusen dokumenter for å vise hva som skjedde før, under og etter den fatale brannen for 23 år siden.

Utbrente korridorer. Et rykende skip. Overlevende som går i land, inntullet i tepper. De grusomme bildene er fra brannen på fergen «Scandinavian Star».

I dag kan du på VG Nett lese den rystende historien om dødskipet, fra det dro fra kai i Oslo kvelden 6. april 1990, til det ble slept inn til Lysekil i Sverige to dager etter.

De dramatiske timene skildres av noen av dem som var tettest på den største mordbrannen i norsk historie.

159 mennesker mistet livet da fergen begynte å brenne for 23 år siden.

Ubesvarte spørsmål

Fremdeles står en rekke spørsmål ubesvart. Ett binder dem alle sammen: Fant politiet den skyldige i mordbrannen?

Den eneste mannen som politiet har pekt ut som en sannsynlig gjerningsmann, har aldri blitt avhørt. Han ble funnet død, drept av giftige gasser inne på sin egen lugar.

Ingen tekniske bevis knytter ham sikkert til mordbrannen. Ingen så ham tenne på.

Totalt brant det 38 timer om bord på «Scandinavian Star». Av disse timene er bare 1,5 gransket.

Spekulasjoner

Dette har gitt grobunn for en rekke konspirasjonsteorier og spekulasjoner om hva som egentlig skjedde på skipet denne fatale natten. Hvordan kan det blusse opp inntil seks branner ulike steder på skipet – flere timer etter at den politiets hovedmistenkte var død? Kan noen med viten og vilje ha begått sabotasje for å gjøre skadeomfanget større?

Og om svaret er ja: Hvem?

SKIPET

AKTIVT VG-DOKUMENT

BILDER:

Se de historiske bildene fra innsiden av skipet – før, under og etter brannen som tok 159 liv.

VIDEO:

Intervjuer med de etterlatte, eksperter og overlevende. Se historiske klipp fra redningsaksjonene og etterforskningen.

NAVIGERING: Dokumentet er delt inn i åtte hovedkapitler.

KAPITTEL 1

AVGANG:

Da «Scandinavian Star» går fra land i Oslo klokken 21.45, hersker kaos om bord. Skipet fremstår som halvferdig. De 383 passasjerene har ventet i to timer for avgang.

KAPITTEL 2

BRANNSTIFTEREN:

Rett før klokken 02 oppdager og slukker to passasjerer en liten brann i korridoren utenfor lugar 416. Hvem tente på en bylt med sengetøy midt på natten?

KAPITTEL 3

DØDSBRANNEN:

Rett etter at den første brannen er over, bryter marerittet for alvor ut. Hvem starter den fatale brannen utenfor lugar 219? Den tar 158 menneskeliv på under en time.

KAPITTEL 4

MYSTERIET:

Familien på lugar 315 rømmer ut gjennom korridoren, og rekker ikke å ta med seg noe. Hvorfor står da sengene deres ute i korridoren dagen etterpå?

KAPITTEL 5

BRANN - IJEN:

De overlevende er evakuert og skipet slepes inn til Lysekil. Flere branner blusser opp. Hvordan kan dette skje, når den mistenkte brannstifteren er død?

KAPITTEL 6

ETTERFORSKNINGEN:

I 1991 slår politiet fast at den eneste som kunne mistenkes for brannene var Erik Mørk Andersen. Hvor sikkert er det at dansken tente på?

KAPITTEL 6

EIERSKAPET:

Mektige bakmenn, strålselskaper og enorme pengesummer. Hvem kontrollerte skipet da brannen brøt ut? Dette har gitt liv til mange konspirasjonsteorier.

KAPITTEL 7

TEORIER:

Hvordan kan det begynne å brenne i 300-korridoren først i 02-tiden på natten og så 12 timer senere? Hva mener ekspertene skjedde den grufulle natten for 23 år siden?

Klikk deg inn på vg.no

Scandinavian Star

En svensk lokalpolitimann sto for s
branntekniske etterforskningen av

” Dette
ble altfor
stort for
meg

DEN TUNGE JOBBEN:

Her gjennomsoker den svenske politimannen Agne Knutsson det branntekniske skipet, etter at «Scandinavian Star» er blitt tauet inn til havnen i Lysekil i pasken 1990.

TC 09:

store deler av den første «Scandinavian Star».

STORT ANSVAR: Den svenske politimannen Agne Knutsson hadde en rekke besøk på «Scandinavian Star» de månedene han sammen med en kollega hadde en stor del av ansvaret for den tekniske etterforskningen.

Av ØYSTEIN LARSEN-VONSTETT, ANNE STINE SÆTHER, SIGRID HELENE SVENDSEN og TIM PETERS

UDDEVALLA/OSLO (VG) Agne Knutssons erfaring med skipsbranner var vedovner som tok fyr i lokale fiskebåter.

– Min branntekniske ekspert var en kar oppe i Smögen som lagde disse små vedovnene. Jeg kjente fra starten av at dette ble altfor stort for meg, sier Knutsson til VG i dag. Han var i 1990 ansatt som polititekniker i Uddevalla-polisen, en kommune med 30 000 innbyggere.

Knutsson mener den innledende tekniske etterforskningen på langt nær var bra nok.

Etter noen dagers jobb om bord på den utbrente fergen, ba han om at det ble hentet inn eksperter på skipsbranner. Da kom sakkyndige fra SINTEF og danske Dantest inn. Deres mandat begrenset seg imidlertid til å undersøke de første 90 minuttene av en brann som varte i hele 38 timer. Der stoppet også mye av politiets brannetterforskning opp.

– Begrensningen var en stor feil. Jeg kan ikke forstå hvorfor saken ikke er tatt opp igjen. Det er ubegripelig, sier nå pensjonerte Agne Knutsson til VG.

Den tidligere brannetterforskeren ved Oslo politidistrikt, Stein Bekkevold, innrømmer at de mange følgebrannene ikke ble etterforsket av dem.

– Vi visste ikke om alle disse påstått nye brannene som oppsto etter hovedbrannen. Det var det svensk politi som skulle etterforske. I etterkant fikk vi også vite at SINTEF, som delte sine etterforskningsfunn med oss, bare gransket de første timene.

Han mener at den tekniske etterforskningen som ble foretatt i ukene etter fergebrannen, slik ble feil.

– Vi sto igjen uten kunnskap om det som skal ha vært flere følgebranner. Resultatet av den tekniske etterforskning ble sånn sett misvisende. Taktikerne fikk derfor aldri mulighet til å etterforske eventuelle følgebranner, sier den erfarne tidligere politimannen til VG.

Her er noen av etterforsknings-tabbe som flere av VGs kilder har påpekt:

■ Komplisert tredeling

Etterforskningsansvaret ble delt mellom Norge, Sverige og Danmark. Ved å lese avslagene på gjenopptagelsesbegjæringer, ser man hvordan saken er blitt sendt mellom norsk og dansk riksadvokat en rekke ganger. I 2010 ble de nordiske riksadvokatene man enig om at en slik deling bør unngås i fremtiden. Allikevel er delingen i denne saken fremdeles opprettholdt.

– Det kan ha vært uheldig. At saken ble juridisk knyttet til to land, har gjort det komplisert i årene etter, sier tidligere kriminalsjef i Oslo, Magnar Aukrust som var sentral i denne beslutningen.

■ Tynn teknisk etterforskning

Kriminaltekniker Agne Knutsson forsto tidlig at han ikke hadde den rette kompetansen til den svært omfattende jobben. De var to svenske og norsk tekniker som skulle finne arstedene om bord i den 141 meter lange utbrente danskefergen.

Det fant de. Men de jobbet aldri med de mange oppblussingene som skjedde mange timer etter dødsbrannen. De mente også at åstedsarbeidet var vanskelig på grunn av mye aktivitet på skipet.

■ Kort mandat

Mandatet for granskingen av brannen(e) stoppet på det tidspunktet kaptein Hugo Larsen forlot skipet klokken 03.20 natt til lørdag. Det fortsatte å brenne kraftig i forskjellige deler av skipet helt til søndag ettermiddag, 36 timer etter at kapteinen gikk fra borde.

– Fokuset til granskingskommissjonen var ikke en kriminaletterforskning, sier tidligere SINTEF etterforsker, Øystein Jæger Meland til VG. Dette påvirket igjen politiet som ikke får tekniske beviser fra tiden etter kapteinen går fra borde fra SINTEF.

■ Lyttet ikke til «egne» sakkyndige

Daværende Sintef-direktør Kjell Schmidt Pedersen var en av to hovedsakkyndige i etterforskningen. Sammen med kollega Øystein Jæger Meland, sa de tidlig fra om at en voldsom oljebrann som oppstår hele 12 timer etter at den mistenkte brannstifteren var død, var en merkelig brann som de anbefalte nye tekniske undersøkelser av. Det ble aldri gjort.

– Vårt standpunkt er direkte eller indirekte gjort kjent for politi, riksadvokat, departement og offentligheten siden for 2004, bekrefter Kjell Schmidt Pedersen.

■ Mangelfull bevisiskring

– Påtalemyndigheten avslø i 2012 en begjæring om ny etterforskning av saken. Det ble blant annet vist til et kort notat om et bøyd hydraulikkør som starter 12 timer etter dødsbrannen, er en følgebrann.

Sivilingeniør og brannekspert, Anders Kligenberg fra Dantest, sier i notatet at det er sannsynlig at røret ikke har vært sabotert.

Han mener i dag at konklusjonen i hans notat er trukket altfor langt av politiet.

– Som tekniker er det forskjell på å se etter spor av en mulig kriminell handling og å undersøke noe man er blitt fortalt at er skjedd naturlig. Det var aldri snakk om mulig sabotasje av røret. Da hadde jeg tatt det ned og undersøkt det, sier Kligenberg til VG.

Røret ble heller aldri sikret for videre etterforskning. Nå er det for sent. Skipet ble kondemnert i 2004.

Martine Laeng i Oslo politidistrikt sier de er kjent med at VG omtaler forhold rundt «Scandinavian Star»-etterforskningen.

– Saken ligger langt tilbake i tid og er derfor vanskelig å kommentere. Oslo politidistrikt har etablert en prosjektgruppe som skal vurdere om det er grunnlag for å gjenoppta «Scandinavian Star»-etterforskningen, sier hun.

Scandinavian Star

MØTTE STIFTELSEN:

Justispolitiker Jan Bøhler (Ap) møtte mandag Stiftelsen Etterforskning av Scandinavian Star. Fra venstre: Jan Bøhler, tidligere brigadesjef Thor Kristiansen, styreleder Arne Steen og skipsinspektør Gisle Weddegjerde.

Foto: MATTIS SANDBLAD

ÅPNER FOR GRANSKING

Av ANNE STINE SÆTHER, BJØRN-MARTIN NORDBY, ØYSTEIN LARSEN-VON-STETT, SIGRID HELENE SVENDSEN og TIM PETERS

Jan Bøhler (Ap) tror at en politietterforskning ikke er nok for å gi svar på hva som skjedde da «Scandinavian Star» brant.

Storingsrepresentanten tror derfor at det er nødvendig å granske myndighetenes håndtering av «Scandinavian Star»-saken. Dermed kan den over 23 år gamle morderbrannen bli både politietterforsket og underlagt

granskning for den foreldes som kriminalsak.

– Vi må forsikre oss om at det ikke fortsetter å henge igjen store spørsmålsteget ved brannen, som er vanskelig å leve med for de etterlatte. Da er det godt mulig at vi vil trenge en granskning for å få opp de spørsmålene som er mer strukturelle og har med andre ting å gjøre enn det som vil ligge i en eventuell politietterforskning, sier Jan Bøhler til VG.

Justispolitiker

Han er justispolitiker på Stortinget, og leder av Oslo Arbeiderparti. 84 av 134 norske omkomne kom fra Oslo, mange av dem fra Groruddalen der Bøhler selv bor.

Mandag meldte VG at politiet innleder nye undersøkelser i saken for første gang siden den ble henlagt i 1991. En gang for jul vil granskingsgruppen innstille på om man bør anbefale en ny etterforskning.

– Hvilke forhold gjør at du åpner for granskning?

– Det er mange ting. For eksempel varte brannen i halvannet døgn. Politi og granskingskomisjon jobbet bare med det som skjedde fra brannen startet til kapteinen gikk fra borde etter én og en halv time. Det

har vært påpekt mange ganger. Nå bør det undersøkes hvorfor dette skjedde og hvorfor man har slått seg til ro med det.

Eierforholdene

– Eierforholdene og hvem som fikk forsikringspengene bør man også finne bedre ut av. Her må det skje en bedre koordinering mellom Norge, Sverige og Danmark. Det er i det hele tatt mange forhold rundt denne brannen som har forblitt uklare. Derfor dukker saken stadig opp igjen som et gnagende sår. Det bør det gjøres noe med. Husk at «Scandinavian Star»-brannen er det største massemordet som har rammet oss i nyere tid, sier Bøhler.

– Er det uansett så mange ubesvarte spørsmål i saken, at det vil bli nedsatt en granskingskomisjon?

– Nå må vi først se hva politiet gjør, men mye kan nok tyde på det, sier Bøhler.

Han får støtte fra Per Sandberg (Frp), som leder justiskomiteen på Stortinget.

Forstår de pårørende

– Jeg uttalte det samme for et halvt år siden, og jeg har satt meg enda mer inn i sa-

ken siden da. Jeg forstår at etterkommere og pårørende ønsker at dette skal granskes, sier Sandberg til VG.

Han mener det er mange usikkerhetsmomenter og hull i etterforskningen som ble gjort tidlig på 90-tallet.

– Når tidligere redningsmannskapet nå har vært så tydelige i sine uttalelser, så er jeg enda mindre i tvil om at dette må granskes, sier komitélederen.

Høyre vil vente med å ta stilling til om etterforskningen bør granskes.

– Høyre vil avvente konklusjonen politiet kommer til, skriver justiskomitémedlem Andre Werp (H) i en SMS til VG.

FAKTA «SCANDINAVIAN STAR»

- «Scandinavian Star» tok fyr natt til 7. april 1990. 159 personer mistet livet.
- En danske som døde i brannen var den eneste som ble mistenkt for brannen.
- Saken, som foreldes om halvannet år, har flere ganger blitt begjært gjenopptatt både i Norge og i Danmark.
- Mandag sa Oslos politimester Hans Sverre Sjøvold at de vil sette ned en gruppe som skal gå gjennom saken på nytt. De vil jobbe med saken frem til jul og så komme med en innstilling om hvorvidt de mener etterforskningen bør gjenopptas eller ikke.

ISUZU TØFFEST I KLASSEN

ISUZU D-MAX DOBBEL CABIN 4 DØRS EXCLUSIVE VAREBIL

fra 2.992,-
Mnd leie + mva.

LEVERINGSKLARE BILER!

Leasing 36 mnd/
60.000 km
Kontant kr 49.000
+ eks. mva

Bergheim
Bergheim Autot-salg Oslo AS Oslo

Ensjøveien 4, 0655 OSLO Tlf.: 22 57 65 00. Faks.: 22 57 65 01

www.bergheim.no

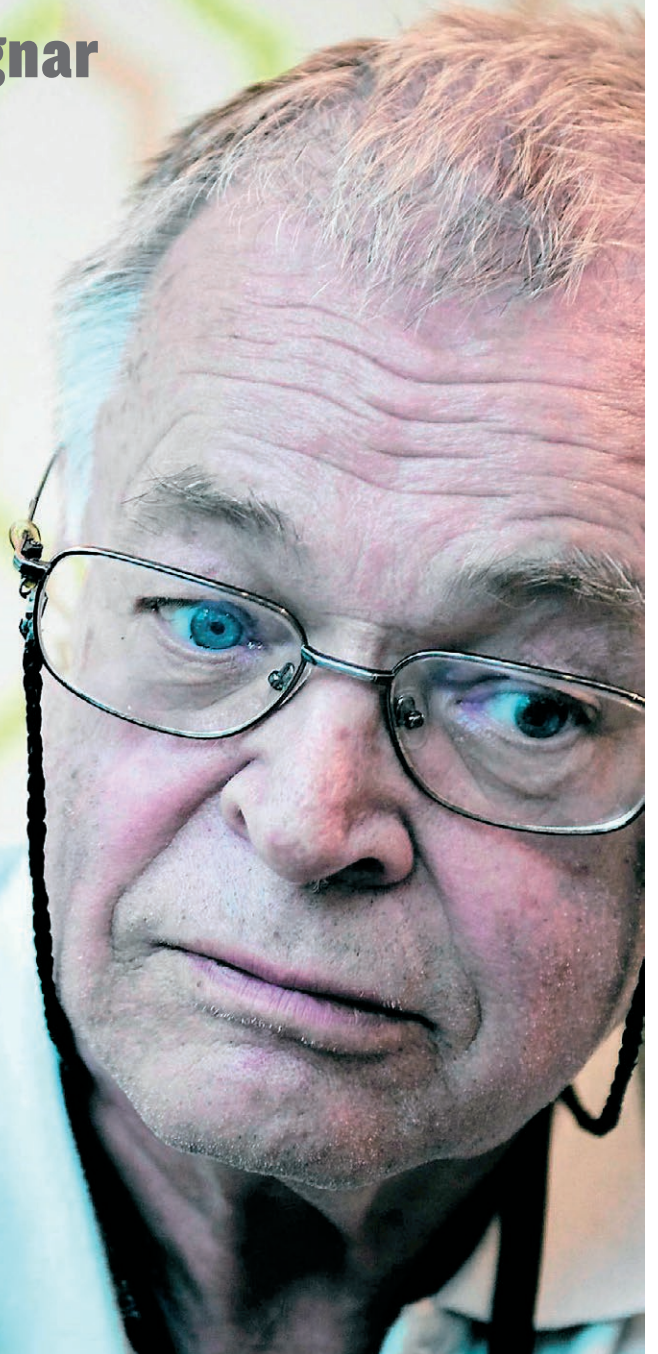
Innbytte Garanti Meget gunstig finansiering

Scandinavian Star

Tidligere kriminalsjef Magnar Aukrust ser store hull i etterforskningen.

”Kan ha gått glipp av viktige spor

Av ØYSTEIN LARSEN-VONSTETT, ANNE STINE SÆTHER, SIGRID HELENE SVENDSEN, TIM PETERS og THERESE ALICE SANNE (foto)

Norsk politi forventet at svensk politi skulle levere tekniske undersøkelser av hele brannen på «Scandinavian Star». Svenske etterforskere trodde det var norske SINTEFs jobb.

Resultatet kan ha blitt at store deler av brannen på «Scandinavian Star» ikke ble teknisk etterforsket. – Det var en utfordring å ha oversikt over all informasjon

og alle hendelser i saken. I tillegg var det tre lands politi som hadde selvstendig ansvar for etterforskningen av ulike deler av hendelsesforløpet. Utveksling av informasjon og koordinering var nødvendig for å sikre at alle hull ble tattet, sier Oslo-politiets tidligere kriminalsjef Magnar Aukrust.

Viktigst

Han var sentral i ledelsen av etterforskningen de første tre månedene etter brannen 7. april 1990. Deretter ble han avdelingsdirektør i justisdepartementets politiavdeling. Aukrust er overrasket over de nye opplysningene om brannforløpet på fergen.

Han mener det vil være riktig å åpne ny etterforskning hvis undersøkelser viser at det er vesentlige mangler ved arbeidet som ble gjort i 1990. – Det har jeg ingen proble-

IKKE ETTERFORSKET: Det brenner på «SCANDINAVIAN STAR» i havnen i Lysekil. Denne brannen ble aldri etterforsket av polititeknikere. Foto: HELGE MIKALSEN

mer med å si. Det viktigste er at saken blir godt belyst, sier Aukrust.

Den tidligere brannetterforskeren ved Oslo politidistrikt, Stein Bekkevold, sa i gårstdagens VG at de mange

følgebrannene på fergen ikke ble etterforsket av hverken polititeknikere eller SINTEF.

Alle trodde nemlig at de andre gjorde det.

– Vi visste ikke om alle disse påståtte nye brannene. Det

var svensk politi som hadde ansvaret for den tekniske etterforskningen. I etterkant fikk vi også vite at SINTEF, som delte sin etterforskning med oss, bare gransket de første timene av brannen, sier Bekkevold.

Begrenset mandat

Magnar Aukrust mener viktig informasjon kan ha gått tapt, fordi den tekniske etterforskningen ikke var god nok.

– Man kan ha gått glipp av viktige spor, sier han.

– Det kan ha dreid seg om viktige forklaringer på hvorfor branner oppsto utover i brannforløpet. Forklaringene kunne kastet lys over eventuelle motiver, sier Magnar Aukrust og legger til:

– Politiets mål fra dag en, var å «snu alle steiner».

Politiet brukte SINTEFs rapporter i sin tekniske etterforskning. Men SINTEFs

OVERRASKET:
Tidligere
kriminalsjef Magnar
Aukrust.

SAKEN

- «Scandinavian Star» tok fyr natt til 7. april 1990. 159 personer omkom.
- En danske som selv døde i brannen ble utpekt som gjerningsmannen.
- Kun 1,5 timer av totalt 38 timer med brann om bord, er gransket. Brannen herjet lenge etter at den antatte gjerningsmannen var død.
- Saken, som foreldes om halvannet år, har flere ganger blitt begjært gjenopptatt både i Norge og Danmark.

DETTE MENER ETTERFORSKERNE I DAG

LEIF A. LIER

Tidligere politietterforsker, ledet pårørende-gruppen i Oslo politidistrikt etter «Scandinavian Star»-katastrofen.

– Riksadvokaten må gi ordre om ny etterforskning og få gjennomgått denne saken fra dag én. Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star har nye opplysninger fra spesialister, blant annet oljerøret som er bøyd om bord i båten, og det faktum at de mener å påvise at brannen oppsto etter at den som var mistenkt var død.

STEIN BEKKEVOLD

Jobbet som politimann ved Oslo politidistrikt med etterforskningen av mordbrannen på Scandinavian Star.

– Jeg tror ikke du finner mange politifolk som ikke mener at denne saken bør tittes nærmere på. Den tredelingen mellom landene fungerer heller ikke spesielt bra. Det var veldig vanskelig i praksis å få gjennomført en koordinert etterforskning, om det var formelle ting eller hvem som hadde ansvaret for hva, sier han til VG.

REIDAR NILSEN

Tidligere overbetjent i Kripes, jobbet med ID-arbeidet om bord på Scandinavian Star i 1990.

– Det viktigste en etterforsker

gjør er å nøste så lenge det finnes noe å nøste i. Det virker rimelig åpenbart at så ikke er gjort i etterforskningen av Scandinavian Star. Da bør de gå inn idet igjen for å forsøke å få endelig klarlagt hva som faktisk skjedde. De tause vitnene, som disse tekniske bevisene kan være, kan fremdeles undersøkes i dag med avanserte dataprogrammer. Og er det mulig, bør det gjøres.

HARALD STABELL

Bistandsadvokat for flere overlevende og pårørende på 90-tallet.

Stabell er svært kritisk til delingen av etterforskningen mellom de nordiske landene i 1990, og måten denne ble utført på.

– Det er ikke tilfredsstillende det som skjedde, eller snarere ikke skjedde, på 90-tallet. Det ble ikke trukket slutninger og viktige ting ble sendt over til andre, som igjen sendte det over til andre. Det virket som man tenkte at tiden gikk og ting skulle bli foreldet. Da ville presset minke, sier Stabell.

JOHN CHRISTIAN GRØTTUM

Jobbet med ID-arbeidet om bord på Scandinavian Star.

– Jeg synes det er på sin plass med ny etterforskning. Det er fremkommet mer og mer vitale opplysninger i ettertid som stiller spørsmål ved det som skjedde. Det er også fremskaffet et helt klart motiv. Det er en del som hefter ved etterforskningen. Vi hadde en følelse av at etterforskningen ikke var god nok.

ARNE HUIUSE

Visepolitimester i Oslo da brannen brøt ut på «Scandinavian Star».

– Jeg kan ikke huske hvorfor etterforskningen ble fordelt på den måten mellom de nordiske landene. Jeg følte at vi hadde et godt samarbeid med svensk politi i havnen, slik vi alltid hadde. Det inntrykket har holdt seg. Utover det har jeg ikke spesielle tanker om det, sier Huuse.

branneksperter var engasjert av det nordiske granskingsutvalget for å undersøke brannstedet med fokus på passasjersikkerhet. De drev ikke kriminaletterforskning.

De sakkyndige fikk et begrenset mandat, fra brannstart til kapteinen gikk fra borde etter halvannen time. Det var i dette tidsrommet passasjerer døde av kullos og blåsyregass.

Der SINTEF stoppet sin granskning, stoppet også det meste av den tekniske politietterforskningen.

Lite kunnskap

Av hendelser etter klokken 03.20 brannnatten, er det ikke gjennomført grundige kriminaletekniske undersøkelser.

Dermed er det lite kunnskap om resten av brannforløpet på totalt 38 timer. Flere branneksperter mener å kunne påvise en rekke nye bran-

ner. De ble aldri teknisk etterforsket av politiet.

Stein Bekkevold mener den tekniske etterforskningen politiet foretok i 1990, derfor ble misvisende. Den ga ikke det hele og fulle bildet.

– Vi sto uten kunnskap om det som skal ha vært flere folgebrenner. Taktikerne fikk aldri mulighet til å etterforske dem, sier den erfarne tidligere politimannen til VG.

Magnar Aukrust sier at etterforskningen aldri ble bevisst begrenset fra politiets side.

– Det ville ha vært direkte galt. Men det kan ha oppstått en smitteeffekt. Politiet brukte de samme tekniske rapportene som granskingskommissjonen. SINTEF, som lagde dem, hadde et begrenset mandat. Det kan ha smittet over på politiets tekniske undersøkelser. Man stoppet på samme sted som SINTEF.

Nye Vinterruter

Til Solen

Fra Oslo (Rygge)

Gran Canaria

Starter 2.nov

Tenerife

(Sor) Starter 31.okt

MOSS LUFTHAVN RYGGE
-45 MINUTTER FRA OSLO-

RYANAIR

Besøk www.ryanair.com for nærmere informasjon og rutetider. Fly direkte fra Oslo (Rygge).

Scandinavian Star

TORREVIEJA (VG)
En dame ropte morder etter ham på gaten. Hugo Larsen (79) må for alltid leve med den skjebnesvangre natten i Skagerak da 159 mennesker ble borte for alltid.

Anne Stine Sæther

Dystain Larsen-Vonstett

FOTO Terje Bringedal

i SPANIA

– Jeg tenker fremdeles ofte på det. Men jeg prøver å fortrenge det, ellers blir jeg aldri kvitt tankene, sier 79-åringen, som ble selve ansiktet på fergekatastrofen.

Han førte skipet ut Oslofjorden med 385 passasjerer og et mannskap på 99. Klokken 02 natt til 7. april 1990 ble det satt fyr på skrot og byggemateriale dypt nede i fergen. 159 mennesker døde. For mange familier i Norge og Danmark handler det om før og etter «Scandinavian Star».

Det gjør det også for Hugo Larsen.

– Viktig for alle

Oslo politidistrikt går nå, sammen med Økokrim og Kripos, gjennom etterforskningsmateriale på nytt. I løpet av året blir det trolig avgjort om etterforskningen skal gjenopp-
tas.

Larsen er klar på at alt som skjedde på skipet må undersøkes langt bedre enn det er gjort til nå.

– Det har vært snakk om forsikringssvindel og eierforhold. Jeg kan ikke forstå at ikke den delen av saken ble grundig etterforsket i 1990. For at rettsstaten Norge skal kunne kalle seg nettopp det, er det viktig for alle oss som er igjen at politiet forsøker å finne ut av dette.

Mistanken

– Hva med mistanken om at noen i ditt eget mannskap kan ha stått bak det hele?

– Jeg kjente ikke disse godt nok til å si om det var ordentlige folk eller ei, sier han.

” Ropte morder etter ham på gaten

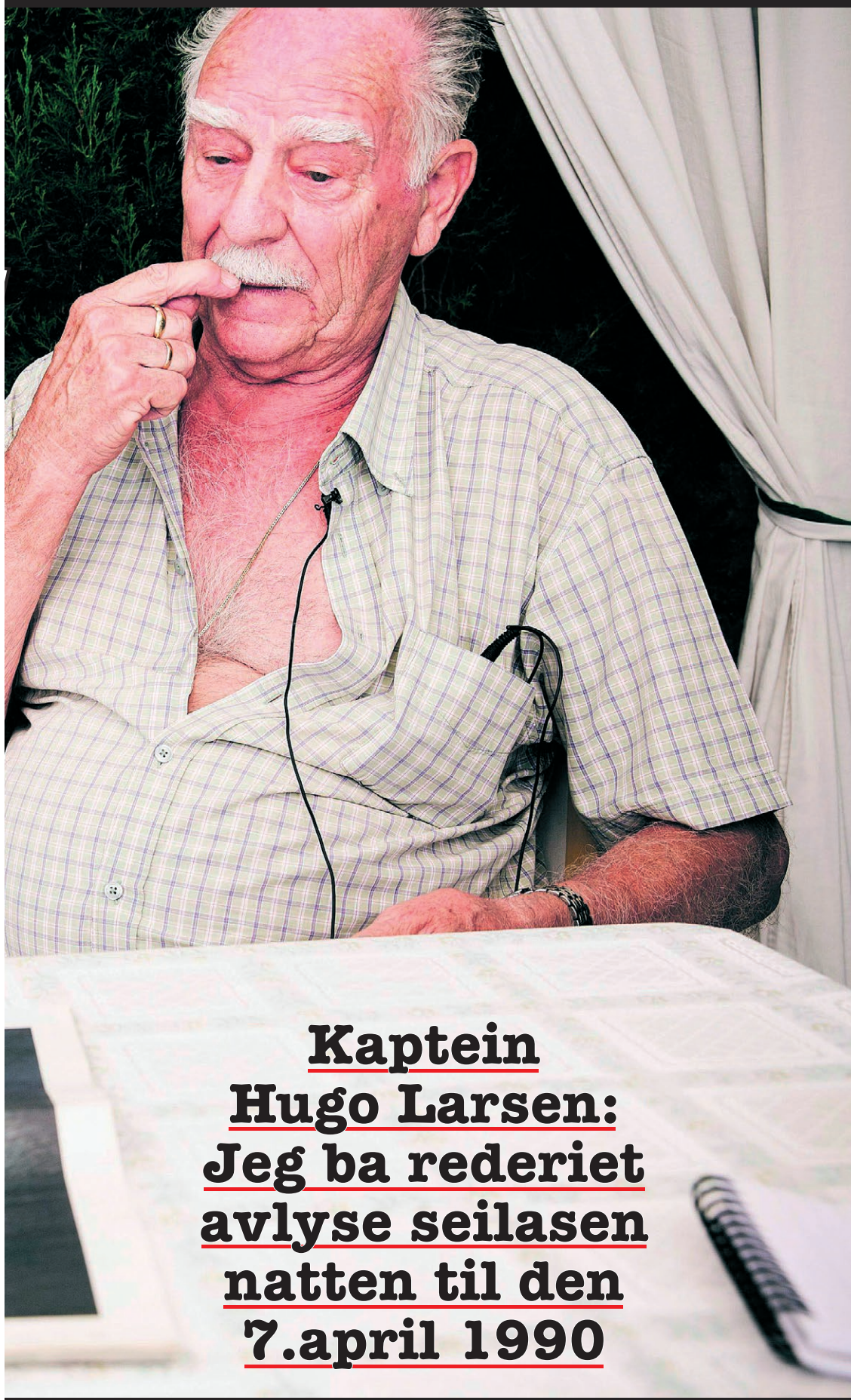
ERNA LARSEN

– OGSÅ OFFER:
– Hugo er ikke en av de slemmene i denne saken. Han er også et offer, sier kona Erna. Hun er sin manns beste støtte.

Kaptein Hugo Larsen: Jeg ba rederiet avlyse seilassen natten til den 7.april 1990

Larsen er ordknapp, men tydelig, når han beskriver katastrofenatten:

- Følt. Det var kaotisk og følt, svarer Larsen.
- Kunne du gjort noe annerledes?

- Kunne nektet

- Det måtte ha vært å gå fra borde i Oslo før avreise. Jeg kunne ha nektet å gå fra kai. Men det hadde ikke betydning. De danske rederne hadde en skipper som jobbet for selskapet. De hadde bare satt inn ham. Om jeg hadde nektet å dra, ville det ikke betydning, sier Larsen.

Med urolige hender, klump i halsen og lav røst forteller han om forsøkene på å stanse reisen.

Han ba rederiet vente med å sette skipet i trafikk:

- Uferdig skip

Ifølge politiavhøret med rederiets kontorleder i Oslo, ringte Hugo Larsen 24. eller 25. mars og beklaget seg over skipet. Det handlet ikke om sikkerhetsutstyr eller sjødyktighet. Klagen handlet om at skipet var uferdig og ikke egnet seg som passasjer-skip fordi det var nedslitt, kahyttene var ikke satt i stand, sanitærforholdene var ikke i orden, og det var mye som måtte gjøres før skipet var egnet til passasjerdrift.

Reder Ole B. Hansen avviste blankt kravet fra den påtroppende kapteinen. Han ville ha skipet i trafikk.

- Rederen sa nei

Fredag 6. april var det, ifølge kontorlederen, booket rundt 400 passasjerer på turen Oslo-Frederikshavn. Det var klargjort kahytter til 250. Man forberedte å sende hjem 150 passasjerer. Igjen sa rederen nei.

Jeg prøvde også å kansellere avgangen den fredagen. Det tok lang tid å få bilene inn i skipet. Jeg var redd vi ikke skulle holde ruten. Derfor var jeg flere ganger innom rutekontoret for å få dem til å avlyse turen, sier Larsen.

Han er den eneste i saken som har sonet en ordinær fengselsstraff. Dansk rett dømte ham og de to danskene som skal ha eid og drevet skipet, Henrik Johansen og Ole B. Hansen, til seks måneders såkalt «hæfte».

Stakk utenlands

Johansen bodde hjemme, men hadde et soningsopplegg på dagtid. Ole B. Hansen stakk utenlands til straffen var foreldet. Hugo Larsen sonet den danske straffen i Hof fengsel i Vestfold. Den ble etter norsk lov gjort ubetinget og langt strengere enn i dansk rett.

Larsen ble dømt for å ha seilt et skip som ikke var i sikkerhetsmessig forsvarlig stand og for ikke å ha sørget for brannøvelse og nødprosedyrer.

Han er kryss-

Scandinavian Star

««« tallklar på at han som kaptein aldri ville gått fra kai med et skip som ikke var i forsvarlig stand.

– Jeg var heller ikke ansvarshavende da det nye mannskapet kom om bord. Og jeg spurte kapteinen som jeg skulle overta etter, om vi ikke skulle gjennomføre en brannøvelse 2. april. Han svarte at det kunne vente til jeg hadde overtatt kommandoen. Det var planlagt brannøvelse søndagen etter brannen. Så langt kom vi ikke, sier Larsen.

Siste livbåten

– Når gikk det opp for deg hvor alvorlig det var?

– Det har vel nesten ikke gått opp for meg ennå. Det var følt, sier Hugo Larsen.

– Angrer du på noe?

– Det måtte være at jeg gikk i livbåten. Jeg hørte passasjerer rope på akterdekket og mente at det var fem av dem. Det brant i dieselgeneratoren og flammene sto ut ved skorsteine på begge sider. Det var umulig å komme forbi, forteller Larsen.

Han gikk i den siste livbåten og ga opp skipet klokken 03.20. Men fortsatt var det passasjerer igjen om bord. Dette er han blitt kraftig kritisert for.

– Jeg tenkte at noen må-

” Uten Erna hadde jeg ikke klart meg

HUGO LARSEN

TIL NORGE: Hugo Larsen har bodd mer eller mindre fast i Spania i 21 år. Nå vurderer han og Erna å flytte hjem, men avgjørelsen er vanskelig å ta.

te ro livbåten. En gummi-båt fra «Stena Saga» kom mot oss. Den plukket opp passasjerer fra den bakre delen av fergen.

Bare to måneder etter brannen mistet Hugo Larsen kona Marit. Hun hadde i lengre tid vært kreftsyk.

– Yrkesforbud

Noen måneder senere traff han Erna.

– Jeg hadde ikke klart meg uten henne, sier Hugo lunt.

– Når jeg traff ham så han ut som en sliten gammel mann. Jeg tenkte at han skal jeg få liv i, forklarer Erna Larsen, mens hun holder ektemannen trygt i hånden.

Det var tungt å være så nært knyttet til katastrofebrannen. Hjemme i Sandefjord følte de seg velkomne. Andre steder ble det ropt ukvemsord etter Hugo. Noen bare stirret.

– I Oslo opplevde vi at en dame ropte morder etter ham på gaten. Det var vondt, sier Erna.

Kapteinen fikk seg jobb sommeren etter dødsbrannen. Men da det ble reist sak mot ham, ville rederiet likevel ikke ha ham som kaptein. I praksis fikk han yrkesforbud fem år før pensjonsalder.

E-post: anne.stine.sather@vg.no
oysten.larsen.vonstelt@vg.no

Nok en gang først. Nye Sprinter.

Nye Sprinter er mer enn et kjøretøy, den er en allsidig og effektiv partner du alltid kan stole på. Sprinter banet veien for et helt segment, og har siden 1995 sørget for at du har friheten til å konsentrere deg helt og fullt om din virksomhet. Nye Sprinter fortsetter å bygge videre på denne arven. Nye Sprinter fra kr 317.730,- eks. mva.

5 SPRINTER GARANTI
5 år/300.000km

Finne din nærmeste forhandler på www.mercedes-benz.no eller scan koden

Pris er eksklusiv frakt- og leveringskostninger.
Gj.snitt forbruk Sprinter 313: 0,7 l/mil, CO2-utslipp: 189 g/km. Importør Bertel O. Steen AS.

Kvalitet i arbeid

Mercedes-Benz

Scandinavian Star

- Skal sjekke om økonomisk motiv kan ligge bak brannen
- Vil gå gjennom danske dokumenter
- Mystisk rørbøy sentral i arbeidet

SABOTASJE?: Ifølge flere ståleksperter kunne ikke denne kraftige bøyen oppstå i et så kraftig rør i en brann av den størrelsen som var i denne korridoren. Rørene ved siden av det bøyde hydraulikkåret er heller ikke bøyd på noe vis. Foto: DANTEST

STÅLEKSPERTER: – RØRET ER FYSISK BØYD

VG har snakket med flere uavhengige ståleksperter om stål-røret som mener at det må ha blitt bøyd av mennesker flere timer etter at den antatte brannstifteren var død.

Ifølge granskingskommisjonens rapport fra 1991 bøyd det kraftige oljerøret seg fordi det ble varmet kraftig opp etter dødsbrannen og utvidet seg. Deretter skal nedkjøling ha sørget for at røret krympt, løsnet og gled ut av koblingen.

Flere ståleksperter VG har vært i kontakt med er skeptiske til at dette har skjedd av seg selv.

– Dette røret er tydelig fysisk bøyd. Det er jeg 110 prosent sikker på. Varme er neppe forklaringen her, for da ville du ha sett deformasjoner på annet nærliggende stål, sier område-sjef Roald Fosse i Norges største selger av spesial- og høylegert stål til oljeindustrien, Sverdrup Steel.

– Stålrør vil under varmpå-virkning utvide seg i lengderetningen. At utvidelsen skulle bli så mye som bildene kan tyde på, virker urimelig i forhold til det som er sagt om den begrensede varmebelastningen fra den første brannen, sier teamleder

hos et av Nordens største inspeksjons-selskaper Inspecta, Jens Fredrik Blegstad (bildet).

Han mener en av få muligheter for at det er en naturlig forklaring på rørbøyen, er at koblingen var dårlig skrudd til ved montering.

DEN MYSTISKE KORRIDOREN: Inne i den såkalte 300 korridoren var det en kraftig brann mens det lvers over gangen i begge retninger var langt mer beskjedne utbrenninger.

Foto: SINTEF/DANTEST

etterforskningen ikke var god nok.

– Vi håper at vi på et tidspunkt kan reise ned og se på de danske dokumentene sammen med dem. Vi må undersøke hva som er kommet fram i etterforskningen av et eventuelt motiv, sier Smogeli til VG.

Granskingsgruppens konklusjon vil være klar rundt jul-tid.

E-post: stine@vg.no
oystein@vg.no

VANSKELIG GRANSKING

Av ANNE STINE SÆTHER, ØYSTEIN LARSEN-VONSTETT og TROND SOLBERG (Foto)

Dette brukne oljerøret er en sentral grunn til at politiet undersøker mordbrannen på «Scandinavian Star» på nytt.

Det bekrefter Gro Smogeli, seksjonssjef for finans- og miljøseksjonen ved Oslo politidistrikt.

– Rant olje

Ingen har med sikkerhet slått fast hvordan oljerøret i taket utenfor lugar 315 ble bøyd. Men ut av røret rant det olje som kan ha blitt antent. Da denne brannen oppsto, hadde danskene som ble mistenkt for å ha tent på dødsbrannen natten før, vært død i tolv timer.

Etterforskningen i 1990 konkluderte med at det var en sammenheng mellom branne-på skipet som brant i totalt 38 timer.

Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian hevder på sin side at brannen beviser at det fortsatt går en brannstifter løs 23 år etter katastrofebrannen.

– Hvis det stemmer at det er en separat brann, er det brist i konklusjonen fra 1990. Vi skal se grundig på etterforskningen av denne konkrete brannen, og vil se om vi klarer å få mer faktum i en eventuell sammenheng til de tidligere brannene på skipet, sier Smogeli.

Det er en gruppe på åtte medarbeidere fra oslopolitiet, Økokrim og Kripas som nå gjennomgår etterforsknings-materialet etter mordbran-

ALVORLIG: Politiet har tatt samfunnsansvar og bruker tunge, faglige ressurser på saken. Den er vanskelig og alvorlig sier seksjonssjef i Oslo politidistrikt Gro Smogeli.

nen natten til 7. april 1990. 159 mennesker døde.

– Ikke etterforskning Smogeli påpeker at arbeidet som pågår nå, ikke er etterforskning.

– Vi går gjennom det materialet som er, men vil ikke foreta hverken nye avhør eller branntekniske undersøkelser i denne fasen. Det kan hende at vi vil ha samtaler med enkeltpersoner, men ikke i form av vitneavhør.

– Stiftelsen retter mistanken om brannstiftelse mot navigitte besetningsmedlemmer på Scandinavian Star. Er det aktuelt å snakke med dem i denne fasen?

– Vi kommer ikke til å avhøre dem. Det vil være å gå fra undersøkelse til etterforskning, og der er vi ikke ennå. Imidlertid kan en ikke utelukke at undersøkelsesgruppen finner å måtte tilnærme seg enkelte på, sier Smogeli.

– Ikke god nok

Mens norsk politi i 1990 skulle jakte på brannstifteren, var det danskene som skulle etterforske forhold rundt eierskap, forsikring og sjodyktighet. I ettertid er det hevdet at denne

Scandinavian Star

DERFOR LEVE

23 ÅR ETTER DØDSBRANNEN:

Hvorfor ble ikke det knekte røret grundig undersøkt?

Bøyde noen dette røret det med vilje og sørget for oljelekkasje og ekstra næring til en ny brann?

Ingeniør Anders Klingenberg undersøkte røret i taket utenfor lugar 315. Da var man kun interessert i når lekkasjen hadde oppstått og om den hadde hatt noen betydning for brannen. Hvordan røret var bøyd, var ikke sentralt.

– Det var aldri snakk om å gjennomføre en kriminalteknisk undersøkelse av røret. Da hadde jeg tatt det ned og sjekket det for eventuelle spor av maktbruk, sier Klingenberg.

Hvorfor blindet maskinsjefen et oljerør med del fra skadet hydraulikkør?

Maskinsjef Heinz Steinhauser forklarte ifølge ingeniør Anders Klingenberg at han brukte en del av det bøyde oljerøret til å blinde av et annet rør i hydraulikkrommet. **Hvorfor brukte maskinsjefen en gammel del fra et rør som hadde vært utsatt for voldsom brann?** VG har lett etter en forklaring. Den finnes ikke hverken i avhør eller sjøforklaring.

Hvorfor ventet politiet seks uker før de undersøkt mistenkt lugar?

Først 25.mai undersøkte politiet lugaren til **Erik Mørk Andersen**. Den mordbrannmistenkte dansken døde selv i brannen natt til 7.april og det ble tidlig klart at han ville være spesielt interessant i etterforskningen. Likevel ble ikke lugaren undersøkt fra fergen var slept til København. Da var personlige eiendeler destruert fordi det var umulig å rense dem. Mørk Andersen ble funnet død, i bar overkropp, med buksene på.

■ – Stortinget må inn i den største mordbrannen vi har hatt. Det er fortsatt for mange åpne spørsmål, sier stortingsrepresentant Jan Bøhler (Ap). I går tok han initiativet til at «Scandinavian Star»-saken blir debattert i slutten av november. Bøhler mener at alle steiner må snus en gang for alle, og at politiske myndigheter må ta sin del av ansvaret for dette.

Hvorfor spørres ikke mannskapet ut om tidligere branner?

Sjefslektriker **Hans Rytter** opplyste i sjøforklaringen etter brannen på «Scandinavian Star» at dette var hans femte skipsbrann. Dette hørte representanter for norsk politiet. Rytter fikk ingen spørsmål om omstendighetene rundt alle brannene.

Hvorfor avhørte man ikke sentrale vitner?

Flere personer som var om bord i den brennende fergen i timevis, er aldri avhørt grundig av politiet. En av dem er 2. maskinist **Gerard Guimbatan**. Han reddet selv flere passasjerer som røykdykker før han ble evakuert. Han ble hentet tilbake til skipet og er en dem som «Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star» har rettet brannstifteranklager mot. Det finnes kun et kort politihør av canadieren. Hverken der eller i sjøforklaringen er han spurt om hva han gjorde etter at han kom tilbake til skipet.

Hvorfor ble delt etterforskningsansvar opprettholdt?

7.april 1990 ble assisterende riksadvokat **Tor Aksel Busch** og Oslo-politiets kriminalsjef **Magnar Aukrust** enige om en tredeling av ansvaret for brannetterforskningen mellom Norge, Sverige og Danmark. Delingen mellom Danmark og Norge fortsatte også etter at saken var henlagt. Først i juni 2010 slo de nordiske riksadvokater fast at delingen var uheldig. **Hvorfor så ingen det lenge før?**

R MYSTERIET

■ Fergen brant natt til 7. april 1990 og 159 mennesker døde. Brannen var påsatt og er det største massedrapet i Norden etter krigen. Oslo-politiet vurderer sammen med Kripos og Økokrim om etterforskningen skal gjenopptas. VG har hentet ut tusenvis av dokumenter om fergebrannen fra Riksarkivet. Dette er noen av spørsmålene som gjør at mysteriet fortsatt lever.

Hvem plasserte madrassene i gangen?

Oslo-familien rømte ut av lugar 315. Der var det fire senger. 12 timer senere brant det voldsomt en gang til i korridoren. På bilder av lugaren ser man ingen rester etter utbrente senger. Man ser utbrente sengebunner i gangen utenfor, rett under et bøyd oljerør i taket. Der rant det ut hydraulikkolje, noe som bidro til den nye storbrannen.

Hvordan havnet madrassene der? Satte politiet dem der da de lette etter døde? Ble brukt til å fyre opp en ny, brann? Det er aldri etterforsket.

Hvorfor la man ikke vekt på sakyndiges bekymring?

Daværende Sintef-sjef **Kjell Schmidt Pedersen** ble oppnevnt som brannskadning fordi det ikke skulle være noen tvil om kompetansen til granskerne. Siden slutten av nittitallet har tvilen vokst rundt det bøyde hydraulikkåret. Siden tidlig på 2000-tallet har myndigheten kjent tvilen. De sakyndige ønsket å klargjøre om bøyen på røret har oppstått naturlig. Det er ikke skjedd.

Hvorfor ble ikke mandatet utvidet?

Granskingsutvalgets mandat var å vurdere brannårsak og brannens omfang. Ingen så at mandatet begrenset både etterforskning og gransking. Hendelser fram til kapteinen forlot skipet kl. 03.20, ble gransket. Branner etter dette vet man lite om. I dag hevdes det at nye, separate branner ble tent på lenge etter at politiets eneste mistenkte var død.

Hevder mangelfull teknisk etterforskning ødela for den taktiske etterforskningen.

En sentral brannetterforsker sier til VG at alle trodde at «alle andre» utførte den tekniske etterforskningen. Norske etterforskere trodde at svenske teknikere undersøkte brannforløpet. Svenske teknikere, deriblant polititeknikeren Agne Knutsson i Udevalla-polisen, trodde at det skulle Sintef gjøre. Sintefs mandat ble begrenset og man gikk glipp av teknisk kunnskap om det videre forløpet. Det førte igjen til at taktikerne fikk et dårlig utgangspunkt for sitt arbeid. Hva gjorde ledelsen med det?

Den manglende maskinloggen

Stiftelsen mener brannen ble så intens fordi det ble tilført dieselolje eller liknende fra skipets tanker. Dette hevder de er gjort av mannskap om bord. Tre dager før brannen rev maskinsjefen ut de siste sidene av loggboken. Derfor mangler sentrale opplysninger. Dette er svært uvanlig. Han hevder han trengte dem for å kunne kjøpe en maken bok. Norsk politi og påtalemyndighet gikk aldri dypere inn i dette i sin etterforskning.

Hvorfor mottok maskinsjefen kontanter?

I politiavhør forklarte den norske kvinnen at maskinsjef **Heinz Steinhauser** mottok 800 000 kroner i kontanter av reder Ole B. Hansen. **Hvorfor fikk han pengene?** Svaret kan være enkelt. En purser sier i avhør at maskinsjefen hadde penger til gode i rederiet. Tidligere påtaleleder Nicolai Bjønness skriver i 2002 at politiet var kjent med at Steinhauser fikk utbetalt et større kontantbeløp. Steinhauser er aldri avhørt om hvorfor.

■ Maskinsjef Heinz Steinhauser har overfor VG tilbakevist alle anklager som er rettet mot mannskapet. ■ Hverken Riksadvokaten eller Oslo politidistrikt ønsker å kommentere saken. Tidligere påtaleleder Nicolai Bjønness har i et halvt år avslått VGs henvendelser. ■ Det er «Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star» som har begjært etterforskningen gjenopptatt. Gruppen med utspring i Bergen, består av fagpersoner og lidsjeler som mener saken bør gjenopptas.

MANN (23) PÅGREPET FOR TERROR

Belgisk politi mener 23-åringen planla omfattende terrorangrep i regionen Flandern. Planene karakteriseres som Breivik-inspirerte.

Ifølge Flanders News ble 23-åringen som er nederlandsk, arrestert sent onsdag kveld i byen Sint-Niklaas i Øst-Flandern i Belgia. Han var da på en pub hvor han skal ha forsøkt å rekruttere flere til terrorangrepene.

Nettstedet sammenligner planene med terrorangrepene som Anders Behring Breivik sto bak. I likhet med Breivik etterlot 23-åringen seg et manifest hvor han la fram sine planer. Nettstedet Dutch Newsmelder at angrepet skal ha vært nært forestående.

– Det var et spørsmål om dager, sier en talsmann. (NTB)

To menn og en kvinne – alle fra Øst-Europa, er tiltalt for ranet av gullsmeden Juveler i Oslo i oktober i fjor. Ranerne fikk med seg smykker for 2 millioner kroner. De tiltalte sitter i varetekt i forskjellige fengsler på Østlandet. (NTB)

MANN FUNNET DØD I MYR

Den 63-årige mannen som har vært savnet i Trøgstad i Østfold siden torsdag, ble funnet omkommet i en myr, rundt 280 meter unna boligen sin i går ettermiddag.

– Det er ikke mistanke om at det har tilstøtt ham noe kriminelt, sier operasjonsleder Leif Olav Holten i Follo politidistrikt. (NTB)

SCANDINAVIAN STAR

ENKEN VIL RENVASKE MORD- MISTENKT EKTEMANN

VANSKELIG LIV: «Scandinavian Star» endret livet til Jette Andersen. Det ble svært vanskelig for henne og sønnene da ektemannen fikk skylden for mordbrannen.

AV ANNE STINE SÆTHER, ØY-STEIN LARSEN-VONSTETT og HALLGEIR VÅGENES (foto)

BERGEN (VG) Jette Andersens ektemann er den eneste mistenkte i «Scandinavian Star»-saken. Nå søker hun fri rettshjelp for å renvaske ham.

– Er det han som har gjort det? tenkte jeg noen ganger. Men jeg vet at det ikke var Erik som tente på fergen. Han elsket familien sin og visste at han ville ryke rett ut hvis han gjorde noe galt igjen. Erik skulle hjem for å leve med guttene og meg. Jeg vil renvaske han, sier Jette Andersen til VG.

11. mars 1990 henla norsk politi etterforskningen av mordbrannen på «Scandinavian Star». Erik Mørk Andersen (37), som døde i brannen, var den politiet sto igjen med som eneste mistenkt for brannstiftelsen. De hadde hverken vitner eller tekniske spor som kunne knytte ham til arnestedene. Men Mørk Andersen, med flere lidspåsettelse bak seg, var den opplagte moduskandidat. Politiet mente også at hans oppførsel og bevegelser om bord, styrket mistanken.

– På det tidspunkt dette skjedd-

de, ville det vært grunnlag for å mistenke ham og begjære ham fengslet, sa daværende politimester i Oslo, Willy Haugli på pressekonferansen etter henleggelsen. Han mente saken var oppløst.

Grov mobbing

Den danske kvinnen som var gift med den mordbrannmistenkte mannen, sier rett ut at hadde hun ikke hatt sønnene sine å leve for i årene etter fergebrannen, hadde hun tatt sitt eget liv. Mobbingen av spesielt minstesønnen Morten og henne selv har vært svært grov og nesten ikke til å leve med.

Advokat Erling Hansen i Bergen, venter nå på fylkesmannens svar på om Jette Andersen får fri rettshjelp. Først og fremst ønsker de å renvaske Erik Mørk Andersen.

– Vi mener det bør skje på samme måte som da Fritz Moen ble renvasket etter justismord. Det må komme fra justisministerne i Norge og Danmark på en pressekonferanse.

Hansen mener Erik Mørk Andersen var å anse som siktet i sa-

ken og at enken har rett til og tre inn i hans sted.

– Hvis ikke vi får en offentlig renvaske, kan neste steg være søksmål mot staten ved Justisdepartementet, sier Jette Andersens advokat.

Ønsker oppreisning

Han mener også at både hun og hennes yngste sønn har krav på oppreisning.

– Penger har aldri vært tema for Jette. Men etter den grove hetsen de har levd med i årene etter, med de følgende det har fått for Jette og Morten, mener vi det er rimelig, sier Hansen.

Jette Andersen fulgte Erik Mørk Andersen til kameraten Torben Porsborgs de dro fra Århus 5. april 1990.

– Vi sa aldri farvel til hverandre. Vi sa hei, hei, på gjensyn. Så kjørte de. Det var det siste jeg så av Erik, sier Jette.

Hvordan var Erik Mørk Andersen?

– Han var en herlig mann. Snill, hjelpsom overfor alle, flink med guttene. Å renvaske Erik er ekstra viktig for min sønn Mor-

ten. Erik var en god far for ham. Da de fant ham død, spurte jeg om han hadde noen sår på leggene. Han var lang og tynn og veldig dårlig til å løpe. Erik hadde alltid sår fordi han hadde slått seg. De fant ingen sår på ham, selv om han skal ha løpt gjennom skipet med minst 1,7 i promille. Det tror jeg ikke han har gjort, sier Jette.

– Lett å mistenke

Lørdag 7. april på ettermiddagen ringte transportselskapets sjef og ba henne om å skru på fjernsynet.

– Jeg har en dårlig nyhet. De har vært med den fergen, sa han og ba meg ringe politiet. Det første jeg tenkte på var hva jeg skulle si til guttene, sier Jette.

Hun benekter at hun selv tok kontakt med politi fordi hun fryktet at det var ektemannen som hadde tent på. Jette hadde stått ved Eriks side da han sonet to og et halvt års fengsel for flere tilfeller av lidspåsettelse.

– Politiet kom på mandagen. De ville ha nøkkel til hans leilighet. Etter halvt år ble jeg avhørt av norsk politi. Jeg tror at da de fant ut at han hadde vært om bord, var det lett for dem å bruke ham, sier Jette Andersen.

FAKTA

«SCANDINAVIAN STAR»

● Fergen Scandinavian Star brant på vei fra Oslo til Frederikshavn natt til 7. april 1990.

● 159 personer omkom, de fleste norske.

● Brannen startet trolig ved 2-tiden natt til lørdag 7. april.

● Skipet ble trukket til Lysekil i Sverige der de omkomne ble hentet ut og identifisert.

● En dansk lastebilsjåfør som omkom i brannen ble utpekt som skyldig i brannstiftelse. I ettertid er det kommet fram nye opplysninger, og overlevende og pårørende har krevd ny etterforskning. Blant annet er det hevdet at eiere og mannskap kan ha stått bak brannen. Undersøkelser viser at flere branner startet på seks forskjellige steder i skipet.

● Krav om ny etterforskning er gjentatte ganger avvist av myndighetene i Norge og Danmark, senest i 2012. En privat arbeidsgruppe la lørdag 6. april fram resultatet av en omfattende gjennomgang av alt materialet om katastrofen. De krever at myndighetene setter i gang granskning av saken.

● I 2015 vil en eventuell mordbrannsak være foreldet. Gruppen har gått gjennom 28000 sider med politidokumenter. De mener brannen ble påsatt av ni brannstiftere blant mannskapet. Kilder: Aftenposten, VG

HJELP TYFONOFRENE PÅ FILIPPINENE!

SMS NØDHJELP til 2468

(200,-)

KIRKENS NØDHJELP

benytt kontonummer 1602 40 26535, eller ring 820 44 004 (200,-)

actalliance

Scandinavian Star

HER DØ

GÖTEBORG (VG) I disse korridorene tok giftig røyk og gass 159 liv i det verste masse mordet i Norden etter krigen. De unike bildene fra innsiden av «Scandinavian Star» er hentet ut fra Riksarkivet.

«Hvis det finnes et helvete på jord, så er dette helvete på sjøen». Brannmester Ingvar Brynfors glemmer aldri den slitne, rystede brannmannens utbrudd da han kom ut fra lugarområdet og møtte sjefen på akterdekket.

Brannen var for en stund under kontroll. De forsøkte å få en oversikt over hvor mange omkomne som befant seg inne i skipet. Brannlaget ble sendt inn med en taperull. Hver kropp de registrerte, ble merket med en tapebit. På den måten sørget de for å holde orden i tellingen. I et lugarområde lå det 71 døde. Brannmannen var rystet.

– Jeg glemmer aldri «Scandinavian Star». For en vanlig brannmann var det nesten for mye. Det var som en film. Jeg slo oksen i veggen nede i en av korridorene. Det glødet i stålkonstruksjonen bak platene. Isolasjonen brant. Jeg har aldri vært med på noe som ligner, sier den pensjonerte brannmann Jan-Olof Sandström. Han så to arnesteder i skipet.

– Det var tydelig tent på i to sengetøy-skap, sier han.

Aldri sett lignende

Bildene er tatt av granskere og politiet. De viser at deler av fergen var totalskadet etter mange timers brann. I andre deler så korridorene nærmest uskadet ut. Brannforene hadde hindret flammene i å spise seg innover.

Det hadde brent i mer enn tre timer da det første brannlaget fra Göteborg ble senket ned på dekk fra Forsvarets helikopter. De hadde sett skipet på lang avstand. Flammene var så intense at det så ut som solen var på vei opp – i vest.

Om bord var det allerede norske brannmenn fra Vestfold. Etter hvert kom det også mannskapet fra Sotenäs og Kungshamn.

– Jeg har jobbet i mer enn 20 år etterpå, men aldri støtt på noe verre. Båten krenget. Slukkevanet lå seg i hjørnene. Det brant i etasjen under og gulvet var gløvarmt. Vi krøp framover, sier brannmann Henrik Sjøstrand i Göteborgs Brandforsvar.

– Vi tok oss inn i korridorene og inn i lugarene. Noen korridorer hadde ikke så store brannskader. Men på lugarene lå det mange døde som hadde tydelige merker etter å ha pustet inn dødelig røyk og gass. Vi så døde familier. Det var forferdelige syn å ta med seg videre. Men vi hadde en oppgave og konsentrerte oss om den.

Gift i luften

Hans lag avløste slitne kollegaer klokken 14. De første åtte hadde jobbet fra 05.30. De reddet ut to passasjerer og en kvinne som var ansatt i taxfree-butikken om bord.

– Presset på den første gruppen var voldsomt. Da var det fortsatt en sjanse for å redde liv. For oss som kom etter,

Fakta

- Fergen Oslo- Frederikshavn brant natt til 7. april 1990. 159 mennesker omkom.
- Torsdag debatterer Stortinget saken etter en interpellasjon fra Jan Böhler (Ap). Han mener myndighetenes håndtering bør granskes.
- Oslo-politiet, Kripes og Økokrim gjenomgår saken for første gang siden 1991.
- Dødsbrannen startet i en ubebodd korridor ved lugar 219. Fergen brant i 38 timer. Danske Erik Mørk Andersen er den eneste mistenkte. Det pågår et arbeid for å renske ham.

handlet det om brannslukking, sier Ola Lie.

Røykdykkerne krøp under den giftige røyken og dro slangene med seg. De var dypt nede i skipets 90 centimeter brede korridorer. Det var stumørkt, det var vått. Luften var full av dødelig gass og røyk. For hver liter vann de sprøytet inn i flammene, kom det tilbake 1700 liter damp.

– Vi så ingen ting. I slike situasjoner konsentrerer du deg om de fem neste sekundene. Lenger fram kan du ikke planlegge, du vet ikke hva som møter deg, sier Sjøstrand.

Mennesker brant opp

Bildene viser at brannen herjet ekstra hardt i boligområdet ved resepsjonen på femte dekk og etasjene over.

– Det er bilder som ikke forsvinner, kommenterer Ola Lie. Den pensjonerte brannmannen ledet «Grupp Lie». De jobbet fra 11.30 og til skipet ankom Lysekil 21.30 om kvelden.

– Skipet var tett, varmen hadde ingen steder å ta veien. Vi fikk ikke ned temperaturen. Det var så varmt at mennesker brant opp. Brannmennene måtte trekke seg tilbake, sier Lie.

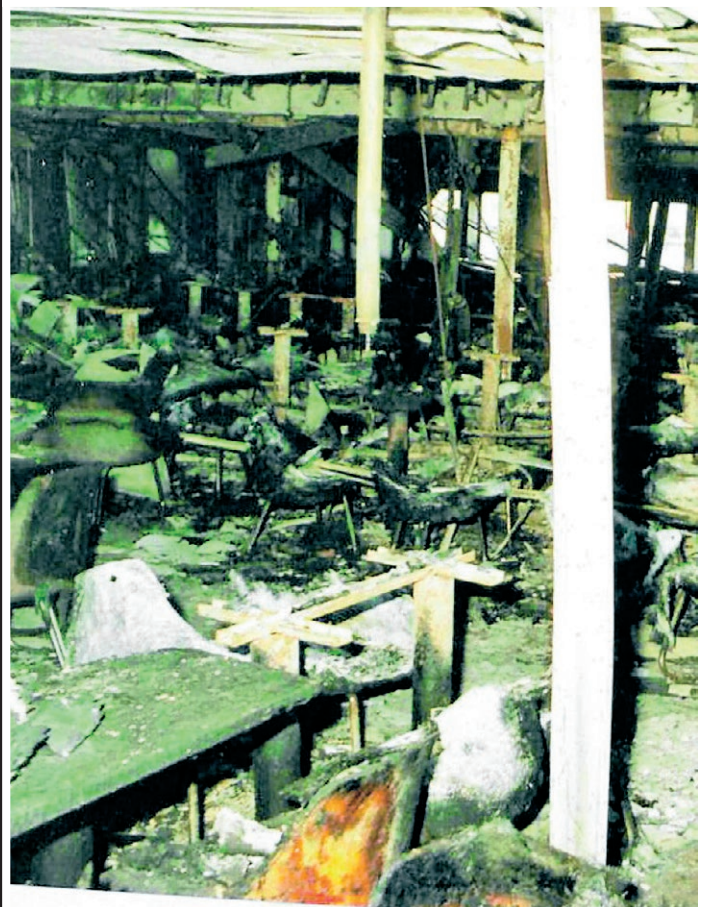
– Neppe riktig metode

Noen av de ni brannmennene VG har snakket med, forteller at de i mørke, varme ganger krøp over døde mennesker.

– Vi gjorde så godt vi kunne. Ingen hadde erfaring med slukking av skipsbranner. Metoden vi brukte var den samme som ved leilighetsbranner. Den var neppe riktig å bruke. Det er viktig å være ydmyk og lære. Vi var også altfor få. Vi var sjanseløse, sier Ola Lie.

På det meste var det 36 brannmenn om bord i det 141 meter lange skipet.

Se bildene so

RESTAURANTEN: Når «Scandinavian Star» kjører for full maskin ut Oslofjorden Over ett døgn etter at skipet begynte å brenne, skjer den voldsomme utbrenningen av

Hvis det finnes et helvete på

BRANT PÅ DEKK: Ikke alle livbåtene ble tatt i bruk. Denne livbåten på syvende dekk nærmest på bildet, var noe av det første de svenske brannfolkene slukket. De kom om bord på skipet fire timer etter at brannen startet.

DØDE 159

m viser brannens herjinger

sitter passasjerene og koser seg med rekecocktail, roastbeef og karamellpudding på restaurantdekket.
restauranten.

Alle foto: POLITI/GRANSKINGSKOMMISSJON

jord, så er dette helvete på sjøen.

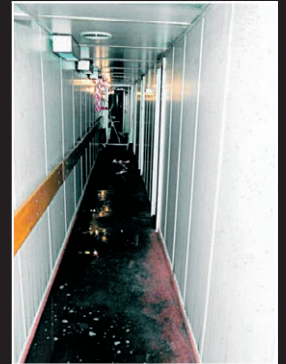
RØYKFYLTT: Broen på skipet ble forlatt av kaptein Hugo Larsen klokken 03.20 den første natten. Da var det ifølge kapteinen så røykfyllt der at det var umulig å oppholde seg der lenger. Først et døgn senere brant broen fullstendig opp.

TAXIFREE: Kartonger med røyk ligger mellom utbrente vegger og takplater i det som skulle bli en topp moderne taxifree butikk på skipets syvende dekk.

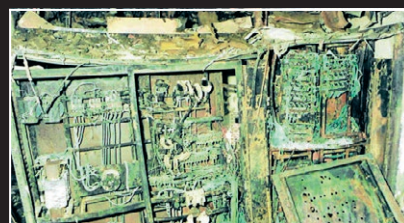
STO OPPE: Denne brannøren inn til den såkalte 300-korridoren sto oppe under dødsbrannen. I disse korridorene døde fjorten passasjerer. Mange timer etter oppsto en ny voldsom brann etter oljelekkasje fra et bøyd hydraulikkør. Korridoren ble totalskadet.

NESTEN URØRT: Dette korridorløpet er nesten uskadet av brannen. I korridoren på den andre siden av brannøren raser det branner i to runder. Mange passasjerer dør i 300-korridoren om natten. 12 timer senere er det her et hydraulikkør blir bøyd og lekker olje. Dette røret er et av de store mysteriene i «Scandinavian Star»-saken.

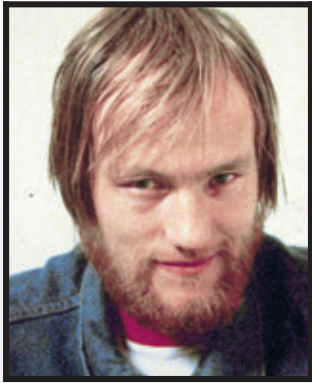

ARNESTEDET: Her ved lugar 219 startet marerittet på «Scandinavian Star». Dette er arnestedet for dødsbrannen. Etter få minutter har store deler av akterdelen av skipet blitt en dødsfelle. Røyken inneholder blåsyre og kullos. Den tar liv i løpet av minutter.

ALARMER: Her begynner lamper å blinke rødt og alarmer å gå etter hvert som passasjerene slår alarm forskjellige steder rundt i skipet. Flere brannører som blir forsøkt lukket fra broen blir stående oppe.

INGEN SÅ HA

MISTENKT: Erik Mørk Andersen.
Foto: PRIVAT

I baren, i resepsjonen og i korridorene nær hans egen lugar. Det er der vitner forteller at de så danske Erik Mørk Andersen, mannen politiet mener tente på «Scandinavian Star».

Likevel er politiets påtaleleder i saken, Nicolai Bjonness, helt sikker på dansken bevegelse.

– Først går han ned til dette første brannstedet der brannen ble slukket. Dessuten er det observasjoner ned til og opp fra arnestedet der den store brannen startet, sier Bjonness til NRK «Brennpunkt».

I dag skal Stortinget debattere myndighetenes håndtering av «Scandinavian Star»-saken etter en interpellasjon fra Jan Böhler (AP). Han mener saken bør granskes.

Erik Mørk Andersen var med som hjelpemann på en trailer. 37-åringen var tidligere dømt for brannstiftelser i Danmark. Han døde selv på lugar 530 på «Scandinavian Star». Det skal allerede dagen etter brannen ha blitt klart at en opplagt moduskandidat hadde vært om bord i skipet der brannen tok 159 liv.

Måtte rygges ombord
Tidligere påtaleleder Nicolai Bjonness sier til «Brennpunkt» i et intervju fra 2000, at flammene kommer opp trappen fra arnestedet ved lugar 219 rett etter at Erik Mørk Andersen er kommet opp fra samme trapp.

– Det kommer en, og kun en, opp trappen midtskips. Like etter kommer den enorme varmeutviklingen, sier Bjonness til «Brennpunkt».

Ingenting av dette beskrives av vitnene som trekkes frem som de viktigste i politiets rapport om Erik Mørk Andersen.

Han bodde i lugar 530, noen meter ned i styrbord korridor fra resepsjonen. Ingen vitner sier at de har sett ham forsvinne ned eller komme opp trapper.

Arnstedene for de to brannene den-

Se hvor mistenkte Erik Mørk Andersen ble sett av vitner

23.00 til 01.35: TIL OG FRA I BAREN

Klokken 23.00 observeres Erik Mørk Andersen for første gang i baren. Kommer trolig fra restauranten sammen med Torben Porsborg, sjåføren på lastebilen.

Et vitne legger merke til ham fordi han røyker mye. Han er til og fra flere ganger. Bartenderen kjenner ham fra tidligere reiser. Mørk Andersen spanderer cola på to unge kvinner. De liker ikke oppmerksomheten.

Bartenderen beskriver Andersen som i godt humør og ikke preget av å ha blitt avvist. Bartenderen sier i politiavhør at dansken er hyggelig fyr, inntrykket etter tidligere møter er positivt.

Siste observasjon i baren er 01.35.

22.00 til 01.55: FREM OG TILBAKE I TVERRKORRIDOREN

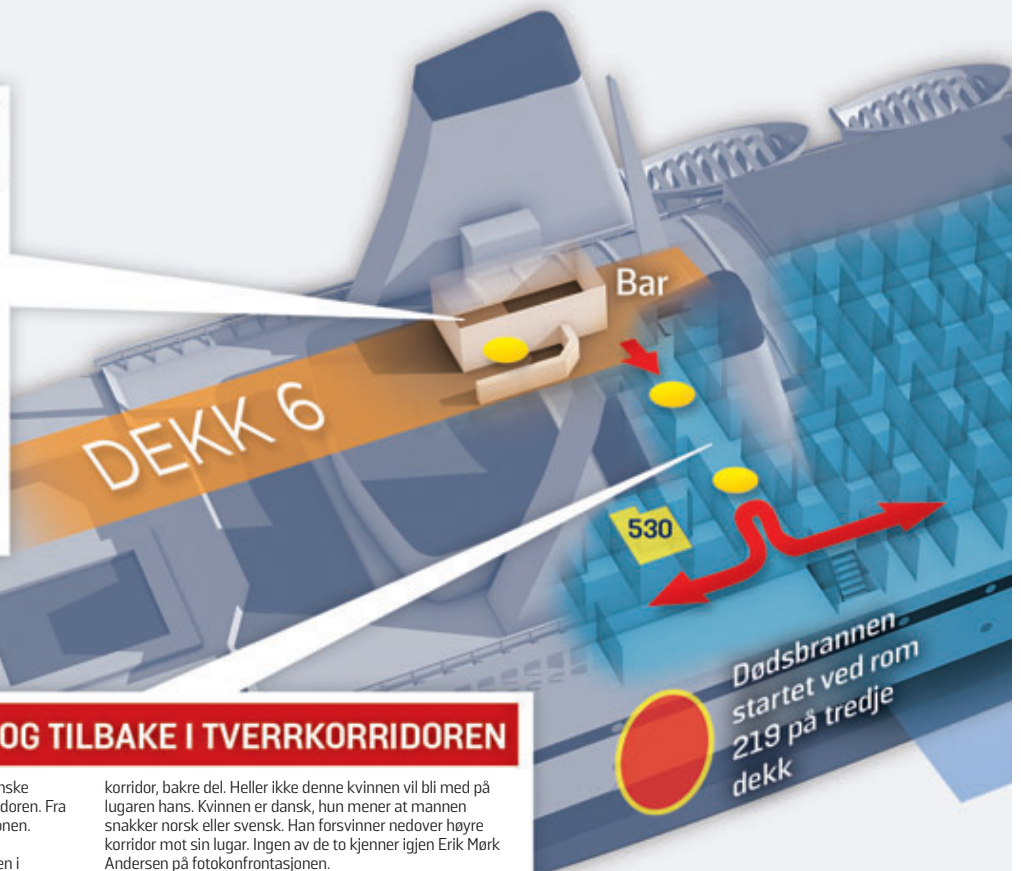
Erik Mørk Andersen spanderte cola på to unge, danske kvinner. De legger seg på hver sin benk i denne korridoren. Fra 01.55 og 02.00 er den ene på toalettet ved resepsjonen.

Mørk Andersen stanser foran den andre unge kvinnen i korridoren og sier at de godt kunne sagt takk for colaen selv om de ikke ville snakke med ham. Han kommer fra den fremre del av korridoren, fra den siden der resepsjonen ligger. Han fortsetter nedover korridoren, i retning lugarene.

Når venninnen kommer fra toalettet, går den andre kvinnen dit. Igjen er mannen i korridoren, han kommer fra venstre

korridor, bakre del. Heller ikke denne kvinnen vil bli med på lugaren hans. Kvinnen er dansk, hun mener at mannen snakker norsk eller svensk. Han forsvinner nedover høyre korridor mot sin lugar. Ingen av de to kjenner igjen Erik Mørk Andersen på fotokonfrontasjonen.

I denne perioden ca ti minutter før brannen starter, er også en annen mannlig passasjer nede i sin lugar i noen minutter. Han sier i avhør at han snakket med en av de to unge kvinnene da han passerte forbi dem i korridoren på vei tilbake til sitt reisefølge i baren. Mannen er norsk.

HAM TENNEN PÅ

ne natten, er lenger ned i skipet enn resepsjonen.

Bartenderen, resepsjonisten og fire kvinnelige passasjerer er politiets kronvitner. De ansatte kjenner ham fra tidligere turer.

Anne Stine Sæther

Øystein Larsen-Vonstett

Politiets påtaleleder Nicolai Bjonness er enda sikrere.

– Jeg er ikke i tvil om at Erik Mørk Andersen ville blitt dømt, sier han til NRK «Brennpunkt».

Dette sier politiets viktigste vitner ifølge etterforskningsrapporten:

Ikke i tvil

Vitner har sett ham ankomme fergen. Traileren måtte rygges om bord, det var kaos. Ansatte ser ham i baren og i resepsjonen. Fire kvinner ser ham i timene før brannen i baren, resepsjonen og i tverrkorridoren like ved hans egen lugar.

Et av vitnene kjenner ifølge politiets rapport igjen dansken «som type» på et bilde. Men ingen av de tre andre passasjerene gjenkjenner ham ved fotokonfrontasjonen. Likevel er politiet sikre på at det er Erik Mørk Andersen kvinnene har sett.

■ **En kvinne ser en mann flere ganger i resepsjonen mellom klokken 00.30 og 01.25. Hun avslår å bli med til hans lugar. Politiet mener hennes beskrivelse av personen passer meget godt på Andersen.**

■ **En annen kvinne mener også hun ser dansken i resepsjonen flere ganger. Hennes tidspunkter får politiet ikke til å stemme. De mener klokken hennes kan gå 40 minutter for sakte. Hun**

har også sett Mørk Andersen i baren. Det er hun som kjenner ham igjen «som type» på et bilde.

■ **Bartenderen ser ham, men er usikker på klokkeslettene. Det er så mye å gjøre. Han kan ikke si sikkert om og eventuelt når dansken forlot baren.**

■ **To unge, danske jenter prøver å sove i en sofa i korridoren nærmest resepsjonen. En mann vil ha dem med på rommet. En av kvinnene sier at han snakket norsk eller svensk. Både hun og Erik Mørk Andersen er danske. Politiet mener likevel det er Mørk Andersen hun har snakket med.**

■ **En av de unge kvinnene mener ifølge politiet at hun ser mannen foran seg i korridoren på styrbord side mellom klokken 02.05 og 02.15. Hun ser**

ikke ansiktet hans, men reagerer på at «mannen er overalt». Kvinnen gjenkjennte ham ikke ved fotokonfrontasjonen.

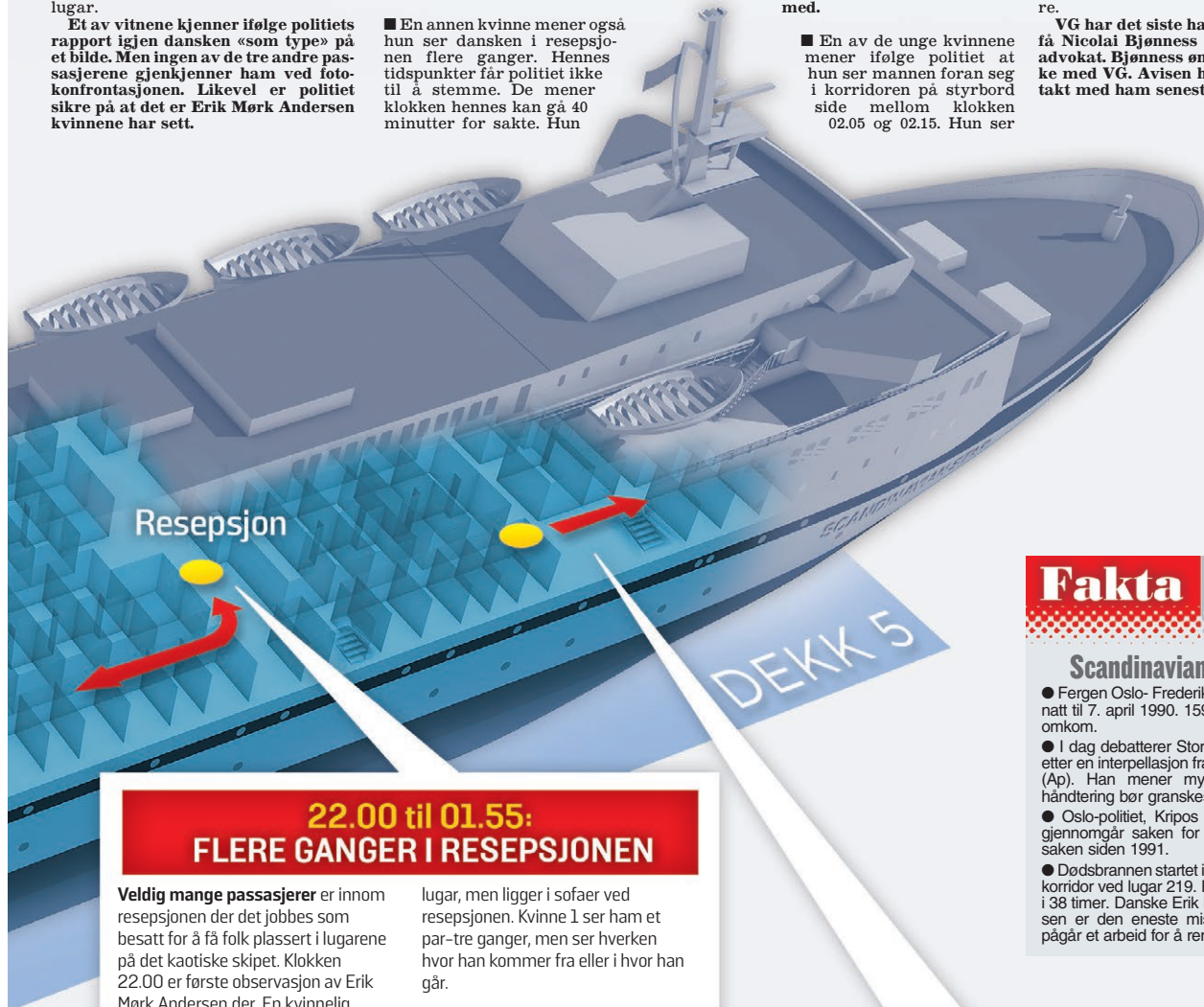
Politiet mener det er Mørk Andersen hun har sett.

Nicolai Bjonness var sentral i ledelsen av etterforskningen i 1990. Han slår fast overfor «Brennpunkt»:

Utelukker andre

– Det er han og ingen andre som er observert gående ned i båten når ingen har noe der å gjøre. Det er et byggefelt. Kun én går ned der. Vi har spurt folk så mye. Vi kan utelukke at det var flere.

VG har det siste halve året forsøkt å få Nicolai Bjonness i tale. Han er nå advokat. Bjonness ønsker ikke å snakke med VG. Avisen har hatt SMS-kontakt med ham senest denne uken.

22.00 til 01.55: FLERE GANGER I RESEPSJONEN

Veldig mange passasjerer er innom resepsjonen der det jobbes som besatt for å få folk plassert i lugarene på det kaotiske skipet. Klokken 22.00 er første observasjon av Erik Mørk Andersen der. En kvinnelig ansatt kjenner ham fra tidligere reiser.

Han er tilbake før midnatt. Nattevakten avslår en drink han vil spandere. Dansken kjøper VG, sier god natt og går i retning lugaren.

To kvinner ser han i resepsjonen mellom 00.30 og 01.55. De har ikke

lugar, men ligger i sofaer ved resepsjonen. Kvinne 1 ser ham et par-tre ganger, men ser hverken hvor han kommer fra eller i hvor han går.

Kvinne 2 avviser å bli med ham på lugaren. Når hun ser ham for andre gang, kommer han fra den bakre del av korridoren på høyre side av fergen.

Der ligger hans lugar. Han ser seg rundt i resepsjonen før han snur og går tilbake. Ingen av kvinnene kjenner igjen Mørk Andersen på fotokonfrontasjon.

Fakta

Scandinavian Star

- Fergen Oslo-Frederikshavn brant natt til 7. april 1990. 159 mennesker omkom.
- I dag debatterer Stortinget saken etter en interpellasjon fra Jan Böhler (Ap). Han mener myndighetenes håndtering bør granskes.
- Oslo-politiet, Kripos og Økokrim gjennomgår saken for første gang siden 1991.
- Dødsbrannen startet i en ubebodd korridor ved lugar 219. Fergen brant i 38 timer. Danske Erik Mørk Andersen er den eneste mistenkte. Det pågår et arbeid for å renske ham.

CA 02.10: MANN SETT PÅ VEI FREMOVER I KORRIDOREN

Politiet mener at det er dansken som blir observert av en av de danske unge kvinnene. Hun ser en mann foran seg ved lugar 503 og sier at hun tenker: Han igjen! Han er overalt. Kvinnen ser ikke ansiktet hans. Hun gjenkjennte ikke Erik Mørk Andersen på fotokonfrontasjonen.

Scandinavian Star

HÅP: Jan Harsem reddet seg ut av det brennende skippet med sønnen Halvor (t.v.), som da var 1 og et halvt år. Bak de to henger et bilde malt etter et fotografi som var trykket i det danske Ekstra Bladet etter fergebrannen. Bildet er tatt i forbindelse med en tidligere VG Helg-reportasje. Foto: LINE MØLLER

TROR ENDELIG PÅ GRANSKING

Av ANNE STINE SÆTHER og TIM PETERS

Jan Harsem tok sønnen Halvor på armen og rømte ut av «Scandinavian Star», rett etter sin gravide kone Christine. Hun var blant de 159 som mistet livet. Han har aldri gitt opp å lete etter svar.

– Jeg kan ikke skjønne annet enn at det blir vanskelig å trekke seg nå, sier Harsem etter å ha hørt debatten mellom Aps Jan Bøhler og justisminister Anders Anundsen (Frp) i Stortinget i går.

– Åpenheten og signalene er sterkere enn før. For meg er det sterkt å høre hvordan behovene for å gi riktige og gode svar blir vektlagt. Jeg følte meg mer ensom fem år etter brannen enn nå, 23 år etter, sier Harsem.

Jan Bøhler ønsker at myndighetenes håndtering av «Scandinavian Star»-saken granskes.

Det avviser ikke justisministeren, men han vil vente på politiet som er midt i et arbeid som på nyåret kan føre til at

etterforskningen blir gjenopptatt.

– Jeg tar ikke stilling til en eventuell granskning nå. Det vil være feil i forhold til politiet. Når politiet har bestemt seg, bør Stortinget ta de nye opplysningene i saken med seg og ta en konkret vurdering om hva som bør gjøres, sier Anundsen.

Vil ha opprydning

Justisministeren mener det er to alternativer: En granskningskomisjon nedsatt av regjeringen eller granskning med mandat fra Stortinget.

– Hva er du nysgjerrig på i denne saken?

– Det vil jeg ikke komme inn på nå. Men den rører ved

MORDBRANNEN: Natt til 7. april 1990 brant passasjerfergen «Scandinavian Star» mellom Oslo og Frederikshavn. Det ble slept til Lysekil i Sverige. Foto: TOR ARNE DALSNES, NTB SCANPIX

meg. Mange bærer preg av denne saken fortsatt og det har jeg stor respekt for.

Jan Bøhler mener Stortinget har lagt til grunn feil opplysninger ved tidligere behandling og at det nå må ryddes opp.

– Stortinget har blant annet i en stortingsmelding utpekt

til mangelen på bevis og bør ikke bli stående. Det er også flere andre premisser som er kommet fra regjeringens system som har vært viktige for behandlingen saken har fått. Stortinget ble blant annet tidlig informert om at eierforholdet var avklart. Det er det ikke, sier Bøhler.

Møter politiet

I dag møter «Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star» ledelsen ved Oslo politidistrikt for å oppdateres på arbeidet som gjøres sammen med Økokrim og Kripos.

– Vi er veldig positive til signalene fra Stortinget. Jeg tror på full ny politietterforskning og granskning som backup, sier Terje Bergsvåg som er nestleder i Stiftelsen.

» Jeg følte meg mer ensom fem år etter brannen enn nå, 23 år etter.

Jan Harsem, pårørende

Scandinavian Star

FLERE TITALLS
REDNINGSMENN
ALDRI AVHØRT OM
DØDSBRANNEN:

”Merkelig at aldri lurte på

Av ANNE STINE SÆTHER og ØYSTEIN LARSEN-VONSTETT

LYSEKIL/GÖTEBORG (VG) Stig Larsson var om bord i den brennende fergen *Scandinavian Star* i 16 timer. I 23 år har han lurt på hvorfor politiet ikke var interessert i hva han observerte.

Flere titalls brann- og redningsfolk som deltok i redningsarbeidet på fergen katastrofedagen 7. april 1990, er aldri avhørt av politiet. 159 mennesker omkom. 134 var norske.

Nå krever etterlatte og overlevende svar.

– Det er et press fra de berørte nå på få oppklart hvem som satte fyr på skipet. Det er svært godt dokumentert at man ikke har det etterforskningsmaterialet som skal til, sier Jan Harsem som leder støttegruppen.

Merkelig

I går ble etterlatte og overlevende informert om den nye utviklingen i saken. Politiet bestemmer seg ved nyttår om det skal åpnes ny etterforskning. Signaler etter torsdagens Stortingsdebatt tyder på at det går mot en bred grans-

king av myndighetenes håndtering av saken.

Stig Larssons navn finnes i politiets materiale, men han er aldri avhørt.

– Det er ikke sikkert jeg hadde svar på noe som var viktig. Men jeg var der i mange timer og jeg synes det er merkelig at politiet aldri lurte på hva jeg så, sier den pensjonerte kystvaktsskipperen til VG.

Heller ikke et stort antall røykdykkere er avhørt. Blant dem er minst 25 fra Göteborg i tillegg til flere andre grupper svenske og norske brannmenn. VG har snakket med åtte av svenskene. Tre av deres ledere forklarte seg for po-

liti og sjørett.

De menige røykdykkere så brannutviklingen på nært hold fra posisjoner nede i de trange korridorene og kom i puljer fra 05.30 om morgenen. De kunne ha kastet nytt lys over noen av uløste gåtene rundt «Scandinavian Star»:

Ustabilt

Stig Larsson ville ha fortalt politiet om hvordan han kommuniserte med kaptein Lenart Nordgren på *Stena Saga* om lensing av fergen.

– Han var skadestedsleder og sa at skipet tålte 12 graders krenning. Jeg stanset slukkingen ved 6 grader for å få ut

vann. Skipet var ustabilt. Jeg måtte tenke på brannmannskapenes liv og helse, sier Larsson.

Dermed ble brannmenn som lå klare til å angripe flammene inne i de glovarme korridorene, kalt tilbake. Mange forsto ikke hvorfor og diskuterte det seg imellom.

Det har i mange år blitt påstått at det ble manipulert med brannslukking og lensing for å brenne ut «Scandinavian Star» mest mulig. Problemet skal ha vært at skipets pumper ikke kunne pumpe og lense samtidig. Dette var maskinsjefens påstand som han redegjorde for i sjøforklaringen. VG har ikke fått andre til

VENTET LENGE: Stig Larsson ble om bord på den brennende fergen for å spare kollegaen for synet av de døde barna. Opplevelsen satt i i mange år, sier han. Foto: ANNE STINE SÆTHER

LUFTEL: Kooyer ble etter nøye vurderinger, knust for å få ned temperaturen og for å få ut damp og røyk, forteller Henrik Sjøstrand t.v. og Ola Lie i Göteborgs Redningsetat. Foto: ANNE STINE SÆTHER

- MÅ INKLUDERES I POLITIETS ARBEID
Branneksperter mener røykdykkernes opplysninger bør være interessante for politiet.

- At de knuste en rekke ruter i lugarseksjonene og at det glødet bak veggplatene, bør absolutt inkluderes i en ny undersøkelse, sier tidligere sakkyndig for «Scandinavian Star»-granskningen Kjell Schmidt Pedersen.
 - Samtidig mener vi at en grundig undersøkelse av det kraftig bøydde oljerøret og den såkalte hydraulikkbrannen er det viktigste å ta tak i, sier den tidligere Sintef-direktøren.
 Professor emeritus Bjørn Magnussen mener brannfolkens beskrivelser og det omfattende bildematerialet VG publiserte onsdag, kan bidra til forståelse av brannforløpet.
 - I dette materialet finnes fornuf-tige vurderinger og observasjoner av tilsynelatende kompetente personer, sier han.
 Magnussen mener det kan brenne i 38 timer om bord på et skip uten at det antennes nye branner. Kraftig oppvarming av de mange stålkonstruksjonene kan gi brannspredning over store avstan-der.

Violensom varme

Olle Wennström var en av få brannbefal i Norden som hadde erfaring med store skipsbranner i 1990. Han ble flydd ut til «Scandinavian Star» bare timer etter at dødsbrannen.
 - De brannene som blusset ved kai i Lysekil, mener jeg skyldes enten en overtenning fordi varmen spredde seg i skipets stålkonstruksjoner eller normal brannspredning som man også kan se ved en husbrann, sier branningeniør Olle Wennström.
 - Når varmen går i stålet, kan brannen spre seg oppover, nedover og sideveis. Det var voldsomt varmt i skipet og stålkonstruksjonen leder varmen, uavhengig av brannrør og brannvegger, sier han til VG.

t politiet hva jeg så

Foto: TOR ARNE DALSNES, NTB SCANPIX

å bekrefte at dette vare et problem.

Det er også hevdet at tre av mannskapene knuste kooyer for å tilføre mer luft for nye ildspåsettelsler. Dette skal ha blitt gjort for å få mer utbrenning og større forsikringsutbetalinger. Dette har «Scandinavian Stars» maskinsjef Heinz Steinhauser blankt avvist overfor VG.

Knuste ruter

En rekke røykdykkere forteller nå til VG at de knuste ruter både i lugarer og restauran-ten.

- Vi knuste kooyer for å få ut varme. Midt på fartøyet, der

det ikke var så mange døde, krøp vi inn i lugarene og slo ut ruter. Det gjorde vi på begge sider av skipet, sier Ola Lie som ledet et av røykdykkerlagene.

- Jeg knuste på et tidspunkt ruter med en øks jeg hadde med meg, sier hans kollega Henrik Sjøstrand.

- Vi knuste ruter i flere lugaravdelinger. Jeg har aldri opplevd høyere temperatur i noen brann, sier røykdykker Ulf Liw som jobbet fra 11.30 til klokken 21.30.

De fleste av brannmannskapene VG har snakket med, beskriver en enorm hete i stålveggene på skipet.

- Ved et tilfelle slo jeg øksen

i veggen. Bak veggpanelet var det så varmt at det glødet. Det brant i isolasjonen, forteller Jan-Olof Sandström.

Brannmannskapet tror at den ekstreme varmen i skipets stålkonstruksjon, bidro til det mystiske brannbildet.

- Det var så varmt at det brant gjennom både drakten og støvlene. Jeg underviser nå i slukning av skipsbranner og bruker «Scandinavian Star» som eksempel på hvor annerledes brannspredning er om bord i et skip. Det er slik det kan gå når det brenner i en stålkonstruksjon som dette, sier Leif Andrén.

-Vi må stille oss spørsmål om metodevalget. Kanskje

var det ikke riktig å slå ut rutene. Trøsten er at menneskene som omkom hadde vi uansett ikke kunnet redde, sier Ola Lie.

Han mener manglende erfaring med skipsbranner gjorde at brannen på fergen ble forsøkt slukket med samme taktikk som ved leilighetsbranner.

- Vi var også altfor få til å få kontroll. Vi var dimensjonert for å slukke branner i leiligheter, forteller Ola Lie og legger til:

- Jeg er overbevist om at det ikke var noen som «løp» rundt på skipet og tente på nye branner.

ENGASJERT: Stortingsrepresentant Jan Böhler (Ap) er i ferd med å få de andre partiene med seg i kravet om granskning av myndighetenes håndtering av brannkatastrofen. Jan Harsen (LH) sendte sitt granskingskrav til justisministrene i Norge, Sverige og Danmark. Foto: ESPEN BRAATA

«Scandinavian Star»: Undersøkelse til en million kan løse gåten

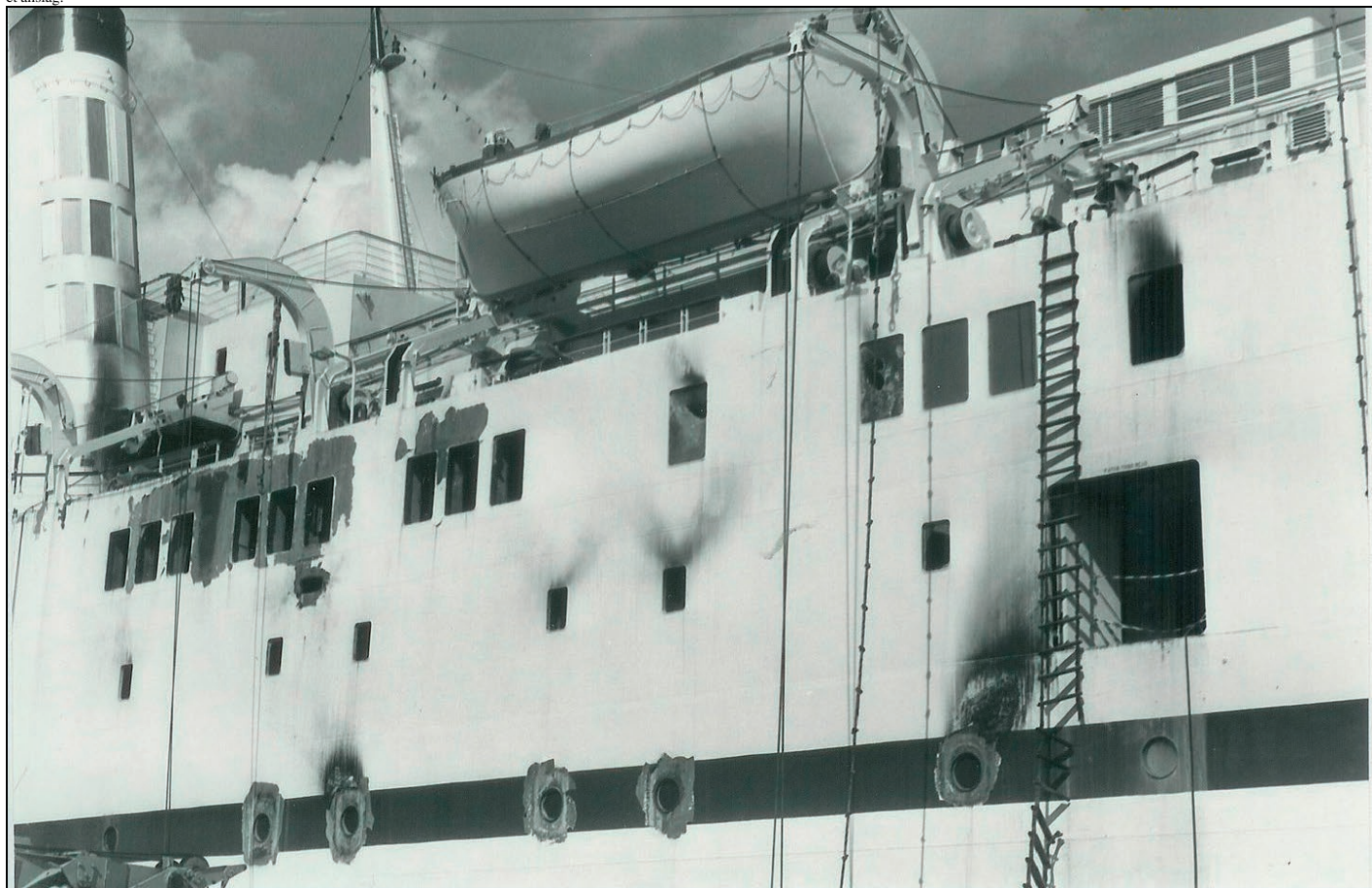
Ved å benytte avansert dataeteknologi mener de tidligere brannsakkyndige i «Scandinavian Star»-saken at de kan avdekke om et mystisk oljerør ble sabotert etter at den mistenkte brannstifteren beviselig var død.

Av Øystein Larsen-Vonstett , Anne Stine Sæther , Sigrid Helene Svendsen , Tim Peters , Rune Thomas Ege

- Vi har laget et forslag til hvordan vi forhåpentligvis kan klare å sette en strek i den saken her. Nå ble det jo gjort den gangen også men verden har gått fremover. I dag rår vi over hjelpemidler som er på et helt annet nivå. Man kan få mer ut av det samme regnestykket i dag enn vi kunne da, sier den tidligere Sintef forskeren Øystein Meland til VG.

Han har sammen med tidligere direktør ved Sintef, Kjell Schmidt Pedersen utformet tilbudet om en ny undersøkelse. Der anslår de forsøkene til å koste mellom 800 000 og en million kroner. Meland presiserer at beløpet er et anslag.

Flere spørsmål

Tidligere i dag gikk de ut i VG og sa at de mente den 23 år gamle brannen må [granskes på nytt](#). Etterlatte sier til VG at [etterforskningen åpenbart har vært for dårlig](#).

Brannen som kan løse en del av de mysteriene som fremdeles lever rundt skipet er en hydraulikkoljebrann som oppstår utenfor lugar 315, hele 12 timer etter at den mistenkte brannstifteren, Erik Mørk Andersen, er død.

Et hydraulikkoljerør er knekt i koblingen og har fått en kraftig utbøyning. De langt tynnere rørene rundt er tilsynelatende uskadd.

I denne korridoren raste dødsbrannen rundt klokken kl. 02.15 om natten. I og med at det kun er tynt laminat i vegger og tak i tillegg til et tynt gulvteppe er det ifølge de tidligere sakkyndige tvisomt om dette i seg selv kan bidra til å holde brannen i gang i et halvt døgn.

BILDESERIE: Dødsskipets historie

De vil undersøke om en ulmebrann i sengemadrassene i de tilstøtende korridorene kan være årsaken til den kraftige oppblussing av brannen flere timer senere da hydraulikkolje rant ut i korridoren.

De vil også finne ut om lugarvindene i korridoren kan ha blitt knust som følge av temperaturen. Dette kan i så fall være verdifull informasjon. I dag er teoriene enten at mannskapet selv knust rutene eller at det ble gjort av brannfolkene. Mannskapet skal ha ifølge stiftelsen ha gjort det for å gi næring til en brann de selv har påtent. Brannfolkene skal ha gjort det som et ledd i slokningsinnsatsen for å luften ut branngasser og liknende.

Datasimulering

I sitt tilbud forskerne følgende modell for å finne ut av om forholdene for en ny oppblussing av brannen hele 12 timer senere kan ha vært til stede.

«Datisimulering kan anvendes for å gi svar på dette spørsmålet. Flere trinn i det foran beskrevne scenariet må kontrolleres og flere simuleringer må utføres med utgangspunkt i flere utgangstemperaturer etter slukkeinnsats. Er nedkjølingen så stor at en brann er umulig eller lite sannsynlig? Et annet spørsmål i neste omgang er om hydraulikkoljebrannen er av en slik karakter at glasset i kooøyene ødelegges av temperaturspenninger.»

De åpner også for å utvide modellen for å kunne gi svar på andre spørsmål rundt den mystiske brannen.

- Utvider vi dette prosjektet noe vil forhåpentligvis gi svar på de fleste tekniske spørsmålene i forbindelse med den såkalte hydraulikkoljebrannen. Samtidig er det ikke snakk om noen voldsomme summer for dette. Jeg vil tro disse undersøkelsene vil holde seg rundt de rammene vi skisserer i vårt brev til Støttegruppen for Scandinavian Star, sier Meland til VG og legger til:

- Fra et faglig ståsted hadde det selvsagt vært interessant å gjøre det samme med de såkalte følgebrannene også.

Sendt til Justisdepartementet

Dette tilbudet ble videreformidlet til både Næringsdepartementet og Justisdepartementet i slutten av april i år.

«Departementet har innhentet bakgrunn for å komme frem til et svar. I og med at brevet også er stilet til de øvrige skandinaviske regjeringer gjenstår en konsultasjon med disse lands regjeringer før svaret kan avgis.» svarer kommunikasjonsrådgiver Tonje Torsgard i justisdepartementet i en epost til VG.

- Positivt

Nestleder i Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen på Scandinavian Star, Terje Bergsvåg, er positiv til prosjektet.

- Det er selvsagt positivt at det kan bli gjort nå men samtidig er det svært kritikkverdig at dette ikke har blitt foretatt den gangen. Dette var jo nettopp den type undersøkelser som burde vært foretatt i 1990, ikke det en-sides notatet som de sakyndige brukte på dette røret den gangen, sier han til VG.

(VG NETT - 08:13 29.08.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

De uløste gåtene etter «Scandinavian Star»-katastrofen

159 mennesker døde da «Scandinavian Star» brant. Spørsmålene rundt katastrofen og etterforskningen av den har blitt flere for hvert år som har gått.

** Den ukjente brannstifteren ** Det uklare eierskapet ** Den underlige dødsbrannen ** Det ødelagte oljerøret

Av Øystein Larsen-Vonstett , Anne Stine Sæther , Tim Peters , Rune Thomas Ege , Sigrid Helene Svendsen

Onsdag gikk fire av de mest sentrale sakkyndige i etterforskningen av brannen på skipet ut og [ba samlet om at den](#) etterforskes på nytt.

I 23 år har [overlevende og pårørende](#) etter mordbrannen på «Scandinavian Star» spurt seg: Hva skjedde egentlig den skjebnesvangre aprilnatten i 1990? Er riktig gjerningsmann pekt ut - eller var etterforskningen så mangelfull at kun en ny og grundig etterforskning kan gi de riktige svarene?

Anders Giæver kommenterer:[De andre brannene](#)

Saken har flere ganger blitt begjært etterforsket på nytt. Riksadvokatene i Norge og Danmark har avslått hver eneste gang.

I april i år kom det nok et [krav om ny etterforskning](#), signert en ekspertgruppe som har gransket mordbrannen. Saken ligger nå på [bordet hos Oslo-politiet](#).

Konklusjonen er ikke klar - og flere sentrale spørsmål er i manges øyne fortsatt like ubesvart som de var for 23 år siden.

Hvem tente på?

Den eneste personen som norsk påtalemyndighet har mistenkt for å ha tent på dødsbrannen, døde selv i brannen. Dette var den 37 år gamle lastebilsjåføren Erik Mørk Andersen.

Mørk Andersen, som var dømt for flere brannstiftelser tidligere, ble funnet død på lugaren sin etter dødsbrannen på Scandinavian Star. Ifølge den offisielle granskningen døde han før klokken 02.45 - bare en drøy halvtime etter at dødsbrannen startet.

VGTV: Mistet fem i «Scandinavian Star»-brannen: - Sorgen slipper aldri taket

En manglende toalettrull på lugaren hans, en nedrevet branninstruks i Mørk Andersens bag og et VG i restene på et arnested, er blant de svært få tekniske «bevisene» politiet har.

Mørk Andersen skal ifølge resepsjonisten om bord ha kjøpt VG av henne tidligere denne dagen.

Ingen vitner har observert ham ved arnestedet. Både etterlatte, sakkyndige og flere eksperter har i årene som fulgte ment at bevisene mot Mørk Andersen ikke holder - og at etterforskningen ikke har vært grundig nok til å utelukke andre gjerningsmenn.

Hvem eide skipet?

Det er fortsatt vanskelig å slå fast hvem som eide skipet da brannen startet.

Den antatt ansvarlige rederen, Henrik Johansen, ble dømt til seks måneders fengsel som eier. Det samme ble direktør i nettverket av selskaper han kontrollerte, Ole B. Hansen.

De overtok ifølge papirene «Scandinavian Star» fra amerikanske Sea Escape bare syv dager før dødsbrannen brøt ut.

I skipsregisteret på Bahamas sto imidlertid dansk-amerikanske Niels-Erik Lund svart på hvitt oppført som «managing owner» da skipet brant.

Først 30. august i 1990 endres registreringen på Bahamas og Lunds navn fjernes. Oppføringen tilbakedateres til 5. april - to dager før katastrofen.

Men heller ikke nå er det Johansen eller Hansen som er «managing owner». Det er greske Athanassi Yannoulatos som skrives inn.

- Det har jeg aldri hørt om. Dette er ukjent for meg. Jeg har aldri vært ansvarlig reder, sa Yannoulatos til Bergens Tidende i 2000.

Etterlatte mener de på grunn av dette kaoset først på siste del av 90-tallet skjønnte hvor klart eierskapet egentlig var på papiret - og hvor lite dette ble undersøkt.

Lund var konsulent for og styremedlem i det amerikanske selskapet Sea Escape. Han organiserte ifølge ham selv bare selve salget av «Scandinavian Star» til Johansen - og hevder han ikke hadde noen videre rolle i driften av skipet.

Selskapet har også på det mest bestemte nektet for at de faktisk eide skipet da det brant.

Politiet avhørte aldri Lund om saken og Sea Escape ble ikke del av [rettssaken i Danmark](#). Konspirasjonsteoriene rundt Johansen, Hansen og Lund har kokt siden. Ingen av de tre har overfor VG ønsket å kommentere dem nå.

«Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen på Scandinavian Star» kom med sin ekspertrapport i april 2013. De mener forsikringssvindler er det klart mest sannsynlige motivet for brannen. De mener flere medlemmer av mannskapet om bord sannsynligvis antente eller forsterket den.

Uten å ha oversikt over eierskapet er det vanskelig å se hvem som i så tilfelle ville ha motiv for å beordre mannskapet til noe slikt.

Det har ikke blitt fulgt opp grundig hvor mye av forsikringssummen som faktisk ble utbetalt og hvem som endte opp med hvor mye av pengene.

VGTV: «Scandinavian Star is on fire!» - de første nødandropene

Hva med de andre brannene?

Dødsbrannen som i løpet av 30 minutter tok 158 menneskeliv, startet ved 02-tiden natt til 7. april. Senere døde ytterligere en person av skadene. 12-13 timer etter startet en voldsom brann i skipet utenfor 315-lugaren om bord.

Ytterligere 12 timer senere blusset nye voldsomme branner opp som ødela både broen, restauranten og hele fronten av skipet. Scandinavian Star brenner altså fra klokken 02 natt til lørdag 7. april til den blir erklært slukket 38 timer senere.

Av dette har de branntekniske ekspertene etterforsket knappe 90 minutter. Deres mandat slutter idet kaptein Hugo Larsen forlater «Scandinavian Star» og blir reddet over i Stena Saga, klokken 03.20.

Brannene oppsto med mange timers mellomrom flere steder på det store skipet.

Flere eksperter mener man står overfor selvstendige, antente branner på forskjellige deler av skipet. Politiet har på sin side tidligere konkludert med at det kun er snakk om følgebranner.

Det ødelagte øljerøret

En av brannene som herjet lenge etter at den antatte gjerningsmannen var død, er brannen i den såkalte 300- korridoren (utenfor lugar 315). Her ble det oppdaget at et rør hadde bøyd seg kraftig, og at det kan ha lekket 400 liter hydraulikkolje fra dette røret.

Sakkyndige som på oppdrag fra politiet undersøkte skipet i 1990 [mener i dag at](#) konklusjonene om brannen ikke henger på greip, og at det neppe kan være snakk om en følgebrann.

Det eksisterer en begrenset, halvannen sides rapport om det bøyde hydraulikkoljerøret. Der konkluderes det med at brannen sannsynligvis er en følgebrann.

VGTV: Tidligere sakkyndig: - «Scandinavian Star»-brannen må granskes på nytt

Nå sier en av de sakkyndige bak rapporten at konklusjonen deres er [dratt for langt](#). Han sier videre at røret aldri er undersøkt med tanke på at det kan ha blitt begått en kriminell handling.

I den samme korridoren ble det også funnet sengerammer som stammer fra en av lugarene. Passasjerene som bodde i denne lugaren skjønner ikke hvordan sengene deres havnet der.

Et av spørsmålene som er blitt stilt i etterkant, er om sengene ble plassert der for å få disse til å brenne - og om noen med viten og vilje saboterte dette røret for å starte en massiv oljebrann.

Den underlige dødsbrannen

Dødsbrannen på «Scandinavian Star» raste i en enorm hastighet fra nederste bildekk, opp to «etasjer» via et trappeløp, deretter tvers over skipet, for så å stupe to dekk nedover, mot en åpen dør på bildekket.

Kombinasjonen av åpne branndører og over- og undertrykk, kan ha dratt brannen i opptil 60 km/t gjennom skipet. Men branner skal bevege seg oppover. Dette har fått en rekke eksperter til å undres.

Tidligere brigadesjef i Oslo Brannvesen Thor Kristiansen, kan ikke forstå at en brann kan oppføre seg som på katastrofefergen uten at den bevisst har blitt styrt nedover.

Han tror skipets kraftige bildekksvifter har blitt skrudd på for fullt for å trekke flammene og den dødelige røyken mot seg og spre brannen mest mulig.

Også Sintefs eksperter, som gransket dødsbrannen på vegne av granskingskommisjonen, har siden 2004 tatt til orde for at det bør undersøkes hvordan en brann plutselig skyter fart tvers over skipet og stuper ned flere etasjer for å slå ut på bildekket, gjennom en åpen brannør.

Denne brannøren skulle, som flere andre brannører, ha vært lukket om bord på skipet. Den stod spent opp med en kile. Også andre brannører var spent opp, blant annet med en bjelke.

Flere av de pårørende og etterlattes representanter har ønsket å få et faglig begrunnet svar på hvorfor brannen oppførte seg på denne måten.

De usynlige hjelperne

Tre av mannskapet ble flydd tilbake til det brennende skipet etter først å ha blitt evakuert. Oppgaven var å hjelpe brannmannskapene.

«De usynlige hjelperne» [kalte den svenske brannmesteren](#) Ingvar Brynfors dem.

Ifølge brannmesteren skal de ha sparket unna kiler som brannvesenet satt i dørene for å kunne dra brannslangene igjennom skipet.

Mannskapet selv har i sjøforklaringen ikke benektet at de sparket unna kiler, men forklarer at dette skyldes en profesjonell uenighet om hvordan slokningen skulle skje.

Mannskapet hevdet de ønsket å holde brannørene lukket for å kvele flammene. Den svenske brannmesteren forklarer at han ikke så de tre store deler av dagen. Mannskapet på sin side forklarer at de jobbet hele veien med lensing av skipet som utover dagen fikk en kraftig slagside.

Også de knuste lugarvindue mener Stiftelsen at mannskapene sto bak. Dette ble ifølge dem gjort for å gi nok næring til brannen.

VG har imidlertid vært i kontakt med Olle Wennström, en svensk branningeniør som var om bord på skipet som observatør. Han forteller at brannfolkene også knuste lugarvinduer for å luften ut branngasser.

Noe endelige avklaringer på hva disse tre fra mannskapet foretok seg de mange timene om bord, foreligger imidlertid ikke.

Tidligere sakkyndig: - «Scandinavian Star»-brannen må granskes på nytt

(VG NETT - 14:46 03.09.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

Maskinsjefen på «Scandinavian Star»: - Anklagene er absurde

HOLLYWOOD I FLORIDA (VG) I 23 år har maskinsjef Heinz Steinhausers navn dukket opp som et spøkelse i «Scandinavian Star»-saken.

Av Eirik Mosveen

For de overlevende og etterlatte etter mordbrannen som tok 159 menneskeliv har Heinz Steinhauser (56) vært en nøkkelfigur helt siden 7. april 1990.

Teoriene om at [skipet ble påtent](#) som en del av en omfattende forsikringssvindel, har aldri blitt lagt døde. Steinhauser er i løpet av årene blitt anklaget for å både ha tent på branner og ha forhindret brannmannskapene i å slukke dem.

SE GRAFIKK: [Mysteriet «Scandinavian Star»](#)

Fra Steinhauser selv har det vært stille. Frem til nå.

Det er Heinz Steinhauser selv som åpner når VG ringer på døren i den beskjedne, grå eneboligen som ligger i middelklassestrøk i kystbyen Hollywood, en halvtimes kjøring nord for storbyen Miami i Florida.

VGTV: [Nekter å svare på VGs spørsmål om «Scandinavian Star»](#)

Ingen har lyktes med å få en avtale med Steinhauser. Ikke vi heller. Han svarer hverken på brev, epost eller telefon. For mange av de pårørende er han blitt et symbol på den muren av taushet som har omsluttet katastrofebåtens mannskap og eiere.

- Hei. Mitt navn er Eirik Mosveen. Jeg kommer fra avisen VG i Norge, og jeg ser etter Heinz Steinhauser.

- Ja, og for hva?

- For å snakke om «Scandinavian Star».

- Trodde det var over nå

Heinz Steinhauser står fortsatt i døråpningen. Han virker oppriktig overrasket over besøket. Men han slenger ikke igjen døren. Han kommer heller ikke ut på trappen. Han blir stående å holde i dørhåndtaket.

- Jeg trodde dette var helt over nå. Jeg tror ikke det er noe mer for meg å si. Det jeg vet er at jeg ble klarert av norsk politi. Jeg viste dem alt hva jeg visste.

Sier han.

Men Steinhauser har mer å si da VG spør ham om beskyldningene som organiserte grupper blant de pårørende har rettet mot ham og mot eiere av skipet.

- Jeg har hørt om det, men jeg har aldri fulgt det opp. Jeg får nå og da en epost, men jeg ignorerer dem, fordi min advokat har sagt til meg at jeg ikke skal svare.

VGTV: [Derfor ønsker de «Scandinavian Star»-brannen gjenopptatt](#)

Steinhauser sier at han selv var med og forsøkte å slukke brannene som raste timene som fulgte etter dødsbrannen.

- Vi prøvde å slukke dem. Men brannmannskapene var redde på grunn av at båten krenget. Jeg sa: Ikke stopp! For hvis man stopper slukkingen vil vannet i brannrørene varmes opp, og bli til damp. Det var derfor skipet var som dette, sier Steinhauser og viser med hånden hvordan båten hadde slagside.

- Forsøkte å slukke brannen

Steinhauser forteller videre at han ikke bar klar over at etterlatte fortsatt jobber for [å få saken etterforsket på nytt](#).

- Nei, det var jeg ikke klar over. Husk, jeg brukte nesten et halvt år, frem og tilbake, sammen med hovedsakelig norsk politi på etterforskningen, jeg var også i Danmark. Jeg gikk gjennom alt som hadde skjedd mens jeg var om bord.

- *Ettersom årene har gått har disse gruppene fått mer og mer oppmerksomhet, og en av deres hovedteorier er at dette trolig er forsikringssvindler, og at eiereselskapet står bak denne brannen. Hvordan reagerer du på at de ser saken på denne saken på den måten?*

- Jeg kan egentlig ikke si noe særlig om det. Alt jeg vet, er at vi prøvde vårt beste for å slukke brannen.

- Så for meg alle ofrene

- Hvor stor innvirkning på ditt personlige liv har denne brannen hatt?

- Jeg kunne ikke jobbe på 10 måneder fordi jeg ikke klarte å sove. Jeg så for meg alle ofrene liggende rundt, jeg måtte gå over dem. Det var verst det første året.

VGTV: [Slik er VGs «Scandinavian Star»-dokument](#)

- Du tenker ikke så mye på brannen lenger?

- Tja, på en måte kommer du over det, du prøver å glemme, for livet går videre. Etter det har det skjedd andre ulykker på båter jeg har hatt ansvaret for, ingen heldigvis så alvorlige som «Scandinavian Star». Det er alltid forferdelig når du har mennesker som dør. Det har ikke skjedd igjen, men det har vært flere branner.

- Men det at så mange personer som er knyttet til denne katastrofen holder, kanskje til og med deg som person, eller andre medlemmer av besetningen, under mistanke for å ha stått bak brannen i første omgang, hvordan reagerer du på den beskyldningen?

- Det er en totalt feil beskyldning! Jeg ville aldri gjøre noe sånt.

- Synes du at disse beskyldningene er absurde?

- Etter min mening, er de absurde.

[HAR DU TIPS ELLER INNSPILL? KONTAKT VGS JOURNALISTER](#)

- **Konspirasjon for å få oppmerksomhet**

Han mener at brannene som oppsto om bord etter at dødsbrannen var slukket, er rene følgebranner. Et av de største mysteriene knyttet til mordbrannen i dag, er en brann som ble oppdaget på ettermiddagen 7. april, over 12 timer etter at mordbrannen hadde tatt 159 liv. Da var [den antatte gjerningsmannen allerede død](#).

ANDERS GLÆVERS KOMMENTERER: [De andre brannene](#)

Politiet konkluderte med at dette var en følgebrann. Ekspertene som gransket mordbrannen sier på sin side i dag at dette er høyst usannsynlig, og at et [hydraulikkoljerør kan ha blitt sabotert](#) for å øke skadeomfanget om bord.

Til VG sier Steinhauser i dag at han ikke kjenner til mistenken flere sakkyndige i dag har om mulig sabotasje av dette røret. Han tror at brannene som oppsto i etterkant av selve dødsbrannen kan skyldes at vinduer ble slått ut om bord i båten under slokningsarbeidet - og at det er snakk om følgebranner.

VGTV: [Ekspert slakter offisiell forklaring på brannforløpet](#)

- Det jeg vet er at det var branner. Vi hørte at vinduer i spiserommet skal ha blitt slått ut. Det bør man ikke gjøre - da re-starter du en brann.

- Noen hevder at denne historien, etter mer enn 23 år, er blitt mer som en konspirasjonsteori.

- Jeg kan bare se at det er en konspirasjon blant de ekspertene som vil få oppmerksomhet. Da jeg var sammen med politiet gikk vi gjennom alle ulike aspekter. Jeg fortalte at vi hadde lyktes med å demme opp for brannen i to små områder, særlig i byssa og i parfymebutikken. Jeg sa: La oss slukke brannen. Brennevinet brant.

- Men dere var tilbake på båten klokken ni om morgenen, og cirka 12 timer fremover, inntil båten kom til Lysekil. Og blant hovedanklagene er at det var i dette tidsrommet at nye branner oppstod?

- Det er absurd! Vi hjalp jo brannmannskapene, vi viste dem rundt!

- I disse 12 timene var du sammen med brannmannskapene, og jobbet tett med dem hele tiden?

- Ja. Vi kunne ikke gå inn i områdene hvor de var på grunn av røyken. Vi var en del inne på maskinrommet med dem, blant annet for å pumpe vann forskjellige steder i båten. Vi fant en luke høyt oppe i båten som ble lukket. Motoren gikk. Hovedmotoren fungerte fint.

Vet ikke hvem som eide skippet

- En av faktorene som har nøret opp under teorien om konspirasjon er at politiet aldri fant ut hvem som var båtens faktiske eier?

- Det kan du ikke spørre meg om, for det vet jeg ingenting om.

I dag jobber Steinhauser fortsatt for mannen som da brannen oppstå var oppført som «managing owner» i skipsregisteret, Niels-Erik Lund. Lund har senere avvist dette som en formalitet i forbindelse med eierskiftet av båten, og Lund har aldri vært en del av rettsoppgjøret.

BILDESERIE:[Dødsskipets historie](#)

Men de uklare eierforholdene har vært med og sørge for å holde teoriene om en eventuell forsikringssvindler i live.

- Mange rykter som går

Steinhauser sier at han ikke synes det er rart at pårørendegruppen har nektet å akseptere situasjonen.

- Det kan jeg forstå. Selvsagt ønsker de å få satt en endelig sluttstrek. Men jeg mener det er for mange rykter som går. Og mange vil ikke forstå. Man klarer ikke å, vil ikke, akseptere den enkle årsaken.

VGTV:[Slik så korridoren ut etter dødsbrannen](#)

- En av teoriene til de som tror at forsikringssvindler er motivet for brannen tror at dere i mannskapet ble veldig rike som følge av brannen.

- Jeg, en rik mann? Ha-ha. Det er det mest utrolig jeg har hørt om dette, sier han og ler enda mer.

- Hvordan har det vært å leve med denne historien i alle disse årene?

- Det er jo over nå. Det eneste som plager meg er at jeg nå og da får eposter med folk som ønsker intervjuer med meg. Alle plager meg med det. Men jeg sletter epostene.

- Mange av de etterlatte og overlevende kan kanskje tenke at grunnen til at du ikke vil la deg intervju er fordi du har noe å skjule?

- Min advokat har hele tiden vært helt klar: Ikke foreta deg noe når du får disse henvendelsene. Sånn er det.

- Og her kommer dere, og overkjører meg.

- Det beklager vi.

Steinhauser smiler.

- Eierskap aldri mitt anliggende

- Aktor fra 1990, Nicolai Bjønness, skriver i et innlegg at han gjerne ser at saken gjenopptas. Hva mener du om det?

- Jeg husker ikke alle detaljene lenger, da må jeg gå gjennom boken igjen, jeg har etterforskningsboken her huset. Men jeg kan bare si noe om de tingene jeg vet skjedde. Hvis man bare har funnet på en historie, kan du ikke huske den lenger. Det er umulig, særlig etter 23 år.

- For meg er det uklart om Sea Escape solgte skipet i sin helhet, eller om de fortsatt var partnere. Hvis du ikke betaler for hele skipet, så eier du det heller ikke fullt ut. Så den tidligere eieren kunne fortsatt vært en partner. Men dette vet jeg ikke. Det var aldri mitt anliggende. Og jeg vet ikke om noen kan finne ut av dette nå.

BAKGRUNN:[Politiet vil gå gjennom «Scandinavian Star»-brannen på nytt](#)

Han har liten tro på at en eventuell ny etterforskning av brannen vil gi flere svar.

- Om denne saken skal etterforskes, er opp til justismyndighetene i Norge. Jeg er ganske sikker på at da vil man få vite det samme som da man etterforsket saken første gang. Hvis de beordrer de involverte tilbake til rettssystemet, så kan jeg bare fortelle dem hva jeg vet. Og at anklagene er totalt absurde.

- Mener du at det ikke er mulig for folk å gjøre så grusomme ting?

- Alt er mulig, men jeg har aldri møtt folk som er sånn. Som kan gjøre noe sånt. Aldri i shipping eller andre steder. Det er ingen fornuft i det. Du setter deg selv i fare.

- Fordi du kan bli straffeforfulgt?

- Den juridiske siden er ikke viktigst, det er fordi sjansen er så stor for at du ikke overlever hvis du gjør noe sånt. Hvis jeg og sjefelektrikeren ikke hadde

startet brannslukking, og gjort det mulig for passasjerene å komme i livbåtene, så ville de aldri ha klart seg. I detalj er dette gjort rede for i etterforskningsboken. Det er bare å lese. Linje for linje. Alt står der. De som kommer med anklager skulle lest etterforskningsboken først.

Frykter ikke ny etterforskning

Steinhauser sier at han ikke synes det er rart at pårørendegruppen har [nektet å akseptere situasjonen](#).

- Det kan jeg forstå. Selvsagt ønsker de å få satt en endelig sluttstrek. Men jeg mener det er for mange rykter som går. Og mange vil ikke forstå. Man klarer ikke, og vil ikke, akseptere den enkle årsaken.

VGTV: [Mistet fem i «Scandinavian Star»-brannen: - Sorgen slipper aldri taket](#)

Han er ikke engstelig for konsekvensene dersom politiet bestemmer seg for å etterforske saken på nytt. Konklusjonen vil først foreligge rundt nyttår.

- Jeg har ingen frykt. Sjefsetterforskeren i norsk politi sa til meg den gangen: Det er ingen problemer med deg. Det er grunnen til at jeg er litt nølende til å gå inn i dette igjen. Hvorfor? For å starte alt opp igjen? Når jeg nå endelig har klart å glemme det, til en viss grad?

Stiftelsen: Sludder

Arne Steen, styreleder i Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star, fester ingen lit til det Steinhauser sier.

- Dette tror jeg ikke på et øyeblikk. Ut fra de observasjoner som er gjort om bord i båten og de vitneutsagn som foreligger, så er det veldig mye som peker i retning mot Steinhauser, mener han.

ANDERS GLÆVER KOMMENTERER: [En viktig seier](#)

Da etterforskningen ble henlagt i 1991, avviste politiet at det var andre personer som kunne mistenkes for brannen enn [den danske lastebilsjåføren Erik Mørk Andersen](#).

- Han var om bord og hadde anledning til å legge forholdene til rette for at brannene fikk slikt omfang som de gjorde, mener Steen.

Steen avviser at beskyldningene mot tyskeren er en konspirasjon blant ekspertene.

- Sludder, kaller jeg det.

(VG NETT - 08:18 04.09.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

Arvid advarte mot pyroman før dødsbrannen på «Scandinavian Star»

BREMANGER(VG) Arvid Rusten insisterte på at mannskapet skulle sette ut brannvakter på «Scandinavian Star». Få minutter etter brøt det ut en brann som tok 159 menneskeliv.

Av Sigrid Helene Svendsen, Vegard M. Aas, Mathias Jørgensen, Anne Stine Sæther, Øystein Larsen-Vonstett, Tim Peters, Rune Thomas Ege, Benjamin Ree og Kristoffer Kumar

Jeg er sikker på at brannen er påsatt. Dette kan skje igjen. Derfor bør dere få ut folk som kan gå rundt i korridoren ut over natten og passe på, sa Rusten til mannskapet ifølge hans egen politiforklaring.

Han var passasjer på «Scandinavian Star» og sammen med kameraten Kristen Blindheim var han reiseleder for fem barn. Alle skulle på bordtennisturnering i Danmark og to av dem var Rustens egne barn.

Oppdaget den første brannen

Rett før klokken 02.00 natt til 7. april 1990 oppdaget Rusten og Blindheim den første brannen på skipet.

[HAR DU TIPS ELLER INNSPILL? KONTAKT VGS JOURNALISTER HER](#)

Da tente noen på en bylt med sengetøy som lå i korridoren utenfor lugaren deres. Det var en mindre brann som gjorde liten skade, men Rusten fryktet at det ville skje igjen.

Da han og Blindheim hadde slukket brannen og mannskapet kom til, ba Rusten dem om å sette ut brannvakter. Han var sikker på at det kom til å ta fyr en gang til.

- Hvorfor var du så sikker på det?

- Det var intuisjon. Og det er klart at det ikke er noe sengeklær som tar fyr av seg selv ute i en gang. Det måtte bare være sånn. Jeg var sikker på det, sier Rusten til, VG 23 år etter fergebrannen.

Bare minutter etterpå, brøt den store brannen ut på skipet.

Mens Kristen Blindheim tok med seg guttene opp til dekk, løp Rusten ut i den røykfylte korridoren og dundret på døren til nabolugaren, hvor datteren og hennes venninner sov. Samme klarte de å flykte ut gjennom korridoren.

159 personer kom seg ikke ut av det røykfylte skipet i tide og omkom.

- Sikre på at det var påsatt

Rustens sønn Stian skulle være med på bordtennisturneringen, og var bare ti år da den dramatiske brannen skjedde. Han husker godt at faren var redd det skulle ta fyr igjen.

- Etter at de hadde slukket den første brannen så satt vi inne på lugaren vi guttene og ledelsen og vi bestemte oss for ikke å legge oss å sove. Vi var vel hundre prosent sikre på at dette var påsatt, sier han til VG.

- *Hvorfor det?*

- Det var egentlig så innlysende, med disse laknene. Du får en magefølelse på at det er noe som ikke stemmer. Og de som hadde ansvar på båten, at det ikke ble tatt mer på alvor, ble satt ut brannvakter. Vi satt egentlig alene inne på lugaren og ventet på hva som skulle skje videre, sier han.

Han tror at det er noe av grunnen til at de klarte å redde seg raskt ut da den andre brannen startet bare minutter etter.

Det førte også til at faren rakk å redde ut søsteren og resten av reisefølget, slik at alle berget livet.

Håper på gjenopptakelse

Nå håper både far og sønn at etterforskningen saken gjenopptas.

- Jeg tenker at dette her er en av de største tragediene i norsk rettshistorie i nyere tid. For oss så gikk det bra, alle ble reddet ut, men det er mange som ikke har fått et skikkelig svar fordi det har vært dårlig etterforskning. Hvis jeg skal være helt ærlig så forstår jeg ikke at de ikke kan ta en skikkelig etterforskning. De har fått lagt masse bevis på bordet fra et titalls eksperter fra skandinaviske land og allikevel så vegrer de seg for å ta det opp, sier Stian Rusten.

- Det er mange som sitter og aldri får slått seg til ro hvis de ikke får svar på hva som har skjedd med sine.

(VG NETT - 10:19 06.09.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

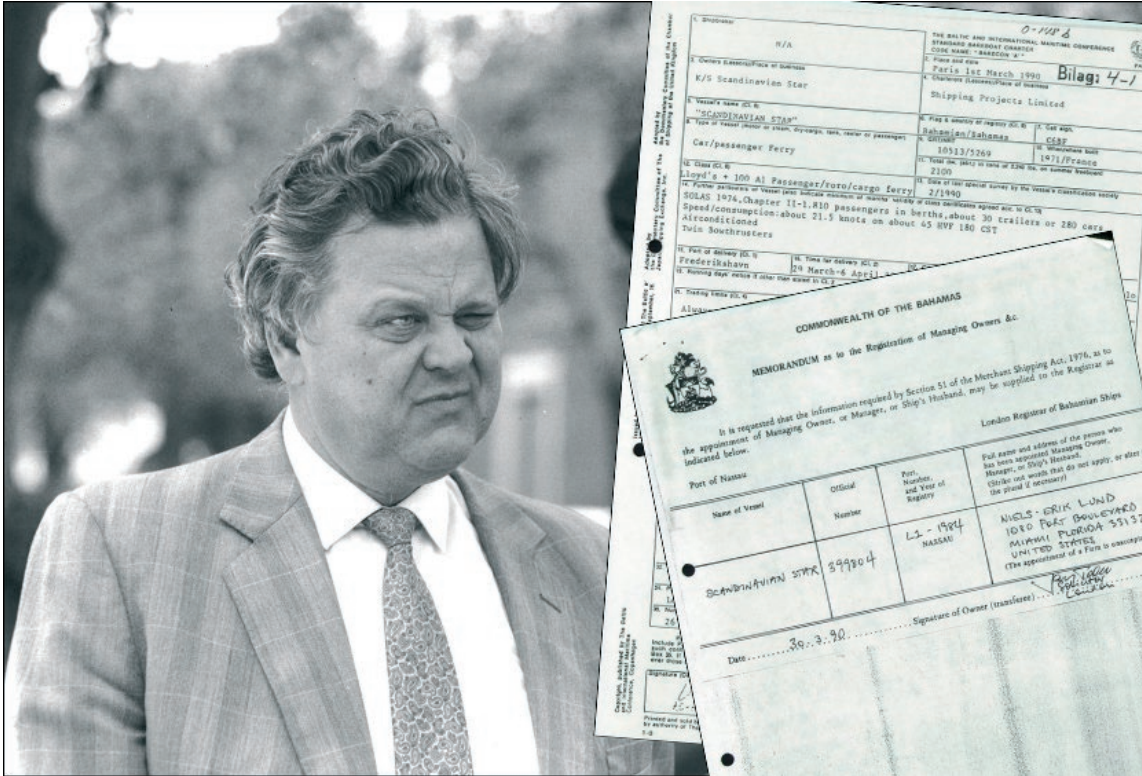

- Politiet slapp for tidlig da det ble vanskelig

«Det er grunn til å stille spørsmål om de ansvarlige for skipet er stilt til ansvar». Lignende ord har blitt uttalt av pårørende og overlevende i 23 år. Disse stammer fra en dommer i Oslo tingrett.

** Eks-dommer: Eierskapet har potensiale til å endre alt

Av Tim Peters, Rune Thomas Ege, Øystein Larsen-Vonstett, Anne Stine Sæther, Sigrid Helene Svendsen

7. april [brenner «Scandinavian Star»](#) og 159 mennesker omkommer. Det som skulle bli historiens mest omfattende, nordiske etterforskning deles mellom Norge, Sverige og Danmark.

Allerede natten skipet brenner mobiliseres advokatene til en rekke selskaper og strålselskaper. Blant de overlevende og pårørende føler mange at disse fikk lett match.

- Man har inntrykk av at politiet slapp for tidlig da det ble vanskelig, sier advokat Harald Stabell til VG.

Han jobbet med ofre for dødsbrannen på slutten av 90-tallet og har fulgt saken siden.

- Det er mye som tyder på at det ligger alvorlige straffbare forhold bak, som aldri ble etterforsket. I så fall står det mektige krefter bak og dekker over, sier advokaten.

Bakgrunn: [Tidligere sakkyndige: «Scandinavian Star»-brannen må granskes på nytt](#)

I forrige uke gikk fire tidligere sentrale sakkyndige i etterforskningen ut i VG med et samlet krav om at en viktig del av hendelsesforløpet i brannen må etterforskes: En mystisk brann som ble oppdaget i korridoren utenfor lugar 315 - rundt 12 timer etter at den [mistenkte brannstifteren allerede](#) var død.

Få dager senere offentliggjorde politiet i Oslo at de [vil gå gjennom etterforskningen](#) av «Scandinavian Star» på nytt.

Stabell mener eierskapet kan bli en like viktig brikke som de nye brannene i etterforskningen.

[Se bildene av brannen på Scandinavian Star.](#)

Bakmenn?

Det var det beskjedne bydels-politikammeret Frederiksberg i København som i 1990 fikk oppdraget med å avklare ansvar og eierforhold. Eierskapet ble i løpet av ukene før brannen kastet mellom selskaper i Danmark, Bahamas, Liberia, USA og Storbritannia.

Den opprinnelige selgeren var amerikanske Sea Escape, mens danske Henrik Johansen kontrollerer samtlige av de andre selskapene i rekken.

- Nå må vi se hva saken vil bringe fra den meget kompliserte jussen som er sjørettslig. For vi er bare landkrabber, sa etterforskningsleder og visepolitimester Svend Clausen åpent til danske TV-avisen i 1990.

Se detaljert grafikk: [Mysteriet «Scandinavian Star»](#)

Multimillionær Henrik Johansen bestrider ikke at han er eier og blir etter flere år med rettssaker dømt til seks måneders fengsel som eier og ansvarlig reder. Det samme blir direktør i selskapene han disponerte, Ole B. Hansen, og den norske kapteinen Hugo Larsen.

Først over 90-tallet blir det klart at eierskapet ikke nødvendigvis var så åpenbart som advokatene til selskapene bak hevdet.

I skipsregisteret på Bahamas står et helt annet navn oppført som «managing owner»: Niels-Erik Lund.

COMMONWEALTH OF THE BAHAMAS			
MEMORANDUM as to the Registration of Managing Owners &c.			
It is requested that the information required by Section 51 of the Merchant Shipping Act, 1976, as to the appointment of Managing Owner, or Manager, or Ship's Husband, may be supplied to the Registrar as indicated below.			
Port of Nassau		London Registrar of Bahamian Ships	
Name of Vessel	Official Number	Port, Number, and Year of Registry	Full name and address of the person who has been appointed Managing Owner, Manager, or Ship's Husband. (Strike out words that do not apply, or alter to the plural if necessary)
SCANDINAVIAN STAR	399804	L1 - 1984 NASSAU	NIELS-ERIK LUND 1010 PORT BOULEVARD MIAMI FLORIDA 33132 UNITED STATES (The appointment of a Firm is unacceptable)
Date ..... 30. 3. 90.		Signature of Owner (transferee) ..... <i>Niels-Erik Lund</i>	

Lund var konsulent for og styremedlem i det amerikanske selskapet Sea Escape. Han organiserte ifølge ham selv bare selve salget av «Scandinavian Star» og hadde ingen videre rolle i driften.

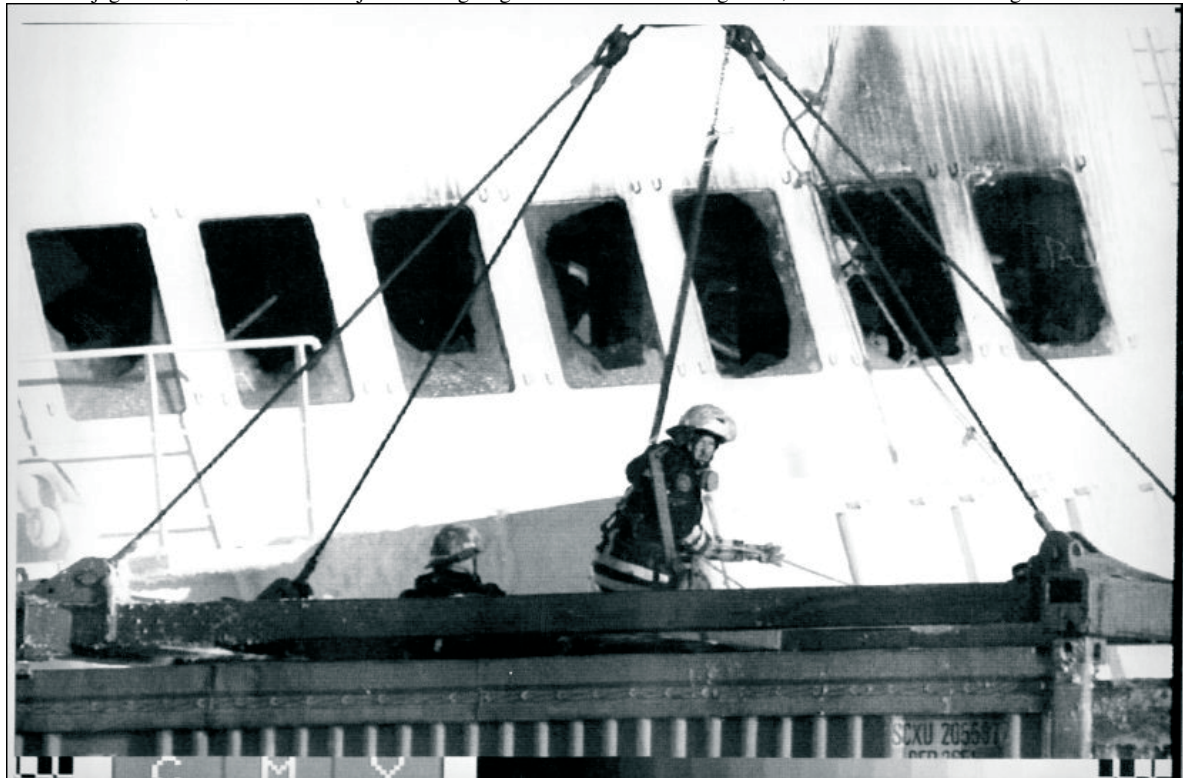
Han blir aldri avhørt av politiet. Sea Escape fastholder at det bare er en formalitet at det står i registrene. De blir ikke del av rettsprosessen.

Bakgrunn: [De uløste gåtene etter «Scandinavian Star»-katastrofen](#)

Først 30. august i 1990 endres registreringen på Bahamas. Oppføringen tilbakedaters til 5. april - to dager før ulykken. Men heller ikke nå er det Johansen eller Hansen som er «managing owner».

Greske Athanassi Yannoulatos, som også står som direktør i et av Johansens selskaper, skrives ifølge papirene inn.

- Det har jeg aldri hørt om. Dette er ukjent for meg. Jeg har aldri vært ansvarlig reder, sier Yannoulatos til Bergens Tidende i 2000.

- Nei, nei

VG var tilstede under Sjøforklaringen i København i 1990. I en pause omtalte Johansen eiersituasjonen som «uklar».

- Men er det du eller Sea Escape den virkelige eieren av skipet?

- Det har jeg ingen mening om, svarte Johansen.

VGTV: [Tidligere sakkvndig: - «Scandinavian Star»-brannen må granskes på nytt](#)

I slutten av august i 2013 oppsøkte VG eks-rederen i steinvillaen hans i et eksklusivt nabolag utenfor København. Han stoppet mercedesen sin på vei ut av

oppkjørselen.

- Vi vil gjerne stille deg et par spørsmål, Johansen.

- Nei, nei, svarte eks-rederen og kjørte raskt nedover gaten.

Forfatteren av boken «Den siste reisen», Gunnar Linstedt, møtte Ole B. Hansen kort tid etter at granskingskommisjonen hadde

avsluttet arbeidet sitt i 1990.

- Jeg kunne lagget hakkemat av alt som står i granskingsrapporten. Spørsmålet er bare når jeg forteller sannheten, sa han da.

23 år senere har han fortsatt ikke fullført denne uttalelsen. VG oppsøkte ham samme dag som Johansen, men 200 kilometer unna, i en liten landsby utenfor Odense.

- Jeg har ingen interesse av å snakke om det, er Hansens eneste kommentar.

Vil ikke snakke

Så sent som i 2005 skriver den danske riksadvokaten en hemmeligstemplet gjennomgang av en [mulig gjenopptakelse av](#) etterforskningen. VG har fått tilgang til rapporten, der det vedgås at man rett og slett ikke vet hvem som eide skipet.

«Jeg finner at eierforholdene vedrørende Scandinavian Star på branntidspunktet ikke er, og neppe vil bli, fullt ut fastlagt.»

Han forsvarer at de aldri avhørte Lund. Dansk-amerikaneren har i sjeldne intervjuer også selv uttrykt overraskelse over at politiet ikke gjorde det.

«Det bemerkes at det etter min oppfattelse ikke var grunn til å avhøre Niels-Erik Lund i forbindelse med den opprinnelige etterforskningen, da ingenting pekte på ham som ansvarlig for brannen. Det var utover det ikke anledning til å avhøre ham om eierforholdene», skriver riksadvokaten.

Niels Erik-Lund driver fortsatt med shipping. Nå som toppsjef i det amerikanske selskapet International Shipping Partners (ISP). Han avviser i en epost til VG å kommentere saken, men ber om ikke å bli navngitt.

VG fikk heller ikke kontakt med ham på adressene hans i Miami og København.

Tror på forsikringssvindel

«Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen på Scandinavian Star» [kom med sin ekspertrapport](#) i april 2013.

De mener forsikringssvindel er det klart mest sannsynlige motivet for brannen. De skriver at flere medlemmer av mannskapet om bord sannsynligvis antente eller forsterket brannen.

Muligheten for svindel som motiv ble aldri grundigere etterforsket på 90-tallet. Uklarhetene rund eierskap betyr også at politiet i dag heller ikke kan vite hvem som eventuelt ville hatt motiv for å organisere noe slikt.

«Scandinavian Star» var forsikret for 24 millioner dollar da brannen startet. 14 millioner mer enn Sea Escape kjøpte skipet for, og rundt 2,3 mer enn Johansen ga.

VGTV: [Politiet undersøker «Scandinavian Star»-brannen på nytt](#)

Men i riksadvokatens rapport som VG nå har fått tilgang til antydes det at det kanskje aldri kom noen enorm utbetaling etter brannen.

Johansen-selskapet Superflex inngikk i 1990 forlik med forsikringselskapet sitt om en utbetaling av 14 millioner dollar - ti millioner lavere enn politen tilsa fordi skipet ikke var totalskadet.

Lund sendte i 2002 et brev til politiet i Frederiksberg, etter at dansk presse hadde omtalte forsikringssvindel som et mulig motiv. Han bekrefter i brevet at Sea Escape mottok deler av betalingen, men avviser at det var snakk om å gjøre profit.

- Forsikringssummen ble utbetalt til kjøper, men selger fikk naturligvis det beløpet selger hadde til gode i henhold til kontrakten. Selger ble altså ikke bedre stilt av at skipet brant, skriver han og fortsetter om Johansen:

- Alt i alt, så vil jeg tro at brannen koster kjøper mellom 10 og 15 millioner dollar, samt alle de negative ringvirkningene for Johansen og hans selskaper.

- Aldri bestridt

Opplysningene om forsikringssummen og andre fordeler med eierskapet ble ikke grundigere gjennomgått av politiet da.

Tallet på 14 millioner stammer fra årsregnskapet til Johansen-selskapet «Superflex». Det er uklart om det ble utbetalt andre summer.

«SEA ESCAPE VAR HVERKEN EIER ELLER OPERATØR AV «SCANDINAVIAN STAR PÅ ULYKKESTIDSPUNKTET», skriver selskapet i en pressemelding i 1990 - der de går videre til å slakte påstander om at de fortsatt var tilknyttet skipet da det brant:

- Sea Escapes eneste gjenværende link til skipet var den ventede fullførelsen av lånedokumenter. Sea Escape beholdt salgsbeviset som pant for salgsprisen.

I 2005 må Sea Escapes forsikringsselskap Skuld for retten i Norge. Der kom det et overraskende utsagn:

«Man bestrider ikke, og har heller aldri bestridt, at Sea Escape Cruises Ltd var registrert eier av båten.»

Dommer reagerte

Selve rettssaken blir, som forsikringsselskapet krevde, kontant avvist i to rettsinstanser på grunn av foreldelse, men i Oslo tingrett slår dommer Johan Berg fast følgende i konklusjonen:

«Det er grunn til å stille spørsmål om de ansvarlige for skipet er stilt til ansvar. Det kan synes som om det er grunnlag for å hevde at skipets reelle eierforhold ikke er lagt til grunn i myndighetens behandling av saken og i de straffesaker som fulgte.»

I dag jobber han i Utlendingsnemnda, men husker godt saken og hvorfor han la til setningen.

- Den ble lagt inn her fordi jeg satt med et stort spørsmålstegn etter forhandlingen. Ut fra de dokumentene jeg ble forelagt, så var alt rundt eierskapet høyst uklart, sier Berg til VG.

- I rettsaken var første gang det ble erkjent at eierskapet ikke var så enkelt som det sto. Det bør være en svært viktig forutsetning for hele etterforskningen, vil jeg mene. Eierskapet har i utgangspunktet potensiale til å endre på alt. Det gir en annen bakgrunn for at ting kan ha skjedd som de gjorde - og ikke minst hvorfor.

- Fortjener svar

Tidligere tingretts-dommer Berg og Harald Stabell er samstemte i at dagens kunnskap om dette ikke holder. De støtter at [saken nå gjennomgås](#) på nytt.

- Dette var en ufattelig katastrofe. Dårlig etterforskning fører til spekulasjoner. Dette vil det bli vanskelig å etterforske på nytt, men jeg mener dem som mistet noen i 1990 fortjener å få ordentlige svar, sier advokat Stabell.

- Det er pårørende som har kjempet på imponerende vis i 23 år nå, men det er et spørsmål om ressurser. Dem som eventuelt vil dekke over ting her har enorme midler til disposisjon, mens myndighetene ikke gjør noe og støttegruppene har begrenset med økonomiske midler.

- Kanskje må granskingen granskes

«Scandinavian Star» er blant ulykkene sjøfartsnestor og forsker Arne Sagen tar opp i boken «Navigare necesse est». Den tidligere sjømannen, rederiinspektøren og ingeniøren mener etterforskningen av skipsulykker alt for ofte har sviktet på lignende vis.

- «Scandinavian Star» er enda et eksempel på at de nordiske landene, som ser seg selv som sjøfartsnasjoner, rett og slett ikke har kompetanse på denne typen etterforskning, sier han.

- Det har vært en rekke forvirrende og tilsynelatende lysskyavtaler, penger som beveger seg fort og forvirrende og mange land og lover. Dette er åpenbart ting som burde vært gransket, og kanskje må granskingen også granskes nå.

Sagen mener den grunne etterforskningen på 90-tallet gikk ut over de pårørende, rammede og andre som trengte svar. Han mener også at involverte, som Niels-Erik Lund, har blitt ofre for dette.

- Jeg er gjennom mine undersøkelser og kontakter helt trygg på at Lund ikke hadde noen stygg rolle i denne saken. Det er uheldige omstendigheter og mye rot, men alt kunne vært oppklart og besvart i dag. At granskingen ble tatt lett på har ført til spekulasjoner og konspirasjonsteorier som bare sårer alle.

Tidligere sakkyndig: - «Scandinavian Star»-brannen må granskes på nytt

(VG NETT - 08:28 06.09.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

Gåten på lugar 315: Sengene som forsvant

(VG Nett) Da Oslofamilien flyktet fra flammene sto sengene igjen på lugar 315. Da brannmannskapene senere tok bilde av lugaren var de borte.

* Passasjer: Vi tok ikke med oss sengene* Eksperter mener sengene ble brukt som brensel

Av Sigrid Helene Svendsen , Anne Stine Sæther , Øystein Larsen-Vonstett , Tim Peters , Rune Thomas Ege

I stedet fant brannmannskapene fire sengerammer under et bøyd rør i den forkullede korridoren utenfor lugaren.

Der kan de svært brennbare madrassene ha fungert som brensel til en mystisk brann, som flere eksperter mener er påsatt.

- Tok ikke med oss sengene

Oslofamilien som bodde på lugar 315 forstår ikke hvordan sengene deres har forsvunnet fra rommet de lå på.

[HAR DU TIPS ELLER INNSPILL? KONTAKT VGS JOURNALISTER HER](#)

- Vi tok selvsagt ikke med oss sengene da vi rømte, sier Oslo-kvinnen, som sammen med sønnen, ektemannen, søsteren og hennes mann bråvåknet av røyklukten i lugar 315 og løp ut på dekk via røykfylte trappeløp og korridorer.

Hun hørte allerede på sykehuset, der hun og ektemannen ble behandlet for røykskader, at brannen tok seg opp flere ganger etter at de kom seg i sikkerhet.

- Vi har aldri slått oss til ro med at det var en pyroman, sier Oslo-kvinnen.

Familien har lurt på hvordan sengene de lå i forsvant fra lugaren.

- Det var fire senger på lugaren og ingenting i gangen da vi rømte, sier hun.

23 år senere er det brannen utenfor Oslofamiliens lugar noe av det som har fått [fire sentrale sakkyndige](#) til å be om at dødsbrannen på «Scandinavian Star» granskes på nytt.

Så ingen senger

På nabolugaren 317 bodde Michael Schildger, Charlotte Jensen og Bente Schjøtt. De gikk gjennom den 90 centimeter brede korridoren på veg til lugaren sin i 23-tiden tidligere på fredagskvelden, og heller ikke de la merke til noen gjenstander i korridoren.

- De var ikke noe vi reagerte på i det hele tatt, det så ut som en helt vanlig korridor, sier Schildger til VG.

- Senere blir det funnet senger ute i korridoren?

- De var der i hvert fall ikke da vi gikk og la oss. Det sier seg selv at det hadde vi reagert på da, hvis det hadde stått senger ute i korridoren da vi gikk og la oss.

Da de ble vekket av lyden av brann og rømte ut gjennom gangen, inntullet i tepper som var fuktet med vann, gikk de forbi lugar 315. Heller ikke da la de merke til noen senger eller andre gjenstander.

KOMMENTAR: [De andre brannene](#)

Likevel står altså sengene der da brannmannskapene få dager etter tar bilder rundt i det utbrente skipet. Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen av Scandinavian Stars eksperter mener noen bevisst har flyttet sengene ut i gangen og brukt dem som veke, slik at ødeleggelsene skulle bli enda større enn de allerede var. Foruten brannfolk var det politiets ID gruppe som jobbet inne på skipet de første dagene etter mordbrannen. Heller ikke de mener det er sannsynlig at de har flyttet på sengene.

- Da vi drev med ID arbeidet om bord kan jeg ikke huske at madrasser ble trukket ut av lugarene. Samtidig kan jeg ikke utelukke det. Noen ganger trengte vi ekstra plass for å jobbe inni de små lugarene. På en annen side synes jeg det virker lite sannsynlig at vi skal trekke ut madrasser bare i en av disse lugarene og la de ligge inne i de andre lugarene. I denne lugaren var det jo heller ikke noen døde, sier pensjonert overbetjent i Kripos, Reidar Nilsen til VG.

For over sengene i den smale gangen, er et hydraulikkør. I flere år har eksperter og etterlatte ment at noen bevisst må ha bøyd røret slik at det har rent hydraulikkolje ut på sengene, og så startet en brann.

For mens man i 1990 mente at skipet brant sammenhengende i 38 timer, mener nå flere eksperter at noen tente på minst fem branner på «Scandinavian Star».

- Voldsom hete

Den første ble startet rett før klokken 02.00 natt til lørdag 7. april. Den andre 10-15 minutter senere. Den tredje oppdaget brannmannskapene i 14-tiden. En voldsom hete slo mot brannmannskapene da de forsøkte å slukke den.

- Det var umulig å gå rett på brannen ovenfra. Vi forsøkte å bekjempe den via en annen inngang nede i skipet. Da døren inn til den brennende gangen ble åpnet, gikk det bare noen sekunder før glasset i beskyttelsesmaskene til brannmannskapene ble svarte. Det krakelerte, så varmt var det. Glasset skal tåle 600 grader. Våre røykdykkere kunne bare spyle vann i noen sekunder om gangen før de måtte trekke seg tilbake. Det brant også i dressene deres. De måtte spyles, sier tidligere brannmester Ingvar Brynfors til VG.

Den nå pensjonerte brannmesteren Brynfors mener i stedet at madrasser fra lugar 315, som Oslofamilien har flyktet ut av bare timer tidligere, er flyttet ut i den trange korridoren og brukt til å fyre opp brannen under røret som lekker hydraulikkolje.

Mener brannen er påsatt

Han mener brannen i 300-korridoren ikke er en spredning etter dødsbrannen som herjet tolv timer tidligere. Det er ikke noe å ulme i. I stedet mener han brann tre er påsatt - og det av helt andre enn dansken som først blir mistenkt. Da denne brannen starter, har dansken vært død i over 12 timer.

Brannmesteren mener at lekkasjen i hydraulikkørret er oppstått ved at en eller flere personer har bendt det ut med makt. Deretter har noen startet hydraulikkpumpen i maskinrommet, slik at olje har sprutet ut i korridoren.

Sjekk et ikke årsaken

Anders Klingenberg, sakkynndig under brannen i 1990, skrev en rapport om blant annet røret etter at fergen brant. Der konkluderer han med at bøyen på røret sannsynligvis har oppstått på grunn av varme. Men han sier han aldri undersøkte om bøyen på røret hadde oppstått som følge av en bevisst handling eller som følge av brann.

- Det var aldri snakk om å se etter spor av en mulig kriminell handling, sier han til VG.

- *Undersøkte du bøyen på røret for å finne mulige spor etter for eksempel jekk, spett eller annet redskap som kunne vært brukt til å bøye det?*

- Nei. Som tekniker er det forskjell på å se etter spor av en mulig kriminell handling og å undersøke noe man er blitt fortalt at er skjedd naturlig. Det var aldri snakk om mulig sabotasje av røret. Da hadde jeg tatt det ned og undersøkt det, sier Klingenberg.

Dantest-rapporten til Klingenberg ble en del av granskingsrapporten etter brannen på Scandinavian Star.

Det ble offisielt at røret ikke hadde røket tvers av på grunn av sabotasje, men som følge av en brann som startet timer tidligere.

- Sabotasje

Denne konklusjonen er det nå uenighet om. Ekspertene knyttet til Stiftelsen som jobber for ny etterforskning av dødsbrannen, er helt klare: De mener bøyen som forårsaket bruddet i koblingen med påfølgende oljelekkasje og voldsom brann, er utført mekanisk.

De avviser at det er varmen fra dødsbrannen som har ført til lekkasjen.

- Å tro noe annet enn at dette er en sabotasje er det samme som å påstå at jorden er flat. Det er rett og slett umulig at dette røret kan ha bøyd seg slik i en gang som så mange timer etter brannen nærmest er kald, sier Håkon Wintersteth, senioringeniør i Skansen som er svært aktiv i Stiftelsen som jobber for gjenopptagelsen.

(VG NETT - 15:40 07.09.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

«Scandinavian Star» på nordisk dagsorden

RÅNÅS SLOTT, SVERIGE (VG) 23 år etter «Scandinavian Star»-ulykken er dødsbrannen som krevde 159 menneskeliv satt på dagsorden hos de nordiske justisministrene.

Av Terje Helsingeng

Under det nordiske ministermøtet i Sverige denne uken har Grete Faremo tatt opp saken med sine kolleger i Sverige og Danmark som alle var involvert i etterforskningen i 1990.

Overfor VG går den norske justisministeren langt i å erkjenne at en lignende etterforskning, med dagens oppdaterte regelverk, nok ville ha skjedd på en annerledes og grundigere måte.

- Men det vil ikke være riktig av meg å felle noen dom, legger hun til.

Bare 1,5 timer av brannforløpet om bord på skipet er etterforsket på dødsskipet, til tross for at flere branner raste i godt over 30 timer. I september ble det bestemt at en egen gruppe fra Oslo politidistrikt, Kripog og Økokrim vil [undersøke saken på nytt](#). Dette er blitt kraftig kritisert fra [flere hold](#).

Les VG-dokumentet: [Mysteriet «Scandinavian Star»](#)

Faremo betegner møtet med den svenske og danske justisministeren som positivt. Hun bemerker at ansvaret på svensk side ligger i et annet departement enn Justisdepartementet.

- Hva ble dere enige om?

- At vi skal avvente Oslo-politiets rapport om ulykken, som er ventet ved nyttårstider.

- Kan det bli aktuelt med elles nordisk granskning?

- Det har vi ikke gått inn på nå. Det vil derfor ikke være riktig å kommentere spørsmålet før rapporten foreligger.

- Hva forventer du av rapporten?

- At den blir god og grundig.

- Hvorfor har det tatt 23 år før man igjen tar opp hva som skjedde da «Scandinavian Star» ble satt i brann?

- Saken har en lang forhistorie og jeg skal være veldig forsiktig med å spekulere. Det vil også være galt i ettertid for meg å gjøre en vurdering av det arbeid som skjedde den gang.

- Hvorfor gikk det så galt?

- Uten å svare på spørsmålet direkte, så er mange spørsmål stilt og mange har også blitt besvart. Når Støttegruppa henvendte seg til oss i Justisdepartementet i vår var et viktig for oss å følge opp, sier Faremo.

Mystisk rørbøy sentral i ny politigransking

Dette oljerøret er en sentral grunn til at politiet nå på nytt undersøker mordbrannen på «Scandinavian Star».

** Åpner for nye vitnesamtaler ** Vil vurdere påståtte motiv for mordbrannen

Av Anne Stine Sæther , Øystein Larsen-Vonstett

Det bekrefter Gro Smogeli, seksjonssjef for finans- og miljøseksjonen ved Oslo Politidistrikt.

Ingen har med sikkerhet slått fast hvordan oljerøret i taket i utenfor lugar 315 på fergen ble bøyd. Men ut av sprekken i røret rant det olje som kan ha blitt antent og ført til en kraftigere brann. Da denne oppstod, hadde dansken som ble mistenkt for å ha tent på dødsbrannen natten før, vært død i tolv timer.

Etterforskningen i 1990 konkluderte med at det var en sammenheng mellom brannene på skipet som brant i totalt 38 timer.

VG DOKUMENT: [Mysteriene og teoriene](#)

- Kan være brust i konklusjonen fra 1990

Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian hevder at den såkalte hydraulikkoljerørbrannen er en separat, påsatt brann og beviset for at det fortsatt går en brannstifter løs 23 år etter katastrofebrannen.

- Hvis det stemmer at det er en separat brann, er det brist i konklusjonen fra 1990. Vi skal se grundig på etterforskningen av denne konkrete brannen. Vi

vil se om vi klarer å få mer faktum i en eventuell sammenheng til de tidligere brannene på skipet, sier Smogeli.

Det er gruppe med tilsammen åtte medarbeidere fra Oslo Politidistrikt, Økokrim og Kripos som nå på nytt [gjennomgår etterforskningsmaterialet](#) etter mordbrannen natten til 7. april 1990. 159 mennesker døde. Politioverbetjent Terje Dahl leder prosjektgruppen.

Ferdig før jul

Tidligst ved juletid vil det bli avgjort om undersøkelsene vil lede til en ny etterforskning.

Smogeli påpeker at arbeidet som pågår nå, ikke er etterforskning men åpner for at de vil ha samtaler med enkeltpersoner.

- Vi går gjennom det materialet som er, men vil ikke foreta hverken nye avhør eller branntekniske undersøkelser i denne fasen. Det kan likevel hende at vi vil ha samtaler med enkeltpersoner, men ikke i form av vitneavhør.

Samtaler med påstått mistenkte

- Stiftelsen retter mistanken om brannstiftelse mot navngitte besetningsmedlemmer på Scandinavian Star. Er det aktuelt å snakke med dem i denne fasen?

- Vi kommer ikke til å avhøre dem. Det vil være å gå fra undersøkelse til etterforskning og der er vi ikke ennå. Imidlertid kan en ikke utelukke at undersøkelsesgruppen finner å måtte tilnærme seg enkelte på en eller annen måte, sier Smogeli.

Forståelse for de pårørende

Hun forstår også de pårørendes ønske om å bli tatt mer på alvor enn de opplever at de har blitt til nå.

- Når man ser hvordan man gikk inn i 22. juli-saken, har jeg stor forståelse for at også pårørende i Scandinavian Star-saken ønsker å bli tatt mer på alvor. Det hadde jeg også krevd, hvis jeg hadde vært pårørende eller etterlatt. En må likevel se at hensynet til «pårørende» og de rettigheter de har, har gjennomgått en stor utvikling fra 1990 til i dag, sier seksjonssjefen.

Vil også se på motiv for mordbrann på nytt

Mens norsk politi i 1990 skulle jakte på brannstifteren, var det danskene som skulle etterforske forhold rundt eierskap, forsikring og sjødyktighet. I ettertid er det hevdet at denne etterforskningen ikke var god nok.

- Vi håper at vi på et tidspunkt kan reise ned og se på de danske dokumentene sammen med dem. Når vi skal etterforske brannstiftelse, er det viktig å se helheten. Vi må undersøke hva som er kommet fram i etterforskningen av et eventuelt motiv, sier Smogeli til VG.

(VG NETT - 22:22 11.10.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

«Scandinavian Star»: Går gjennom danske saksdokumenter

Norsk politi har nå fått full tilgang til «Scandinavian Star»-arkivet i Danmark.

Av Anne Stine Sæther, Øystein Larsen-Vonstett

- Danske myndigheter har vært veldig samarbeidsvillige. Prosjektgruppen hadde møte med den danske riksadvokaten i går og [har fått tilgang til den danske delen](#) av saken. Vi bruker den nødvendige tid til å skanne dokumenter slik at vi kan ta med oss det nødvendige til Norge, sier politiavdelingssjef Gro Smogeli ved finans- og miljøseksjonen, Oslo Politidistrikt.

159 mennesker omkom da [fergen «Scandinavian Star» brant](#) natt til 7. april 1990. Brannen var påsatt og er det største massedrapet i Norden etter andre verdenskrig. Fortsatt er det mange spørsmål i saken.

Siste runde i saken

Oslos politimester [Hans Sverre Sjøvold](#) og ledelsen i Økokrim og Kripis, satte i august sammen en gruppe på åtte spesialmedarbeidere som gjennomgår etterforskningsmaterialet fra 1990.

Etterforskningen var delt mellom Norge, Sverige og Danmark. Sverige fikk ansvaret for åstedet, norsk politi skulle jakte på pyromanen mens dansk politi fikk ansvar for å etterforske eierskap og forsikringsforhold.

- For dårlig etterforsket

Det har i ettertid kommet fram påstander om at spesielt eierskap og forsikringen av skipet, ble for dårlig etterforsket.

Gruppen skal ikke foreta noen etterforskingsskritt, men gi sin vurdering til politimesteren. Det er trolig siste sjanse for en gjenopptagelse, brannstiftelsen foreldes som kriminalsak 7. april 2015.

Gro Smogeli er fornøyd med fremdriften i prosjektet.

-Vi er litt forsint pga noe sykdom, men ellers er fremdriften god. Jeg som prosjekteier har hatt infomøte med både Stiftelsen og Støtteforeningen, og de vil også ha møter med Prosjektgruppen.

Det er [Stiftelsen Etterforskning mordbrannen "Scandinavian Star"](#) som denne gang har krevd gjenopptagelse. «Scandinavian Star»- etterforskningen ble henlagt etter bevisets stilling 11.mars i 1991.

Hele tiden har politi og påtalemyndighet mistenkt kun en mann. Danske Erik Mørk Andersen var tidligere dømt for brannstiftelser. Han døde selv i mordbrannen.

Støttegruppen for etterlatte og overlevende har krevd saken gransket i tre land. 28. november skal Ap-politiker Jan Bøhlers interpellasjon debatteres i Stortinget. Han mener det er så mange steiner som ikke er snudd i saken, at myndighetenes håndtering bør granskes.

(VG NETT - 15:23 22.11.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

Tabbe på tabbe i jakten på brannstifteren

En mann ble pekt ut som ansvarlig for mordbrannen som drepte 159 mennesker på «Scandinavian Star». Da politiet etter seks uker undersøkte lugaren til Erik Mørk Andersen, var den tømt og eiendelene destruert.

*Destruerte eiendeler og klær *Undersøkte lugaren etter seks uker *Vitnene kjente ham ikke igjen *Ingen tekniske spor *Kritiske forsvarere

Av Anne Stine Sæther, Øystein Larsen-Vonstett

Det fantes heller ikke andre tekniske spor og ingen vitner hadde sett ham tenne på. I den interne politirapporten etter prosjektet «Erik Mørk Andersen» er seks vitner spesielt nevnt. Bare resepsjonisten og bartenderen kjente ham igjen med sikkerhet.

VG-grafikk: [Se Erik Mørk Andersens bevegelser på skipet.](#)

Hjelpemann

Den 37 år gamle dansken var hjelpemann for en av trailersjåførene som reiste med danskefergen «Scandinavian Star» fredag 6. april 1990. Det var 482 mennesker ombord.

Erik Mørk Andersen var tidligere dømt for brannstiftelser i Danmark og hadde sonet en fengselsstraff for dette. Allerede dagen [etter brannen som kostet 159 mennesker livet](#), ble det trolig kjent for politiet at han hadde vært ombord. De fikk en opplagt moduskandidat å jobbe med.

Skråsikker

Da etterforskningen ble henlagt etter bevisets stilling 11. mars 1991, sa Oslos politimester Willy Haugli:

- Andre muligheter enn dansken er utelukket.

Assisterende riksadvokat Tor Aksel Busch fulgte opp med:

- Etterforskingen har avdekket at bare en person kan mistenkes for ildspåsettelsen, nemlig dansk statsborger Erik Mørk Andersen.

Kritiske

- Det fremstår som en svært sterk og sikker konklusjon på et usikkert grunnlag, sier advokat Frode Sulland.

- Det finnes ikke DNA-spor eller andre tekniske bevis. Hvordan kan man da være så sikker at man slår fast at det bare er en mulig brannstifter? Det er et stort spørsmål, sier advokat Harald Stabell.

De to svært erfarne forsvarerne har på VGs oppfordring lest dokumenter fra Riksadvokaten og politiets vurderinger av Erik Mørk Andersen.

Reagerer

Advokat Frode Sulland reagerer på skråsikkerheten.

- Det er vanskelig å se hvordan Riksadvokaten så bastant kunne slå fast at det bare var en mulig brannstifter. Det var verken vitner eller tekniske spor, for eksempel DNA, som knyttet ham til selve gjerningen, de hadde en avis og noe sengetøy. Det var absolutt en mulighet for at det kunne være Mørk Andersen som sto bak og at det var forenlig med hans bevegelser og brannforløpet. Men det er langt fra en slik mulighet til at det foreligger fellende og sikre bevis som kunne ført til en domfellelse om han hadde overlevd. Det er også egnet til undring at det slås fast at alle andre muligheter kan utelukkes, sier Sulland.

Moduskandidat

Flere av VGs kilder mener at politiet allerede søndag 8. april visste at det hadde vært en [opplagt moduskandidat](#) ombord i fergen. 37 år gamle Erik Mørk Andersen var dømt for flere brannstiftelser i Danmark.

- Når er slik kandidat dukker opp i en etterforskning, kan det bli skjebnesvangert. Det er lett å få tunnelsyn. Han er død, han har tent på før, han er observert der og der. Det er lett å stoppe der, sier [Harald Stabell](#).

- Omfanget og kompleksiteten i saken gjør det farlig å låse seg bastant til en teori under ett år etter brannen. Det er klassisk og velkjent fra alt for mange saker at politiet tidlig bestemmer seg for en løsning som senere etterforskning innrettes mot å bekrefte. Dette er beskrevet som «bekreftelsesfellen». Det kan også forklare en senere motvilje mot å se saken i et annet lys, sier advokat Sulland.

Ikke på skinner

Etterforskningsrapporten viser tydelig at alt ikke gikk på skinner i etterforskningen av moduskandidaten:

- Lugar 530 ble ikke tilfredsstillende undersøkt med henblikk på at det var en mulig brannstifter som hadde bodd der, selv om det ble anmodet om dette så fort det ble kjent at Erik Mørk Andersen hadde bodd på lugaren, skriver politiet i sin interne rapport.

Leverte tilbake

Politibetjentene som samvittighetsfullt gikk gjennom lugarene for å returnere eiendeler til etterlatte og overlevende, hadde destruert det de fant på lugar 530. Det gjorde det umulig å lete etter for eksempel rester av brennbar væske på Erik Mørk Andersens klær.

- Dette er selvsagt en tabbe. Oslo-politiet burde ha fulgt opp anmodningen om å undersøke lugaren for å være sikker på at det ble gjort. Dette viser hva den uryddige ansvarsfordelingen førte til, sier tidligere Kripos-etterforsker John Christian Grøttum.

Han deltok i identifiseringsarbeidet av de 158 passasjerene som døde under brannen natt til 7. april 1990.

Politiet lette trolig etter klærne hans:

- Det har ikke vært mulig å finne igjen klærne hadde på seg den aktuelle natten, bortsett fra buksen han hadde på seg da han ble funnet, skriver politiet.

Avslo gjenopptagelse

I 1992 fremmet Terje Bergsvåg og danske Mike Axdal en gjenopptagelsesbegjæring som statsadvokaten avslo. 29. april 1994 avslo også daværende riksadvokat Georg Fr. Rieber- Mohn å starte ny etterforskning. I avslaget skriver han:

«På rent (kriminal-) teknisk grunnlag har det aldri vært grunnlag for å mistenke Erik Mørk Andersen.»

Tok ikke stilling

Første statsadvokat Harald Strand ved Riksadvokatembetet sier at Riksadvokaten ved henleggelsen i 1991 ikke tok stilling til styrken i bevisene da han konkluderte med at bare en person kunne mistenkes for å ha tent på. Strand legger til:

- Vi er på det rene med at politiet i sin oversendelse av saken ga uttrykk for at det var «overveiende sannsynlig» at Mørk Andersen var gjerningsmannen.
(VG NETT - 21:03 27.11.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

- Etterforskningen av «Scandinavian Star» gikk galt fra start

Først 20 år etter at etterforskningen av «Scandinavian Star» ble delt mellom norsk, dansk og svensk politi, ble nordiske riksadvokater enige om at tredelingen hadde vært uheldig.

Ingen hadde det overordnede ansvaret for etterforskningen

Av Anne Stine Sæther, Øystein Larsen-Vonstett

- Det gikk galt fra start. Arbeidsfordelingen førte til en ansvarspulverisering. Man ser at koordineringen ikke var slik den burde ha vært, sier advokat Harald Stabell.

Selv om riksadvokat Georg Rieber-Mohn og hans nærmeste medarbeider Tor Aksel Busch ved henleggelsen i 1991 så at tredelingen kunne bli et problem, fortsatte delingen av ansvaret for etterforskningen av masse mordet på fergen i Skagerak.

VGTV: [Følg stortingsdebatten om «Scandinavian Star» direkte her](#)

«Scandinavian Star» ble påtatt natt til 7. april 1990. 159 mennesker døde.

Harald Stabell var tidligere advokat for Støtteforeningen for etterlatte og overlevende etter «Scandinavian Star».

- Jeg kjente «Scandinavian Star»-saken ganske godt. Mitt inntrykk var da at saken er meget komplisert og at det er mange ubesvarte spørsmål. Det har skjedd ting de siste årene og jeg tar forbehold om det er kunnskap jeg ikke har, sier Stabell.

Kritisk til ansvarsfordeling

Mordbrannen er det verste massedrapet i Norden etter andre verdenskrig. Fortsatt er det svært mange ubesvarte spørsmål knyttet til dødsbrannen.

Når [Stortinget diskuterer «Scandinavian Star»-saken](#) i dag, er ansvarsdelingen et av punktene stortingsrepresentant Jan Bøhler (Ap) ønsker å ta opp.

- Det var ingen overordnet ledelse. Det var en uheldig deling, og det ble brukt for små ressurser, sier Bøhler som mener myndighetene må granske saken for å lære av den.

Allerede 7. april 1990, samme dag som fergen brant, ble daværende kriminalsjef i Oslo Magnar Aukrust og fungerende riksadvokat Tor Aksel Busch enige om en tredeling av etterforskningsansvaret. Norsk politi skulle lete etter brannstifteren. Dansk politi fikk ansvaret for å etterforske eierne og forsikringsforhold. Svensk politi etterforsket åstedet. Få måneder etter sluttet Aukrust for å bli direktør i Justisdepartementet. Tor Aksel Busch ble riksadvokat.

Hadde en minstenkt

Fordelingen mellom [Norge og Danmark](#) ble opprettholdt også etter henleggelsen av etterforskningen 11. mars i 1991. Da mente norsk politi at man hadde en mistenkt. Avdøde Erik Mørk Andersen ble utpekt som den som trolig hadde tent på skipet og tatt livet av 159 mennesker. I Danmark var politiet langt fra kommet til bunns i komplekse eierforhold.

- Ansvarsdelingen har ført til at ingen har eid saken. Det er den første store feilen som ble gjort. Deretter har det meste gått galt. Et av landene burde hatt et overordnet ansvar, sier advokat Stabell.

De siste 23 årene har flere gjenopptagelsesbegjæringer blitt avvist både i Norge og Danmark. Delingen er tydelig: Saken sendes ut av landet så fort gjenopptagelsesbegjæringen handler om et tema som er den andre riksadvokatens ansvar.

Daværende riksadvokat Georg Rieber-Mohn så at ansvarsfordelingen kunne bli et problem allerede i 1991.

Da avsluttet han og assisterende riksadvokat Tor Aksel Busch henleggelsesbrevet med å be statsadvokaten kontakte danske påtalemyndigheter for å avklare om delingen mellom norsk og dansk politi fortsatt var hensiktsmessig.

- Hvordan ble henstillingen fulgt opp, og hva ble norske danske påtalemyndigheter enige om?

- Det siterte avsnittet var et pålegg til Oslo statsadvokatembeter. Ved Riksadvokatembetet har vi ikke oversikt over statsadvokatens oppfølging, sier førstestatsadvokat Harald Strand ved Riksadvokatembetet.

Reagerte 20 år etter

Først i juni 2010, mer enn 20 år etter fergebrannen, tok riksadvokat Tor Aksel Busch opp tredelingen med sine nordiske kollegaer.

- Hvorfor skjedde det først i 2010?

- Tredelingen ble diskutert fordi erfaringene i ettertid har vist at det ville vært en fordel med én etterforskning som dekket alle sider av hendelsesforløpet. Etter vår oppfatning skulle det i så fall innebære at etterforskningsansvaret falt på danske myndigheter, men med den viktige forutsetning at norsk politi og påtalemyndighet ville ha bidratt, men under dansk ledelse, sier Harald Strand.

- Hvorfor mener man at en slik deling bør unngås?

- Erfaringene i ettertid har vi gjort oss på grunnlag av de mange begjæringer om ny etterforskning hvor det har vært påberopt omstendigheter som dels har hørt under dansk, dels under norsk påtalemyndighets ansvar etter den opprinnelige ansvarsdeling.

Det var riksadvokat Tor Aksel Busch som tok opp tredelingen på det nordiske riksadvokatmøtet i København i juni 2010. VG har bedt om å få se referatet fra møtet, men det finnes ikke.

- Riksadvokat Busch tok opp temaet utenfor dagsorden for møtet, og det var full oppslutning til den konklusjon som er omtalt i nevnte avgjørelse, sier førstestatsadvokat Harald Strand.

(VG NETT - 13:35 28.11.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

Stabell til Riksadvokaten: - Si unnskyld til enken!

Advokat Harald Stabell mener riksadvokat Tor Aksel Busch bør si unnskyld til Jette Andersen, enken etter danske Erik Mørk Andersen som ble beskyldt for å ha tent på «Scandinavian Star».

Av Anne Stine Sæther , Øystein Larsen-Vonstett

- Ved henleggelsen slår politi og riksadvokat fast at det bare er en mistenkt i saken. Det gjør man selv om det ikke finnes noen bevis mot ham. Jeg forstår godt at [enken ønsker å renvask ham](#). Noen må beklage uttalelsene fra den gang. Jeg tror det blir vanskelig å nå fram i rettssystemet. Den beste og mest effektive oppreisningen, vil være hvis riksadvokaten beklager overfor henne, sier Stabell.

Fergen «Scandinavian Star» brant natt til 7. april 1990. Det pågår nå et politiarbeid for å avgjøre om etterforskningen skal gjenopptas.

Riksadvokaten avsto en gjenopptagelsesbegjæring i 2012 og avsluttet med at avgjørelsen ikke kunne påklages. Etter at [«Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star»](#) likevel fremmet en ny gjenopptagelsesbegjæring i april, ga Riksadvokaten Oslo-politiet frie tøyler til å ta en siste vurdering. Arbeidet er i gang som et samarbeid mellom Oslo Politidistrikt, Økokrim og Kripas.

Samtidig vurderer Justisdepartementet et krav om gransking som [Jan Harsem](#) og Støtteforeningen for etterlatte og overlevende fremmet i april.

Tynt grunnlag

[Advokat Harald Stabell](#) reagerer kraftig på hvordan politi- og påtalemyndigheter på svært tynt grunnlag utpekte den 37 år gamle dansken som den eneste mistenkte i saken.

I offentligheten førte det til at Erik Mørk Andersen ble ansvarlig for det største massedrapet i Norden etter 2.verdenskrig.

Moduskandidat

Navnet og fortiden hans som tidligere dømt brannstifter, kom tidlig inn i etterforskningen. Elleve måneder etter brannen kom henleggelsen etter bevisets

stilling. Politiet mente de hadde en gjerningsmann, men han var død.

- Andre muligheter enn dansken er utelukket, sa Oslos politimester Willy Haugli til VG da saken ble henlagt 11. mars 1991.

Daværende assisterende riksadvokat Tor Aksel Busch sa samme dag:

- Politiet har gjennomført en meget nitid og grundig etterforskning og det er avdekket mye som tyder på at den danske statsborgeren er brannstifteren. Dette fastholder vi også i vår begrunnelse om å henlegge saken, slik at det ikke skal oppstå rykter om at andre kan ha tent på. Og denne ene personen er død og kan ikke lenger forsvare seg i en eventuell rettssak. Saken blir derfor henlagt.

Spinkelt

Advokat Stabell forstår ikke hvordan politi- og påtalemyndighet kan utpeke en mann på et så spinkelt grunnlag.

- Oslos politimester sier at alle andre muligheter er utelukket. Det er nesten for tjenesteforsømmelse å regne når man ser på hva uttalelsen bygger på. Hvordan kan man si at alle andre er utelukket når man ikke engang har svart på danskenes etterforskning av eierforholdene, sier Stabell.

Tredelt

Mens norsk politi skulle jakte på brannstifteren, var det [danskenes oppgave å etterforske eierne](#). Da den norske etterforskningen ble henlagt, var danskene langt fra i mål med sitt arbeide. Fortsatt er det usikkerhet om dansk politi noen gang fant svaret rundt eierskap og forsikringsforhold.

Harald Stabell var inntil for ti år siden involvert i «Scandinavian Star»-saken, som advokat for Støttegruppen. Stabell er en av landets mest anerkjente forsvars- og bistandsadvokater.

Mye ubesvart

- Jeg kjente «Scandinavian Star»-saken relativt godt. Mitt inntrykk var da at saken er uhyre tung og vanskelig. Det var mange ubesvarte spørsmål. Det har skjedd ting etterpå og jeg tar forbehold om det er kunnskap jeg ikke har.

Han har på VGs oppfordring lest gjennom sentrale dokumenter i den 23 år gamle saken. Det er blant annet dokumenter fra riksadvokaten og politiets rapport etter etterforskningsprosjektet mot Erik Mørk Andersen.

Stabell har også blitt forelagt sitater fra NRK Brennpunkts intervju med tidligere påtaleleder Nicolai Bjønness. Der sier Bjønness som var sentral i etterforskningsledelsen, at han er sikker på at Erik Mørk Andersen ville blitt dømt.

Mens politiets vitner ser dansken i resepsjonen, i baren og tverrkorridoren ved lugaren der han bor, hevder Bjønness at det finnes observasjoner av dansken både på vei ned og opp fra arnestedene. Uttalelsene omtaler han senere som unøyaktigheter.

- Det skal svært mye til for å få noen dømt i en straffesak. Da skal retten være overbevist om at en tiltalt er skyldig. Jeg tror politiet fikk tunnelsyn da Mørk Andersens navn dukket opp. Han hadde tent på før, han er sett der og der. Det er lett å gå i en slik felle. sier Stabell.

Ødelagt

Da Erik Mørk Andersen ble utropt til den eneste mistenkte for drapet på 159 mennesker, ble livet til Jette Andersen og hennes to sønner ødelagt. De to

barna hadde 37-åringen som stefar. Spesielt yngstemann Morten vokste fra han var ti år opp med grov mobbing.

Enken er i samarbeid med advokat Erling Hansen i Bergen i gang med et arbeid for å få renvasket ektemannen.

- Jeg håper inderlig at hun får en oppreisning og at etterlatte får en forklaring. Det er tung sak og det er prisverdig at mange har stått på for å få saken opp igjen. Det har kostet dem mye. Vi skal være glade for alt det de har ofret, sier Stabell.

Venter på politiet

VG har forelagt Stabells kritikk for [riksadvokatens](#) kontor.

- Er det aktuelt å si unnskyld til Jette Andersen?

- Nå får vi avvente utfallet av de undersøkelser som foretas av Oslo politidistrikt. Utover dette har vi ikke kommentarer, sier førstestatsadvokat Harald Strand ved Riksadvokatembetet.

(VG NETT - 17:38 28.11.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

Spesialenheten henlegger Scandinavian Star-sak

Spesialenheten for politisaker har henlagt saken mot en Scandinavian Star-etterforsker som i april i år ble anmeldt for en rekke straffbare forhold under etterforskningen av brannen på skipet.

Det var 30. april i år at Stiftelsen etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star anmeldte den daværende politiinspektøren som ledet etterforskningen. Etterforskeren ble flere ganger kritisert for sin håndtering av saken. Spesialenheten har i ettertid gjennomgått den omfattende anmeldelsen og valgte mandag å henlegge saken, melder [TV 2](#).

Spesialenheten har gjennomgått dokumentasjon fra ulykken, foretatt avhør av nestleder og leder i stiftelsen, samt dokumentasjon som stiftelsen selv mente var grunnlag for anmeldelsen. Spesialenhetens konklusjon er at dokumentasjonen ikke gir holdepunkter for at politiinspektøren er skyldig i de påståtte straffbare forholdene.

Det er ikke rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbare forhold, begrunner Spesialenheten. Enheten viser til at flere av lovbruddene politiinspektøren er anklaget for, har maksimal strafferamme på ti år, og forholdene er derfor foreldet.

Det var 6. april 1990 at det brøt ut brann om bord på Scandinavian Star mellom Oslo og Frederikshavn. 159 personer omkom. Skandinaviske myndigheter har flere ganger avvist behov for ny etterforskning. Overlevende og pårørende har på sin side krevd ny etterforskning. Stiftelsen etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star har på eget initiativ etterforsket brannen og konkludert med at inntil ni av mannskapet sto bak dødsbrannen, og at det dreide seg om forsikringssvindler.

(© NTB - 02:48 04.12.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

«Scandinavian Star»: Politiet fortsetter undersøkelsene i to måneder

Tidsplanen sprekker for Kripas, Økokrim og Oslo politidistrikt som sammen jobber med «Scandinavian Star»-undersøkelsene.

Av Anne Stine Sæther

Prosjektet skulle vært avsluttet ved nyttår, men er utvidet med to måneder.

- Vi er klare med en foreløpig intern rapport. Men det er noen stolper vi må se litt ekstra på før vi fatter en beslutning, sier avdelingsjef Gro Smogeli ved finans- og miljøavsnittet, Oslo Politidistrikt.

En arbeidsgruppe med åtte medarbeidere ble satt ned i høst. [Oppdraget fra politimester Hans Sverre Sjøvold](#) er å gå grundig gjennom materialet fra etterforskningen av mordbrannen på «Scandinavian Star». Gruppens arbeid skal danne grunnlag for Sjøvold, som skal avgjøre om det er grunnlag for å starte ny etterforskning.

- Vi vil gjøre en grundig jobb og ikke etterlate mange løse tråder i en rapport. Det er ikke noe dramatisk i at vi fortsetter arbeidet i to ekstra måneder. Vi ønsker bare ikke å levere noe halvferdig, sier Smogeli.

Rørbøy

Åttemannsguppen har vært utvidet til elleve i en periode i høst da brannteknikere fra Kripas var inne i arbeidet.

Tidligere i høst bekreftet Gro Smogeli at en mystisk rørbøy er sentral i politiets gransking.

Ingen har med sikkerhet slått fast hvordan oljerøret i taket i utenfor lugar 315 på fergen ble bøyd. Men ut av sprekken i røret rant det olje som kan ha blitt antent og ført til en kraftigere brann. Da denne oppstod, hadde dansken som ble mistenkt for å ha tent på dødsbrannen natten før, vært død i tolv timer.

Hevder brannstifter går løs

Etterforskningen i 1990 konkluderte med at det var en sammenheng mellom brannene på skipet som brant i totalt 38 timer.

Stiftelsen Etterforskning av mordbrannen Scandinavian hevder at den såkalte hydraulikkoljerørbrannen er en separat, påsatt brann og beviset for at det fortsatt går en brannstifter løs 23 år etter katastrofebrannen.

- Hvis det stemmer at det er en separat brann, er det brist i konklusjonen fra 1990. Vi skal se grundig på etterforskningen av denne konkrete brannen. Vi vil se om vi klarer å få mer faktum i en eventuell sammenheng til de tidligere brannene på skipet, sa Smogeli til VG i høst.

Hun ønsker ikke å kommentere prosjektene politiet jobber med nå utover at det er detaljer de ønsker å avklare før rapporten avgis i vinter. Det er politioverbetjent Terje Dahl som leder prosjektgruppen.

Ikke etterforskning

Det er ingen etterforskning som pågår. Politiet gjennomgår materialet fra etterforskningen i 1990 og fikk tidligere i høst tilgang til det danske materialet. Dansk politiet hadde ansvar for å undersøke eier- og forsikringsforholdene.

Politiet har et stort ønske om å levere en grundig og gjennomarbeidet rapport. Derfor er prosjektet utvidet med to måneder.

- Når man ser hvordan man gikk inn i 22. juli-saken, har jeg stor forståelse for at også pårørende i Scandinavian Star-saken ønsker å bli tatt mer på alvor. Det hadde jeg også krevd, hvis jeg hadde vært pårørende eller etterlatt. En må likevel se at hensynet til «pårørende» og de rettigheter de har, har gjennomgått en stor utvikling fra 1990 til i dag, sa seksjonssjefen til VG i høst.

(VG NETT - 13:17 20.12.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

Jan Bøhler: - Stortinget må rydde opp i «Scandinavian Star-saken»

Stortinget har basert sin behandling av «Scandinavian Star»-saken på høyst usikre fakta. Det mener stortingsrepresentant Jan Bøhler (Ap). Han viser til tre helt konkrete forhold.

Av Anne Stine Sæther

Oslo politidistrikt, Kripas og Økokrim er i slutfasen av sin gjennomgang av den 23 år gamle mordbrannsaken som tok 159 liv. Det kan ende med ny etterforskning.

Samtidig jobber Bøhler for en [offentlig granskning eller undersøkelse](#) av myndighetenes håndtering av det verste massedrapet i Norden etter andre verdenskrig.

- Politiet skal først og fremst vurdere ny etterforskning av strafferettslig og sivilrettslig skyld, ikke andre sider av saken som er myndighetenes ansvar. Vi skylder de etterlatte og overlevende å snu alle steiner for at den største dødsbrannen i vår del av verden i nyere tid ikke skal gå over i historien som en på mange måter uløst gåte. De har slitt ekstra i alle disse årene fordi det er så mange ubesvarte spørsmål, sier Bøhler.

Usikre opplysninger

Han mener Stortinget har bygd sin tidligere behandling på sentrale og høyst usikre opplysninger om mulig gjerningsmann, brannforløp og eierforhold som ikke kan bli stående som fasit i saken:

* **Brannforløp:** Stortingsmelding 63, 1991-1992 la til grunn at det var snakk om én brann på fergen. Det 38 timer lange brannforløpet omtales som «brannen» som sprer seg og man begrenset mandatet til de branntekniske sakkyndige til granskning av den første halvannen time av forløpet - til kapteinen gikk fra borde.

De samme [sakkyndige har siden år 2000 offentlig uttalt usikkerhet om brannforløpet](#), spesielt om hvordan den såkalte hydraulikkbrannen oppstod 12 timer etter første brann. Er den påsatt, må det finnes en ukjent brannstifter.

Usikkerheten har ikke fått ansvarlige myndigheter til å reagere eller sørge for tekniske undersøkelser mens skipet fortsatt var intakt.

* **Utpeker gjerningsmann:** Ved henleggelsen 11. mars 1991 ble en død [dansk passasjer utpekt](#) som den eneste mistenkte i mordbrannsak som tok 159 liv. Navnet Erik Mørk Andersen var allerede kjent.

Stortingsmelding 63, 1991-1992 slutter seg til utpekingen av én person som «overveiende sannsynlig» gjerningsmann. Dette mener Jan Bøhler er svært problematisk.

- Stortinget skal være lovgivende, ikke dømmende makt. Stortinget bør ikke stå ved at man her deltok i å utpeke en ikke pådømt gjerningsmann - særlig når dette ble gjort uten at man hadde tekniske bevis eller fellende vitneforklaringer. Behovet for å rydde opp her handler om å ivareta Stortingets rolle og viktige prinsipper i rettsstaten, sier han.

* **Eierforhold og forsikringsutbetaling:** I den første redegjørelsen for Stortinget i 1990 la handelsministeren til grunn at eierforholdene var avklart. Senere fikk Stortinget vite at eierskap uansett ikke hadde betydning fordi det bare var økonomiske forhold mellom private. De siste årene er tvil om eierforholdene reist med stadig større styrke:

2005: Dommer Johan Berg i Oslo tingrett uttrykte sterk tvil om skipets reelle eierforhold var lagt til grunn i myndighetenes behandling av saken. Det samme sa den danske riksadvokaten.

2009: Statsråd Erik Solheim skriver i en kronikk om skatteparadiser at «til dags dato vet ingen hvem som eide båten.»

Samme år slo også regjeringens utredning NOU 2009:19 om «Skatteparadis og utvikling», fast det samme.

- Regjeringen eller myndighetene har sagt èn ting til Stortinget, som ennå står ved lag. De har sagt noe helt annet senere, som i statsrådets kronikk og i nevnte utredning. Det holder ikke. På dette punktet ligger behovet for opprydding fra regjeringens side mest åpenbart i dagen, mener Bøhler.

* **Påtalemyndighetens håndtering av Scandinavian Star-saken:** Etterforskningen ble delt mellom norsk, svensk og dansk politi. Ved henleggelsen i 1991 ba Riksadvokaten statsadvokaten i Oslo om å se på delingen på nytt. Likevel sendes saken mellom Norge og Danmark i årene framover. Jan Bøhler mener det må undersøkes hvordan denne uheldige situasjonen har kunnet vedvare i alle disse årene.

Justisminister Anders Anundsen(FrP) er enig i at Regjeringen og Stortinget bør vurdere Scandinavian Star-saken etter at politiet har bestemt seg for hva

de vil gjøre.

- Hvis påtalemyndigheten ikke finner grunnlag for å åpne etterforskning av brannsaken, vil regjeringen vurdere om det er grunnlag for opprettelse av et særskilt regjeringsoppnevnt granskingsutvalg som skal se på brannsaken, sa justisministeren i en interpellasjonsdebatt reist av Jan Bøhler i Stortinget i høst. Han mener også at det kan være aktuelt med en granskingskommisjon oppnevnt av Stortinget.

Også Høyre og Kristelig Folkepartis støtter kravet om å bringe klarhet i saken.

Bøhler: - Forstår ikke at ubesvarte spørsmål kan bli liggende

Derfor ønsker de «Scandinavian Star»-brannen gjenopptatt

Hele videoen fra svensk politi om bord «Scandinavian Star»

(VG NETT - 09:28 20.12.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.